

**1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE
OKUTULAN EDEBİYAT KİTAPLARI VE EDEBİYAT
KİTAPLARINDA GEÇEN DİVAN EDEBİYATI
METİNLERİNİN İNCELENMESİ**

Mehmet Fatih ÖZCAN

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Turgut KARABEY**

**2011
Her Hakkı Saklıdır**

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Mehmet Fatih ÖZCAN

**1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN
EDEBİYAT KİTAPLARI VE EDEBİYAT KİTAPLARINDA GEÇEN
DİVAN EDEBİYATI METİNLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Turgut KARABEY**

ERZURUM – 2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

15. 08. 2011

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim-Öğretim Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “1928-1950 Yılları Arasında Liselerde Okutulan Edebiyat Kitapları ve Edebiyat Kitaplarında Geçen Divan Edebiyatı Metinlerinin İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15. 08. 2011

Mehmet Fatih ÖZCAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Turgut KARABEY... danışmanlığında, M. Fatih ÖZCAN... tarafından hazırlanan bu çalışma 22 / 07 / 2011. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Eski Türk Felsefesi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turgut KARABEY İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Metin AKKUS İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nevin FEYZİA İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	X
KISALTMALAR	XI
ÖNSÖZ.....	XII

GİRİŞ

I. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ	1
II. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	6
III. DERS KİTAPLARININ ÖNEMİ	8

BİRİNCİ BÖLÜM

1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT KİTAPLARI

1.1. METİNLERLE MUASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ, MUSTAFA NİHAT ÖZÖN	14
1.2. TÜRK TECEDDÜT EDEBİYATI TARİHİ, İSMAİL HABİB SEVÜK	16
1.3. TÜRK EDEBİYATI TARİHİ, MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ	17
1.4. EDEBİ YENİLİĞİMİZ, İSMAİL HABİB SEVÜK	19
1.5. TANZİMAT'A KADAR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ VE NUMUNELERİ, SAADETTİN NÜZHET ERGUN.....	21
1.6. TÜRK EDEBİYATI TARİHİ, ORHAN RIZA AKTUNÇ	22
1.7. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ, AGÂH SIRRI LEVEND.....	23
1.8. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ, TAHSİN CELAL, ASİM M	26
1.9. EDEBİYAT VE EDEBİYAT TARİHİ EL KİTABI, MUVAFFAK HÜSNÜ BENDERLİ	26
1.10. EDEBİYAT, ALİ CANİP.....	27
1.11. AVRUPA EDEBİYATI VE BİZ, İSMAİL HABİB SEVÜK	28
1.12. YENİ "EDEBİ YENİLİĞİMİZ" TANZİMAT'TAN BERİ EDEBİYAT TARİHİMİZ, İSMAİL HABİB SEVÜK.....	29
1.13. SON ASIR TÜRK EDEBİYAT TARİHİ, MUSTAFA NİHAT ÖZÖN.....	29
1.14. EDEBİYAT BİLGİLERİ, İSMAİL HABİB SEVÜK	30

1.15. TÜRK EDEBİYATI TARİHİ, HIFZI TEVFİK GÖNENSAY VE NİHAT SAMİ BANARLI	30
1.16. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ, AGÂH SIRRI LEVEND.....	32
1.17. EDEBİYAT (TARİHİ) DERSLERİ ÖZÜ, M. SADULLAH SANDER, KAADİR KEÇEOĞLU	32
1.18. TANZİMAT'A KADAR MUHTASAR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ VE NUMUNELERİ, M. SADULLAH SANDER.....	33
1.19. TÜRKÇE METİNLER, VASFİ MAHİR KOCATÜRK.....	35
1.20. TÜRKÇE II, III.....	36
1.21. TÜRKÇE IV.....	37
1.22. TÜRKÇE V	38
1.23. TÜRKÇE VI.....	38
1.24. EDEBİ BİLGİLER (METİNLERLE), NİHAD SAMİ BANARLI.....	38
1.25. EDEBİ YENİLİĞİMİZ, İSMAİL HABİB SEVÜK	39
1.26. TÜRK VE BATI EDEBİYATI, NİHAD SAMİ BANARLI.....	39
1.27. METİNLERLE EDEBİYAT, VASFİ MAHİR KOCATÜRK.....	40
1.28. TÜRK EDEBİYATINA TOPLU BİR BAKIŞ, HASAN ALİ	40

İKİNCİ BÖLÜM

1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT KİTAPLARINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI METİNLERİ

2.1. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ.....	42
2.1.1. “Fesahat” Mütercim Asım Efendi	42
2.1.2. Hoca İshak Efendi	42
2.1.3. “Adem Kasidesi” Akif Paşa	42
2.1.4. “Bir Gazelden” Akif Paşa	42
2.1.5. “Bir Şarkı” Akif Paşa.....	42
2.1.6. “Mersiye”	42
2.1.7. “Bir Şarkı”	42
2.1.8. “Tapsına’ dan Bir Parça	42
2.1.9. “Gazel” M. Reşit Paşa	42
2.1.10. “Reşit Paşa’nın Bir Gazelinden”	43

2.1.11. “Pertev Paşa’dan Numuneler”	43
2.1.12. “Ziya Paşa’dan Numuneler”	43
2.1.13. “Terceme” A. Vefik Paşa “Zor Nikâh”	43
2.1.14. “Suku Ükaz’da Kaibni Saide’nin Hutbesin”den, Cevdet Paşa	43
2.1.15. “Taziyetname” Sadullah Paşa	43
2.1.16. “Beyit” Arif Beyin Divanından.....	43
2.1.17. “Mersiye”	43
2.1.18. “Şiir” Lefkoşalı Galip Bey	43
2.1.19. Yusuf Kamil Paşa.....	43
2.1.20. Hersekli Arif Bey	43
2.2. EDEBİ YENİLİĞİMİZ.....	43
2.2.1. “Mektup” Bir Kısım Akif Paşa	43
2.2.2. “Mersiye” Akif Paşa.....	43
2.2.3. “Destan” Ethem Pertev Paşa	43
2.2.4. “Kaside, Reşit Paşaya Yazdığı” Şinasi	43
2.2.5. “Beyit ve Mısralar” Şinasi	43
2.2.6. “Kasideyi Lamiye”	43
2.2.7. “Methiye”	43
2.2.8. “Manzumeler”	43
2.3. METİNLERLE EDEBİ BİLGİLER.....	43
2.3.1. “Gazel/ Musammat” Fuzuli.....	43
2.3.2. “Gazel” Nedim	44
2.3.3. “Gazel Mahur’dan” Yahya Kemal Beyathı.....	44
2.3.4. “Mesnevi” (Leyla vü Mecnun), Fuzuli	44
2.3.5. “Şarkı” Nedim	44
2.3.6. “Divan Şiirinden” Nedim	44
2.4. EDEBİ YENİLİĞİMİZ “TANZİMATTAN BERİ”	44
2.4.1. “Beyit” Ethem Pertev Paşa.....	44
2.4.2. “Manzume” Ethem Pertev Paşa.....	44
2.4.3. “Manzum Mektup” Mahmud Nedim Paşa	44
2.4.4. “Mısra” Fuad Paşa	44
2.4.5. Sami ve Kamil Paşa	44

2.4.6. Ziya Paşa	44
2.5. TÜRKÇE IV.....	44
2.5.1. “Leyla ve Mecnun” Fuzuli.....	44
2.5.2. “Şikâyetname” Fuzuli	44
2.5.3. Baki	44
2.5.4. “Şiir” Pir Sultan.....	44
2.5.5. “Gazel” Nefi.....	45
2.5.6. Kâtibi	45
2.5.7. Âşık	45
2.5.8. “Seyahatname” Evliya Çelebi.....	45
2.5.9. “Naima Tarihi” Naima.....	45
2.5.10. “Şiir” Gevheri	45
2.5.11. “Şarkı” Nedim.....	45
2.6. TÜRKÇE V	46
2.6.1. Yunus Emre.....	47
2.6.2. Kısas-ı Enbiya.....	47
2.6.3. Yusuf-u Züleyha	47
2.6.4. “Mevlit” Süleyman Çelebi	47
2.6.5. Âşık paşazade Tarihi.....	47
2.6.6. “Tazarrunname” Şinasi Paşa.....	47
2.6.7. Hatayi.....	47
2.6.8. “Gazel” Fuzuli	47
2.6.9. “Terkib-i Bend” Bağdatlı Ruhi.....	47
2.6.10. “Kaside” Nefi	47
2.6.11. “Seyahatname”	47
2.6.12. “Beyitler” Naili.....	47
2.6.13. “Gazel” Nedim	47
2.7. TÜRKÇE VI.....	47
2.7.1. Yunus Emre.....	47
2.7.2. “Gazel” Sultan Veled	47
2.7.3. “Garipname” Âşık Paşa.....	47
2.7.4. “Bir Berat Metni”	47

2.7.5. “Mesnevi” Nesimi.....	47
2.7.6. 15. Yüzyıl : “Divan Şiirinden Parçalar”	48
2.7.6.1. Divan Şiirinden Parçalar” Şeyhi, Avni, Cem Sultan, Ahmet Paşa, Necati	48
2.7.6.2. Zeynep Hatun	48
2.7.6.3. Atalarsözü Kitabı.....	48
2.7.7. 16. Yüzyıl: “Divan Şiirinden Parçalar”	48
2.7.7.1. Yavuz S. Selim, Zati, Hayali, Fuzuli, Selim II, Nevi	48
2.7.7.2. “Mersiye” Taşlıcalı Yahya Bey	48
2.7.7.3. Tezkire “Der Beyan-ı Aksam-ı Menatib-i Şuara”	48
2.7.7.4. “Matla” Fuzuli-i Bağdadi	48
2.7.7.5. Gazel”	48
2.7.7.6. Nefahat-ül Üns’i Lamii	48
2.7.7.7. “Gazel” Baki	48
2.7.8. 17. Yüzyıl: “Divan Şiirinden Parçalar”	48
2.7.8.1. Şeyhülislam Yahya.....	48
2.7.8.2. Fehim-i Kadim	48
2.7.8.3. Şeyh Bahaî.....	49
2.7.8.4. “Mizan-ül Hak” Kâtip Çelebi.....	49
2.7.8.5. “Risale-i Koçu Bey” Koçu Bey.....	49
2.7.9. 18. Yüzyıl: “Divan Şiirinden Parçalar”	49
2.7.9.1. Nedim.....	49
2.7.9.2. “Zeyl-i Fezlike” Silahdar Mehmet Ağa	49
2.8. İZAHLI TÜRKÇE METİNLER (LİSE I,II, III. SINIFLAR).....	49
2.8.1. Edebiyatta Geçen En Mühim Tabirlerin İzahı.....	49
2.8.1.1. “Mısra, Beyit” Koca Ragıp Paşa.....	49
2.8.2. Edebiyatta Kullanılan Belli Başlı Nazım Şekilleri ve Örnekleri	50
2.8.2.1. “Mısra, Beyit” Koca Ragıp Paşa.....	50
2.8.2.2. “Rubai” Haleti.....	50
2.8.2.3. “Tuyuğ” Haleti	50
2.8.2.4. “Murabba” Kadı Burhanettin	50

2.8.2.5. “Şarkı”	50
2.8.2.6. “Gazel” Nef’i.....	50
2.8.2.7. Müstezat” Nedima	50
2.8.2.8. “Kaside”.....	50
2.8.2.9. “Terkib-i Bend”.....	50
2.8.2.10. Mesnevi” Fuzuli	50
2.8.3. “Bazı Parçalar ve Açıklamaları”	50
2.8.3.1. “Şikâyetname”.....	50
2.8.3.2. “Ağıt” Baki	50
2.8.3.3. “Şarkı” Nedim	50
2.8.4. Lise II	50
2.8.4.1. 13. Yüzyıl	50
2.8.4.2. 14. Yüzyıl	50
2.8.4.3. 15. Yüzyıl	51
2.8.4.4. 16. Yüzyıl	51
2.8.4.5. 17. Yüzyıl	51
2.8.4.6. 18. Yüzyıl	51
2.8.4.7. 19. Yüzyıl	51
2.8.5. Lise II.....	52
2.8.4.8. Ziya Paşa	52
2.8.4.9. “Mısra, Beyit” Koca Ragıp Paşa	52
2.9. EDEBİYAT DERSLERİ ÖZÜ	52
2.9.1. Tanzimat Edebiyatı Metinleri	52
2.10. EDEBİYAT (LİSE 2. DEVRE 1.SINIF VE MUALLİM MEKTEPLERİ	
5. SINIF	52
2.10.1. “Beyitler” Reşit Paşa için, Şinasi.....	52
2.10.2. “Reşit Paşanın vefatı üzerine” Şinasi	52
2.10.3. Divan ve Divan Edebiyatı Hususiyetleri –Hamse-.....	52
2.11. EDEBİYAT VE EDEBİYAT TARİHİ EL KİTABI.....	52
2.11.1. Edebiyat.....	53
2.12. MUASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ	54
2.12.1. “Nazım”	54

2.13. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ (TANZİMAT'A KADAR).....	55
2.13.1. “Dörtlük” Seyyid Nesimi.....	55
2.13.2. “Nazım Şekilleri Hakkında Bilgi”	55
2.13.3. “Vezinler”	55
2.13.4. “Müşterek Mefhumlar”	55
2.13.5. “Oğuz Türkçesi Mahsülleri	56
2.13.6. 14. Asır Türk Edebiyatı	56
2.13.7. 15. Asır Türk Edebiyatı	56
2.13.8. Azeri Edebiyatı.....	57
2.13.9. Anadolu Edebiyatı.....	57
2.13.10. Tasavvufi Halk Edebiyatı	57
2.14. TÜRK VE BATI EDEBİYATI	59
2.14.1. “Mevlid” Süleyman Çelebi.....	59
2.14.2. “Leyla vü Mecnun” Fuzuli.....	59
2.14.3. “Gazel” Fuzuli.....	59
2.14.4. “Gazel” Nedim	59
2.15. TÜRK EDEBİYATINA TOPLU BİR BAKIŞ.....	60
2.15.1. “İlahi” Yunus Emre	60
2.15.2. “İptidaname” Sultan Veled.....	60
2.15.3. “İlahi” Yunus Emre	60
2.15.4. “Nefes” Yunus Emre	60
2.15.5. “Gazel” Âşık Paşa	60
2.15.6. “Gazel” Nesimi	60
2.15.7. “Kaside” Âşık Paşa	60
2.15.8. “Tuyuğ” Nesimi.....	60
2.15.9. “Tevhid Kasidesi” Âşık Paşa	60
2.15.10. “Nefes” Yunus Emre	60
2.15.11. “Kutadgu Bilig” Yusuf Has Hacip.....	60
2.15.12. “Su Kasidesi” Fuzuli	60
2.15.13. “Gazel” Neva-î.....	60
2.15.14. “Latife” Heva-î.....	60
2.15.15. “Hiciv” Nef'i.....	60

2.15.16. “Beyit” Fuzuli.....	60
------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT KİTAPLARINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI METİNLERİNİN TEMALARI

3.1. VEFAT	61
3.2. ASTRONOMİ, UZAY, BİLİM, TEKNOLOJİ.....	63
3.3. DEVLET ERKÂNI, YÖNETİCİLER HAKKINDA	63
3.4. TABİAT, HAYVANLAR.....	65
3.5. TERCÜMELER.....	66
3.6. ATASÖZLERİ ve DEYİMLER.....	67
3.7. GURBET, SILA, ÖZLEM	67
3.8. MEYHANE, RİND, ZAHİD	68
3.9. BOZUKLUK, YANLIŞLAR, DÜZENE İSYAN.....	78
3.10. AŞK,SEVGİ,SEVGİLİ.....	74
3.11. ALLAH, PEYGAMBER, TANRI, YARATICI, DİN, KAZA, KADER, TASAVVUF, VUSLAT	74
3.12. ÖVME, TAKDİR, TARİZ, NASİHAT.....	78
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	84
EKLER.....	87
EK-1	87
EK-2	88
EK-3	99
EK-4	90
EK-5	91
EK-6	92
EK-7	93
EK-8	94
ÖZ GEÇMİŞ	95

ÖZET

YÜKSEKLİSANS TEZİ

**1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN
EDEBİYAT KİTAPLARI Ve EDEBİYAT KİTAPLARINDA GEÇEN
DİVAN EDEBİYATI METİNLERİNİN İNCELENMESİ**

Mehmet Fatih ÖZCAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Turgut KARABEY

2011, sayfa: 111+VII

Jüri: Prof. Dr. Turgut KARABEY (Danışman)

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

Bu tezde, Osmanlının yıkılışı ve yeni bir devletin doğuşu sonucunda 1928-1950 yılları arasında yürütülen eğitim faaliyetleri içerisinde yer alan Edebiyat kitapları ve bu kitaplarda geçen divan edebiyatı ile ilgili metinler incelenmiştir.

Yirmi sekiz ders kitabı incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, Türk Dili ve Edebiyatı Müfredatı Programı çerçevesinde yayımlanan lise edebiyat ders kitaplarındaki divan edebiyatı metinleri, yazar ve dönem bilgilerini bularak buradan hareketle kitapların eğitimdeki kullanılış biçimlerini ve ders kitaplarındaki divan edebiyatı metinlerinin hangi konulara göre seçildiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu incelemelerin son kısmında kitaplardaki metinlerin hangi türlere göre seçildiği incelenerek sınıflandırılmış ve örneklemeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Edebiyat Ders Kitapları, Divan Edebiyatı

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**ANALYSIS OF LITERATURE BOOKS AND DIVAN LITERATURE
TEXTS TAUGHT AT HIGH SCHOOLS BETWEEN THE YEARS
OF 1928-1950**

Mehmet Fatih ÖZCAN

Advisor: Prof. Dr. Turgut KARABEY

2011, Page: 111+VII

Jury: Prof. Dr. Turgut KARABEY

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Assist. Prof. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

In this thesis, literature books and the texts in these books, which are related with 'divan literature' taking place in the educational functions between 1928-1950, which is the collapse of the Ottoman Empire and the rise of a new nation, have been surveyed.

About 28 course books have been examined. At the end of this research, by having found the authors, era knowledge and divan literature texts which took place in the colleges' literature course books published within the frame of Turkish Language and Literature curriculum, the style of course book usage in the education and according to which themes divan literature texts were chosen are aimed to reveal.

At the conclusion of this research, to which themes the texts in the course books were chosen is categorized and exemplified by analyzing.

Key Words: Republic Era, Literature Course Books, Divan Literature.

KISALTMALAR

C.	: Cilt.
Bk.	: Bakınız.
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı.
S.	: Sayfa.
Ss.	: Sayfa Sırası.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
Vs.	: Vesaire.
Yay.	: Yayınları.

ÖNSÖZ

Çalışmamız doğrultusunda Cumhuriyet dönemine denk gelen 1928-1950 yılları arasını kapsayan dönemde lise edebiyat kitapları, yayımlanmamış yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş ve çalışmamıza kaynak olabilecek nitelikte olanlar değerlendirmeye alınmıştır. 1928-1950 yılları arasında, ülkemizde okutulan edebiyat kitaplarında geçen divan edebiyatına ait metinlerin incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında, Tanzimat'tan günümüze kadar geçen süreçte Türk Eğitim sisteminin incelenmesi yapılmıştır. Ayrıca okul eğitiminde ders kitaplarının neden önemli olduğu konusuna değinilmiştir.

Birinci bölümde, 1928-1950 yılları arasında liselerde okutulan edebiyat kitapları tek tek incelenip yazarı ve muhtevası hakkında açıklamalar yapılmıştır.

İkinci bölümde, 1928-1950 yılları arasında liselerde okutulan edebiyat kitaplarında divan edebiyatına ait metinler kitap adlarına göre sıralanmıştır. Daha sonra bu kitaplar tek tek incelenerek divan edebiyatı ile ilgili yazarlar ve onlara ait örnekler yazılmıştır.

Üçüncü bölümde, kitaplarda yer alan metinler, türlerine göre örneklendirerek bir derleme yapılmıştır.

Araştırmanın kitap inceleme bölümlerinde verilen örneklerde geçen kelimeler kitaplardaki asıl halleri ile alınmıştır. Divan Edebiyatı Dönemi dışında da bazı örnekleme bulunulmuştur. Ayrıca bazı ders kitapları da temin edilememiştir.

Çalışmamın hazırlanmasında verdiği destek ve yardımlarından dolayı muhterem hocam Prof. Dr. Turgut Karabey'e sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

İnsanların duygu, düşünce ve hayallerini en güzel şekilde, yazılı veya sözlü olarak anlatması sanatına "*edebiyat*" denir. Bir anlatımın edebî olabilmesi için insanda estetik zevk uyandırması gerekmektedir.

"Edebiyat" sözcüğü Arapça "edeb" kökünden gelmektedir. "Edeb" sözcüğü Arapçada "terbiye, güzel ahlak, incelik, kibarlık, utanma" gibi anlamlara sahipti. Türkçe de ise "derinleştirme, işleme, geliştirme, düzen verme" anlamlarına gelmektedir. Zaman içinde alanı genişleyen "edeb" sözcüğü, halk arasında hüküm süren en güzel ahlak, insanı kötülüklerden sakındırıp iyiliğe yönlendiren yeti, güzel huy ve yararlı iş anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır. Dile hizmet eden eserlerin yazılmaya başlanmasından sonra bunlar da "edeb" sözcüğüyle ifade edilmektedir. "Edebiyat" sözcüğü yüzyıllar boyunca Araplar arasında iyi ahlak, dil bilimleri, dinsel konular dışından kalan bilimleri ifade etmiş ve nihayet bugünkü anlamda kullanılmaya başlanmıştır.¹ Bir Arap vecizesi: "edeb, dinin üçte ikisidir" der. Ayrıca "kişiyi yüksek kültüre ve felsefeye ulaştıran unsurların tümüne" edeb denilmiştir. Türkçede edebiyat kelimesini bugünkü manada ilk kullanan Tanzimat öncülerinden Şinasi'dir. Bir tartışmada "edebiyat fenni öyle bir marifettir ki, insanlara terbiye ve ahlak öğrettiği için ona edeb ve mensup olanlara edip demişlerdir" şeklinde belirtmiştir.²

Türkçede Tanzimat'tan önce edebiyat kurallarını öğreten bilime "*ilm-i edeb*", nazımla oluşturulan eserlere "*şiiir*", nesirle oluşturulan eserlere ise "*inşa*" adı verilmekteydi. Edebiyatımızda "edebiyat" sözcüğünü bir sanat türünün adı olarak ilk kez Şinasi kullanmıştır. Edebiyatımızda "edebiyat" sözcüğünün bir sanat türü olarak ilk kez kullanan ise Tanzimat döneminde Şinasi'dir.

Tanzimatçılar edebiyatın "edeb" kavramıyla ilgisine önem vermişlerdir. Şinasi'ye göre, edebiyat öyle bir bilimdir ki insana iyi huyu öğreteceği için "edeb" adını almıştır; onunla uğraşanlara "edip" denmesi de bu yüzdendir. Tanzimat döneminin bir diğer sanatçısı Namık kemal için de edebiyatın ahlaki bir amacı vardır. Ona göre, her şey topluma faydası ölçüsünde değer kazanır. Edebiyatsız bir ulus, dilsiz bir insana benzer. Bu dönemin diğer aydınları Şemseddin Sami ve Muallim Naci de edebiyatı

¹ Abdurrahman Güzel, *Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 25.

² Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 23.

ahlakla ilgili görmüşlerdir. Muallim Naci "*Istılahat-ı Edebiye*" adlı eserinde edebiyatı güzel söz söyleme sanatı olarak tanımlamaktadır. O; insan ruhunun edebiyat denen güzel sözlerin cazibesine kapıldığını, bu cazibeyi yaratmayan hiçbir söze edebiyat denemeyeceğini savunmuştur.

Edebiyatın ahlakla ilgili olmadığını savunan Edebiyat-ı Ceddeciler olmuştur. Recaizade Mahmut Ekrem; edebiyatta amacın düşünce, duygu ve hayalce güzel olan şeyleri ortaya çıkarmak olduğunu söylemiştir. Bu yüzden, estetik bir değer olan edebiyatta mantık aranmayacağını ileri sürmüştür. Tevfik Fikret ise Servet-i Fünun dergisindeki yazılarında edebiyatı, insana zevk veren güzel sanatlardan biri olarak açıklamıştır. Servet-i Fünuncuların "sanat için sanat" görüşünden hareketle oluşturdukları "edebiyat için edebiyat" anlayışını Fecr-i Aticiler de kabullenmiştir. Milli Edebiyatçılar ise kendilerinden önceki edebiyat anlayışlarını "doğaya aykırı" (yapmacık) bulmuşlardır. Onlara göre edebiyat, ulusal zevkin örüntüsü olmalıdır.

Batı dillerindeki karşılığı "literatür" olan edebiyat hakkında, her devirde, değişik görüşler ortaya atılmıştır. Ancak çağdaş dünyada "edebiyat" artık; düşünce, duygu ve hayallerin söz ve yazı hâlinde güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca şiir, düz yazı türlerine ve sözlü, yazılı eserlerin kurallarına dair bilgi veren eserlere de "edebiyat" denmektedir. "Edebiyat dersi", Edebiyat kitabı" sözleri de bu anlayışın ürünüdür.

Çağımızda "edebiyat"; olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı olarak görülmektedir. İnsanda estetik zevk duygusu uyandıran "şiir, sahne eseri, öykü, roman, söylev" gibi şiir ya da düz yazı hâlindeki eserlerin hepsi bu kavramın kapsamı içinde yer almaktadır.

Edebiyat, seçilmiş eserlerden söz açar. Onları biçim, içerik, anlatım biçimi ve özelliği yönlerinden ele alır; inceler ve değerlendirir. Bir topluma, bir çağa ya da bir akıma bağlı toplum ve kişi ile ilgili duyguların ve düşüncelerin ürünü olan sözlü ya da yazılı sanat eserlerinin hepsi "edebiyat" diye adlandırılır: Türk edebiyatı, 20. yüzyıl edebiyatı, Divan edebiyatı gibi.

"Edebiyat"; yazı sanatının ürün, kural ve ilkelerini inceleyen bilim kolu anlamına da gelir. Bu söz, sanat dışında belli alandaki yazılı eserlerin bütünü anlatmak için de kullanılır: Hukuk edebiyatı, tıp edebiyatı gibi.

Bir ulusun diliyle meydana getirilmiş, edebiyat ürünleriyle onlara bağlı bilgileri anlatmak için de "edebiyat" sözcüğü kullanılmaktadır: Türk edebiyatı, İngiliz edebiyatı gibi. Bunların dışında "edebiyat" sözcüğü dilimizde boş, gereksiz, süslü söz anlamında da kullanılmaktadır.

Sonuç olarak; "edebiyat" sözcüğünün dilimizde sırası ile "ahlaki anlam, dil ile ilgili bilimler, güzel yazı yazma sanatı ve onun öğrenimi, edebî yazılar, bir konu ile ilgili yayınlar, gereksiz yere sözü uzatmak, anlatımda yapmacıklığa kaçmak" anlamlarını ifade etmek amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Edebiyatın asıl amacı, insanı anlatmaktır. İnsan ilişkilerini anlatan edebiyat "insanca" bir yaklaşımla yine insana yönelir. Edebiyatta insan, doğal ve sosyal çevresiyle ele alınır. Bu yönüyle edebiyat belli bir çağın ve toplumun ifadesidir. Edebiyat, güzel sanat dallarından biridir. Bu sanatın malzemesi dildir. İnsanı diğer varlıklardan ayıran özelliklerin başında düşünmesi, düşündüğünü ifade etmesi gelir. İnsan bunu dil aracılığıyla yapar. Yani insan, edebiyatla aslında kendini anlatır, ifade eder. Bu nedenle edebiyat, insan için vazgeçilmez sanatlar arasında yer alır.³

XIII. asırdan sonra Türk cemiyet hayatında çeşitli zümre ve çevrelerin teşekkülü, değişik edebi mahsullerin ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Saray, konak, medrese çevrelerinde ve bunlara yakın topluluklarda okumuşlara mahsus yeni bir edebiyat doğmaya başlamıştı. Kaynağını ve örneğini daha çok İran edebiyatından alan, İslam Kültürünün bütün kollarından beslenen, Türk ruhunun hususiyetlerini aksettiren ve mahalli çizgileri veren bu edebiyat, altı yüz yıldan fazla devam etmiş ve canlılığını kaybetmekle beraber günümüze kadar gelmiştir.

Divan şiiri Anadolu'da XIII. Asırda Selçuklular devrinde Hoca Dehhani ile başlamıştır. XIV. Asırda Ahmedî, Şeyhoğlu, Ahmed-i Dai gibi şairlere sahip bulunan bu edebiyatın ilk büyük üstadı XV. Asırda yaşamış olan Şeyhi'dir. Fatih devrinde Ahmed Paşa ve daha sonra Necati'yi yetiştiren Divan şiiri XVI. Asırda Zati, Baki, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Nev'i, Fuzuli, Hakani; XVII. Asırda Şeyhülislam Yahya, Nef'i, Naili, Necati, Nev'i- Zade Atai, Nabi; XVIII. asırda Nedim, Şeyh Galib, Ragıp Paşa; XIX. Asırda Yenişehirli Avni, Ziya Paşa gibi büyük sanatkârların eserleriyle fevkalade bir gelişme göstermiş ve dünyanın sayılı edebiyatları arasında yer almıştır. Divan şiirinin

³ Edebiyatın Tanımı, Erişim Tarihi 22 Nisan 2011, <http://www.edebiyatogretmeni.gen.tr/10-sinif/edebiyat-nedir-edebiyatin-tanimi.html>.

zirveleri olarak Baki, Fuzuli, Nef'i, Nedim ve Şeyh Galip kabul edilmektedir. Bunlar Divan edebiyatının beş büyüğüdür.

Divan edebiyatının iç zenginliğini ve özünü teşkil eden ve bugün onu iyi anlamak için bilinmesi gereken eski kültür ve bilgi malzemeleri şunlardır:

- 1- Dini inançlar (ayet ve hadisler),
- 2- İslami ilimler (tefsir, kelam, fıkıh)
- 3- İslam tarihi,
- 4- Tasavvuf ve remizleri,
- 5- İran mitolojisi
- 6- Peygamber kıssaları, mucizeler
- 7- Mitolojik şahsiyetler ve hadiseler
- 8- Çağın ilimleri
- 9- Türk tarihi ve milli unsurları
- 10- Devrin edebiyat anlayışı ve edebi bilgileri
- 11- Dil malzemesi⁴

Bu nitelik ve özellikleri göz önünde bulundurarak Divan edebiyatının tarifini; Divan şiiri kendine has bir sanat anlayışı ve estetiği, belirli bir şiir dünyası ve sınırlı bir duygu, benzetme ve hayal âlemi ile bunlara dayanan mazmunların, halk dilinden bir hayli uzak hususi bir dili, muayyen nazım şekilleri, neveleri ve vezni olan, İslam dinine ve tasavvufa dayanan bir fikri yapısı bulunan; şekilci, kaideci ve idealizm esaslarına bağlı bir şiirdir, şeklinde yapabiliriz.

⁴ Kadri Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Vilayet Yayınları, İstanbul 1981, ss. 8-9.

I. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Tanzimat devrine kadar Türkiye’de Milli Eğitim Kurumları;

- 1- Merkezi idare
- 2- Medreseler
- 3- Sıbyan Mektepleri
- 4- Saray ve Orduda Eğitim Kurumları
- 5- İlk Batılı Eğitim Kurumları⁵ şeklinde sıralanabilir.

Türk Eğitim Sistemi, Tanzimat’ın ilânından sonra batı modeline uygun olarak yeniden yapılanmaya başlamıştır. Bir ortaöğretim kurumu olan Rüştîye Mektepleri’ nin açılması ve ilköğretim kurumlarının (Sıbyan Mektepleri) modern eğitim anlayışıyla yeniden ele alınması ile geleneksel medrese eğitiminin dışında ilk modern eğitim kurumları maarif teşkilâtı içinde yerini almıştır. 1969’da çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile maarif teşkilâtı, modern bir yapıya kavuşturulmuş; eksikliği hissedilen yeni okulların açılması plânlanmıştır. Nizamnamede iptidaî, idadî ve sultanî adıyla açılması plânlanan ilk ve ortaöğretim kurumlarının çoğu II. Meşrutiyet Dönemi’nde açılabilmiştir.

Osmanlı Devleti eğitim sistemi içerisinde ortaöğretim kurumları; Rüştîye Mektepleri, idadiler ve sultanîlerdir. Bu okulların programları ayrı ayrı yapılmıştır. Bu programlarda Türkçe ve Edebiyat dersleri, Lisan-ı Osmanî, Edebiyat-ı Osman-î, Sarf ve Nahiv, Kıra ‘at, Tahrir, İnşâ, İmlâ ve İnşâ, Kitabet... gibi adlarla okutulmuştur.

Ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren okulların programlarında Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi önemli bir yer tutmaktadır.

⁵ Faik Reşit Unat, *Türkiye Eğitiminin Gelişimine Tarihi Bir Bakış*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1964, ss. 1-16.

II. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Türkiye’de milli eğitim ideolojisi 1920’li yıllarda, emperyalizme ve kukllarına karşı Bağımsızlık Savaşı, Büyük Millet Meclisi’nin kurulması, Osmanlı monarşisinin ve halifeliğin lağvedilmesi, Cumhuriyet’in ilanı, Cumhuriyet Halk Partisi’nin tek parti yönetiminde kurulması, Komünist Partisi’nin yasaklanması, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’ nın kapatılması ve Kürt isyanının bastırılması gibi önemli olayları içeren çok çatışmalı bir dönemde olmuştur.

Bu olaylar dizisinden zaferle çıkan, Mustafa Kemal Atatürk ve başkanlığını yaptığı Cumhuriyet Halk Partisi oldu. Böylece, Atatürk ile Cumhuriyet Halk Partisi, modern Türk ulus-devletinin kurulmasında belirleyici rol oynadılar. Kemalizm yeni Türk ulus-devletinin resmi ideolojisi ilan edildi. Bu nedenle Türk milli eğitim İdeolojisi Kemalizm damgasını taşır.⁶

1. Dönemin siyasal, ekonomik, hukuki, kültürel değişimleri gerçekleştirildiğinde toplumun %10’u bile okuryazar olmadığı için eğitime önem verilmektedir.

2. Atatürk “başöğretmen” unvanı ile eline tebeşiri alarak, kara tahta başında halka ders vermiştir.

3. 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm okullar Eğitim Bakanlığı’na bağlanmış ve medreseler kaldırılmıştır.

4. Eğitim laikleştirilmiştir.

5. Eğitim demokratikleşmiştir.

6. Özellikle tarih ve dil konularında milli bir amaca yönelme başlamıştır.

7. Latin harfleri kabul edilmektedir.

8. Kadın eğitime önem verilmektedir.

9. Atatürk ilkelerine bağlı, laik, aktif, yeni bir insan tipi yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından biri olmuştur.

10. Özellikle 1940’larda halk eğitime önem verilmektedir.

11. 1961 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.

12. Eğitim Şuraları toplanmıştır.

⁶ İsmail Kaplan, *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 131.

13. Yetenek ve ihtiyaç doğrultusunda gereken mesleki ve teknik eğilimlere yönelilmemiştir.

14. Öğretmen yetiştirmede zaman zaman nitelik gözetilmemiştir.⁷

Yukarıda ifade edilen maddeler doğrultusunda bir değerlendirme yapmak gerekirse; Atatürk Döneminde ortaöğretim kurumları yeniden yapılandırılmıştır. II. Meşrutiyet Döneminde İptidaîlerle birleştirilen Rüştiye Mekteplerinden geriye kalan Numune Rüştîyeleri, iptidaîler ve sultanîler kapatılarak bunların yerine beş yıllık ilkokullar, üç yıllık ortaokullar ve üç yıllık liseler kurulmuştur. Ortaokul, lisenin birinci devresi olarak değerlendirilmiş, müfredat programlanarak altı yıllık bir eğitim süresi dikkate alınarak yapılmıştır.

Atatürk Döneminin ilk müfredat programı 1924'te yapılmıştır. Bu programın gramer kısmı; II. Meşrutiyet Dönemi'nde idadî, sultanî ve Muallim Mekteplerinde takip edilen programdır. Edebiyat programı ise yeniden yapılmıştır. 1924 Müfredat Programı hem eskinin devamı olması hem de ayrıntılı ve geniş kapsamlı olması sebebiyle devrin eğitimci, akademisyen ve yazarları tarafından beğenilmemiştir. 1927'de yeni bir program yapılmış; ancak bu program da ihtiyaca cevap vermediği, öncekine bir zeyl olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Atatürk Döneminde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimiyle ilgili ilk ayrıntılı program 1929'da yapılmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin muhtevası ve amaçları, ilk olarak bu programla tespit edilmektedir. Bundan sonra yapılan programlarda 1929 programı esas alınmıştır. Atatürk Dönemi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Müfredat Programları altı defa elden geçirilmiştir. Bu programların hepsinde de Kıra 'at (okuma), Tahrir (yazma), Edebî Bilgiler ve Edebiyat Tarihi dersleri yer almaktadır. Ancak Sarf ve Nahiv (gramer) dersleri 1936 -1937 ders yılında kaldırılmış, 1940-1941 ders yılında yeniden konulmuştur.

1928 Harf İnkılabından sonra yapılan 1929 programı, öncekilerden ayrı bir mana ve mahiyet arz etmektedir. Bu programla Osmanlı Devleti, Maarif sisteminin uzantıları ortadan kaldırılmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı müfredat programlarından Arapça, Farsça dersleri çıkarılmış; Arapça ve Farsça' ya ait gramer unsurları ayıklanmıştır. Ayrıca edebiyat derslerinin, edebî metinlere bağlı olarak yapılması esası getirilerek ezberci eğitimden vazgeçilmiştir.

⁷ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2010, s. 327.

1924-1938 yılları arasında uygulanan müfredat programlarında Türkçe ve edebiyat birbirini tamamlayan iki ders olarak değerlendirilmiştir. Bilhassa Kıra 'at derslerinde edebî metinler üzerinde çalışılarak öğrenciye hem dil zevki hem de edebî bilgiler öğretilmiştir. Tahrir (yazma) derslerinde roman, hikâye ve tiyatro türünden eserlerin özetini çıkarma, roman kahramanlarını birbiriyle mektuplaştırma, bir romanda veya hikâyede geçen olayı gazete haberi şeklinde düzenleme, okulda veya dışarıdaki günlük faaliyetleri anlatma gibi eğitici öğretici çalışmalar yaptırılmıştır.

Atatürk Döneminde yapılan Türk Dili ve Edebiyatı programları, Harf İnkılâbına, Dil İnkılâbına ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Maarif Politikasına uygun olarak basitten mükemmele doğru bir gelişme göstermiştir. 1924 ve 1927 programları bir çerçeve program özelliği göstermektedir. 1938 programı millî ve medenî hedeflerin açıkça ortaya konmuş olduğu gelişmiş bir programdır. Ancak bu programlara göre ders kitapları yazılamamıştır. Gerek edebiyat tarihleri, gerek okuma kitapları ve gerekse gramer kitapları, ders kitabı olmaktan çok, kaynak kitap özelliği göstermektedir. 1939-1940 ders yılından itibaren ortaöğretim kurumlarında bakanlığın hazırlatmış olduğu gramer kitabı ve okuma kitapları takip edilmektedir.

Atatürk Döneminde yeni okulların açılması, nitelikli ve yeterli sayıda öğretmen istihdamı, devletin en acil işleri arasında ele alınmış; ancak mali imkânların yetersiz olması sebebiyle bu hususta hedeflenen düzeye ulaşılmamışlar. Devletin dil, tarih ve müspet bilimlerle ilgili politikalarından taviz verilmeden mevcut şartlar en iyi şekilde değerlendirilmiştir.

İslamiyet'in kabulünden sonra Arap ve İranlılarla sosyal ve kültürel alanlarda ilişkilere giren Türkler, bu milletlerin dil ve edebiyatlarından da haliyle etkilenmişlerdir. Özellikle XIII. yüzyıldan sonra Türk milletinin hayatında çeşitli zümreler ortaya çıkmaya başladı. Bu zümreler *saray*, *medrese*, *konak* çevrelerinde yeni bir edebiyatı doğurdu. Kaynağının bir kısmını İran ve Arap edebiyatlarından, fakat tamamını diyebileceğimiz büyük kısmını ise İslam kültüründen alan bu edebiyat, Türk insanının ince zevkini de aksettiriyordu. "Klasik veya Divan edebiyatı" dediğimiz bu edebiyat şairleri, şiirlerini topladıkları bu eserlere "divan" adını verdiler. Bu sebeple de günümüze kadar "Divan edebiyatı" olarak adlandırıldı ki, canlılığını hala korumaya devam etmektedir.⁸

⁸ Abdurrahman Güzel, *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 38.

Yüzyıllara göre divan edebiyatı şairlerine bakacak olursak;

13. Yüzyıl Divan Şairleri

Mevlânâ: Mesnevi, Divan-ı Kebir, Fihi Mafih, Mektubat, Mecalis-i Seba,

Hoca Dehhani: Divan, Selçuklu Şehnamesi,

Ahmet Fakih: Çerhnâme, Kitab ü Evsaf-ı Mesacidi'ş- Şerife

14. Yüzyıl Divan Şairleri

Gülşehri: Mantıku't-Tayr, Feleknâme, Aruz Risalesi, Kuduri Tercümesi

Aşık Paşa: Garipname, Fakrname, Vasf-ı Hal, Hikâye ve Kimya Risalesi

Kadı Burhaneddin: Divan

Ahmedi: Divan, İskendername, Cemşid ü Hurşid

Şeyyad Hamza: Yusuf u Züleyha, Dastan-ı Sultan Mahmut

15. Yüzyıl Divan Şairleri

Şeyhi: Divan, Harname, Hüsrev ü Şirin

Ahmed Paşa: Divan

Necati: Divan

Süleyman Çelebi: Vesiletü'n- Necat (Mevlid)

Ali Şir Nevai: Mecalisü'n-Nefais, Muhakemetü'l-Lügateyn, Mizanü'l Evzan, Leyla vü

Mecnun, Ferhad ü Şirin

Seyyid Nesimi: Divan

Sinan Paşa: Tazarrunname, Tezkiretü'l Evliya

Mercimek Ahmed: Kâbusname

16. Yüzyıl Divan Şairleri

Fuzuli: Türkçe Divan, Farsça Divan, Arapça Divan, Sakiname, Hadikatü's- Süeda

Şikayetname, Leyla ile Mecnun, Beng ü Bade, Rind ü Zahid, Sihat ü Maraz, Tercüme-i Hadis-i Erbain, Muamma Risalesi

Bakî: Divan, Mealimü'l- Yakın Fi- Sireti Seyyidü'l Mürselin, Fazailü'l-Cihad, Fazail-i Mekke

Zati: Divan, Edirne Şehrengizi

Hayalî: Divan

Bağdatlı Ruhî: Divan
 Evliya Çelebi: Seyahatname
 Katip Çelebi: Keşfü'z-Zünun, Cihannüma
 Seydi Ali Reis: Miratü'l-Memalik
 Naima: Naima Tarihi
 Peçevi: Peçevi Tarihi

17. Yüzyıl Divan Şairleri

Nefi: Divan, Siham-ı Kaza
 Nabi: Divan, Hayriye, Hayrabad, Surname, Tuhfetü'l-Harameyn
 Naili: Divan
 Şeyhülislam Yahya: Divan, Fetava, Nigaristan, Şerh-i Feraiz
 Neşatî: Divan, Kavaid-i Deriye

18. Yüzyıl divan Şairleri

Nedim: Divan
 Şeyh Galib: Divan, Hüsn ü Aşk
 Enderunlu Fazıl: Divan, Defter-i Aşk, Hübanname, Zenanname, Çenginame

19. Yüzyıl Divan Şairleri

Keçecizade İzzet Molla: Bahar-ı Efkâr, Hazan-ı Asar, Gülşen-i Aşk, Mihnet-i Keşan,
 Layiha, Devhatü'l-Mehamidmfi Tercümetü'l-Valid
 Enderunlu Vasıf: Divan
 Leskofçalı Galip: Divan
 Yenişehirli Avnî: Divan, Kaside-i Culus-i Murad-ı Hamis, Abname, Ateşgede, Mir'at-ı
 Cünun

III. DERS KİTAPLARININ ÖNEMİ

Okulda yapılan iyi bir dil ve edebiyat eğitimi nesilleri Türk kültürüyle besleyecek, bu sosyal yaşama da yansıtacaktır. İyi bir kültürel eğitim oluşturabilmek için sağlam temellere dayanan bir eğitim politikası geliştirilmelidir. İnceleme alanıyla ilgili olduğu için “divan edebiyatının bizimle alakası yok, eski edebiyatı silip atacağız” gibi söylemlerde bulunan, öğretmen ve öğretim programcılarıyla yukarıda bahsettiğimiz hedefe ulaşmamız mümkün değildir. Bu hedefin sağlanması için ders kitaplarının önemi ortaya çıkmaktadır. Edebiyat dersinin en önde gelen aracı ders kitabıdır. Ders kitabı, farklı sınıflarda okuyan farklı yaşlardaki öğrencilere, sistemli olarak belli bilgilerin öğretilmesinde yardımcı olmak üzere hazırlanan yazılı bilgi deposudur. Bu depo kültürün hazinesi ile dolmalıdır. Çocuğumuzun kendi kültürünü öğrenmesi için ilk kaynak ders kitapları olmalıdır. Ders kitapları, ortak kültürün gelişmesini sağlar ve millî birliğin temininde mühim rol oynar.

İkinci Maarif Şurasının Türk Dili ve Edebiyatı hakkındaki, önerilerini dikkate alarak Bakanlık, 1944-1945 yılından başlayarak liselerde edebiyat öğretimine yeni bir yön vermeye ve evvelki ders kitaplarını sıra ile yenilemeye karar vermiştir. Bu doğrultuda:

A- Liselerde okutulacak edebiyat kitaplarının hazırlanmasında aşağıdaki esaslara göre hareket edilmiştir:

1- Liselerde bugüne kadar edebiyat adı altında okutulan dersler, Türkçe adını alacaktır. Bu maksatla lise edebiyat dersleri tamamen kaldırılmış ve bakanlıkça hazırlatılan bu tarz “Türkçe Metinler” kitapları bastırılmıştır.

Bu yeni öğretimin amacı; öğrencinin Türk dilinin tarih boyunca verdiği değerleri, edilgen kalmayarak, kendi yapıcı zekâsını kullanarak tanınması ve benimsemesidir. Öğretmenin ve kitabın kılavuzluğu ile metinlerin özüne varacak olan öğrenci bir parçasını gördüğü eserin bütünü tanımak, metinler üzerinde işlemeye başlayan düşüncelerini daha başka eserlerle doyurmak isteyecektir

Türk dilinin ve edebiyatının geçmişinde ortaöğretim çağındaki inkılâp çocuklarına düşünme, konuşma ve yazma örneği olabilecek klasik metinler, doyurucu bir halde değildir. Bu yüzden yalnız kendi edebiyatımızdan alınacak metinlerle yeni kültür amaçlarımıza varamıyoruz. Eski metinlerimizi her zaman birer örnek olarak değil; çok defa eski değerlerimizi, dilimizin ve edebiyatımızın geçmişini tanıtmak için

veriyoruz. Bu maksatla dilimize çevrilmiş dünya klasikleriyle bu eksikliği gidermeye çalışıyoruz.

2- Liselerde Türkçe öğretimi, ortaokullarda olduğu gibi, yalnız metinler üzerinde yapılacak; dil, edebiyat ve tarih bilgileri metinlerin özünü ve değerini aydınlatmak maksadıyla metinler üzerinde verilecektir.

3- Türk edebiyatına ait her türlü bilgiler sınıflara dağıtılarak parça parça değil, her sınıfta öğrencinin seviyesine göre ayarlanarak her yıl zenginleşen bir bütün halinde verilecektir.

B- Bu esaslara göre hazırlanan kitapların planı şudur:

- 1- Türk edebiyatının gelişimiyle ilgili tarihler.
- 2- Metinler ve açıklamalar.
- 3- Kitapta adı geçen yazarların hayatlarına ve eserlerine ait bilgiler.
- 4- Dil ve edebiyat terimlerini açıklayan bir sözlük.

C- Kitaptaki her metin üzerinde yapılacak çalışmalarda göz önünde tutulacak esaslar şunlardır:

1- Öğretmen öğrenciye en az bir hafta evvel, okunacak metni gösterecek, bu metin üzerinde kendi kendine nasıl çalışacağını, kitabın hangi bölümlerine ve başka hangi yardımcı kitaplara başvuracağını söyleyecektir.

2- Derste metin, kimden ve nereden alındığı söylenerek kısaca anlatılacaktır.

3- Metnin yüksek sesle doğru okunmasında öğretmenin titiz davranması ve öğrenciye okuduğunu tam anlayarak okumak ve okuma alışkanlığını kazandırması lazımdır.

4- Metin incelenmesine geçmeden önce parçanın yahut alındığı eserin şekil ve nevi özellikleri belirtilecektir.

5- Kelimeler ve deyimler metinden ayrı birer lügat olarak öğretilmeyecek, metindeki yerlerine göre ve metnin daha iyi kavranmasına yardım edecek şekilde açıklanacaktır.

6- Kelimeler ve deyimler anlaşıldıktan sonra öğretmen metnin dilinde ve ifadesinde yazarları, devirleri birbirinden ayıran özellikleri göstermeye ve değerlendirmeye, öğrenciyi üslup yolu ile yazarları ve devirleri tanıyacak hale getirmeye çalışacaktır.

7- Eski kelimeleri yahut bugün kullandığımız kelimelerin eski anlamlarını öğretmek, öğrenciye faydasız bir bilgi yüklemek sayılmamalıdır. Böylece öğrenci eskiyi yeniden ayırt etmeyi, kelimeleri yerinde çeşitli şekillerde kullanmaya alışacak ve böylece dil devrimimizi daha köklü bir bilinçle kavrayacaktır.

8- Öğretmen, parçalar üzerinde öğrencilere yazma ödevleri vererek metin incelemesinin daha sağlıklı hale getirilmesi sağlanacaktır.⁹

⁹ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., Ankara 1946, ss. I-IV.

BİRİNCİ BÖLÜM
1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT
KİTAPLARI

1.1. METİNLERLE MUASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

(Lise kitapları: III. Sınıf)

Yazarı: Mustafa Nihat Özön

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1930

Yayınevi: İstanbul Devlet Matbaası

Mustafa Nihat Özön: (1896 - 2 Ocak 1980): İstanbul'da doğup, Davut Paşa ve Gelenbevi Rüştüyelerinde okuyan Özön, edebiyat tarihçisidir. Mercan İdadîsinin üçüncü sınıfindayken askere alınıp 1915 yılında Kafkas Cephesi'ne gönderildi. Terhis olduktan sonra 1919'da, askere alınanların okulu bitirememeleri üzerine tanınan haktan yararlanarak İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne yazıldı. 1923'te fakülteyi bitirdikten sonra Ankara Erkek Lisesi, Fransızca öğretmenliğine tayin edildi. Bir taraftan da Anadolu Ajans'ında çalışıp, İmam Hatip Okulu'nda Ruhîyat ve Ahlâk dersleri verdi. 1926'da Üsküdar Erkek Lisesi öğretmenliğinin ardından İstanbul Kız Muallim Mektebi'nde, Üsküdar Fransız Okulunda, Kabataş Lisesinde ders verdi. 1934 Gazi Eğitim Enstitüsünde Edebiyat öğretmenliğine getirildi. Burada 1961'e kadar kaldı.

Devrin edebiyatçılarını çevresine toplayan aylık Dergâh dergisinin sahipliğini (42 sayı, 15 Nisan 1921- 5 Ocak 1923), Ankara'da aylık Kalem (13 sayı, 1938-1939), haftalık Oluş (36 sayı, 1936) dergilerinin yöneticiliğini yaptı. Edebiyat tarihi ve sözlük çalışmalarıyla tanınır.¹⁰

Özön' ün yazmış olduğu edebiyat kitabı; lise III. sınıflar için hazırlanmıştır. Kitabın iç sayfasında : " Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Dairesinin 13.11.1933 tarih ve 95276 numaralı emri ile ikinci defa olarak 3000 nüsha tabedilmektedir." şeklinde bir yazıyla yer almaktadır.

İçindekiler kısmının ise, eserin edebi türlere göre dokuz bölüm hâlinde düzenlendiği görülür;

¹⁰ Mustafa Nihat Özön'un Hayatı, Erişim Tarihi: 22Nisan 2011, http://www.yasamoykusu.com/biyografi-1802-Mustafa_Nihat_Ozen.

Birinci bölüm, nazım türündeki yeniliklere ayrılmıştır. Ethem Pertev Paşa'dan, Yaşar Nabi'ye kadar bütün şairlerin şiirleriyle nazımdaki yenileşme takip edilmektedir. Âşık Tarzı Türk şiirinden de örnekler alınmıştır.

Tiyatroya ayrılan ikinci bölümde ise Ahmet Vefik Paşa'dan Cumhuriyet Dönemi tiyatro yazarlarına kadar bu türde eser veren pek çok yazarın telif ve tercüme eserlerinden örnekler verilmektedir.

Üçüncü bölüm, roman türüne ayrılmıştır. Ahmet Mithat Efendi'den Mahmut Yesari'ye kadar ki dönemde pek çok romancıdan birer ikişer metin alınarak roman türünün gelişimi Cumhuriyet Dönemine kadar takip edilmektedir.

Cevdet Paşa ile başlatılan dördüncü bölüm, tarihe ayrılmıştır. Bu bölüm Türk Tetkik Cemiyeti'nin çalışmalarıyla tamamlanmaktadır.

Beşinci bölüm, "Coğrafya ve Seyahat" başlığıyla açılmıştır. Ahmet Mithat'ın seyahat yazılarından Falih Rıfkı'ya kadar bu türün gelişmesi takip edilmektedir.

Edebiyat tarihi ve tenkide ayrılan altıncı bölümde, tenkit ve Edebiyat tarihinin, divan edebiyatı içerisinde yaşayan bir tür olduğuna dair tezkirelerden ve hicivlerden örnekler verilerek konuya giriş yapılmıştır. Tanzimat, Edebiyat-ı Cedide ve Millî Edebiyat dönemlerinde edebiyat tarihi ile tenkit türünün nasıl ve kimlerin elinde geliştiği incelenmiştir.

Yedinci bölüm, mektup ve hatırat türüne, sekizinci bölüm ise felsefe türüne ayrılmıştır.

Hitabet ve gazetecilik konusuna ayrılan dokuzuncu bölümde ise, Tanzimat'tan Cumhuriyet Dönemine kadar basın hayatı ve gazeteciliğin gelişmesi üzerinde durulmuştur. Hitabetle ilgili olarak Atatürk'ten de örnek verilmektedir.¹¹

Eserin her bölümüne kısa bir giriş yapılarak, Tanzimat sonrası edebiyata ağırlıklı olarak yer verilmektedir. Ara ara şahıslar ve eserleri hakkında kısa açıklamalarda bulunmaktadır.

"Yenilik Mübeşşirleri" başlığı altında Mütercim Asım ve Hoca İshak Efendi tanıtıldıktan sonra Tanzimat'a kadar yeniliği hazırlayan sebepler izah edilmektedir.

Eserin edebi türler ve bu türlerin hayat ağacını ve bu türlere katkı yapan şahısları incelemesi ile bir temel kaynak özelliği gösterir.

¹¹ Celal Demir, *Atatürk Döneminde Bir ve Tam Devreli Liselerde (Ortaokul Ve Liselerde) Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 448.

Kitabın sonunda ise 1927-1934 ders yılları arasında belirli okullarda mezuniyet sınavlarında sorulmuş edebiyat sorularına yer verilmektedir.¹²

1.2. TÜRK TECEDDÜT EDEBİYATI TARİHİ

Yazarı: İsmail Habib Sevük

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1925

Yayınevi: İstanbul Devlet Matbaası

İsmail Habib Sevük (1892- 17 Ocak 1954): Jandarma Binbaşısı Mustafa Habib Bey'in oğlu olan Sevük, Edremit'te dünyaya gelmiştir. Bursa İdadîsini ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Bursa İdadîsinden edebiyat hocası Hüseyin Siret (Özsever)'ten aldığı edebiyat zevkiyle öğretmen olmak istedi ve 1914'te Maarif Nezaretinin imtihanının kazanarak Kastamonu'ya edebiyat ve felsefe öğretmeni tayin edildi. 1918'de İzmir'e, İzmir'in işgali üzerine Balıkesir'e geçti. Mustafa Necati ve Vasıf (Çınar) 'ın çıkardığı İzmir'e Doğru (Balıkesir 1919-1920) dergisini yönetti. Yunanlılar Balıkesir'i de işgal edince tekrar Kastamonu'ya gitti. Ahmet Hamdi (Çelen) ve Hüsnü (Açıkgöz) beylerin çıkardığı Açıkgöz gazetesinde (15 Haziran 1919-14 Aralık 1931) 13 Ekim 1922 gününe kadar başyazı yazdı. Kurtuluş Savaşının bitiminden sonra Ankara'ya gidip, Ankara Erkek Lisesinde ders verdi. Vasıf (Çınar) Beyin Maarif vekilliği sırasında Edirne Maarif müdürü oldu. Ardından maarif emini olarak Antalya ve Adana'da (1927-1932) görev yaptı. Adana'da iken Adana Mıntıkası Maarif mecmuası (Sonra Çukurova'da Memleket) dergisini çıkardı (40 sayı, 1928-1931). Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmeni iken Sinop milletvekilliğine seçildi (1943-1946). Hiç evlenmeyen İsmail Habib Sevük, 1946'da emekliye ayrılarak kendisini tamamen yazmaya verdi. Gırtlak kanserinden İstanbul'da vefat etti.¹³

İlmin ciddiyetini soğukluk ile ikiz görmeyen yazar, asık suratlı olmadan da ciddi olunabileceği kanaatindedir. Yazar, yenileşme sürecindeki edebiyatı ele aldığı için *Medhal* başlık kısmında, Tanzimat'a kadar ki edebiyatın sadece genel görünümünü

¹² Demir, s. 449.

¹³ İsmail Habib Sevük'ün Hayatı, Erişim Tarihi: 22.Nisan 2011, http://www.yasamoykusu.com/biyografi-1311-Ismail_Habib_Sevuk

vermiştir.¹⁴ Daha sonra Tanzimat Edebiyatı¹⁵, Servet-i Fünun Edebiyatı¹⁶ ve Milli Edebiyat Cereyanı¹⁷ başlıklı üç ana bölüm görüyoruz. Kitaptaki eser ve sanatkârlarla ilgili değerlendirmeler, Köprülü' nün tenkit sayarak edebiyat tarihinin sınırları dışında gördüğü cinstendir.

1.3. TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

Yazarı: Mehmet Fuat Köprülü

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1926

Yayınevi: İstanbul Milli Matbaa (386 sayfa)

Mehmet Fuat Köprülü: (1890-1966) Edebiyat tarihi ve edebi araştırmalar türünde çığır açan ve hala bu sahanın sanatçı ve öncüsü bulunan Fuad Köprülü İstanbul'da doğdu. 1966' da Ankara'da geçirdiği trafik kazasının bıraktığı etkiler ile 76 yaşında İstanbul'da vefat etti.

Sanat âlemine, Ziya Gökalp açısından bir Türkçü- milliyetçi olarak aruzlu, heceli, sade dilli, lirik edalı, memleket havalı şiirlerle giren Fuad Köprülü, genç yaşında, yine Gökalp'ın teşvikiyle edebiyat tarihimizin kurucusu; gayretli, kudretli bilgini oldu.¹⁸

Lise (II. Devre) II. ve III. Sınıf müfredat programına göre yazılmış olup iki ana bölümden oluşmaktadır:

- İslamiyet'in kabulünden önceki Türk Edebiyatı,
- İslamiyet'in kabulünden sonra gelişen Türk Edebiyatı,

Birinci bölümde Türk tarihi, Türk medeniyeti, Türk lehçeleri ile Türk alfabeleri, millî) destanlar ve Türk Edebiyatının ilk şairleri üzerinde durulmaktadır.

İslâm dininin kabul edilmesi, Arap ve Fars Edebiyatları ve bu edebiyatlardan Türk Edebiyatına geçen vezin ve şekil özellikleri, İslâmî Türk Edebiyatının başlaması, Karahanlı, Selçuklu dönemleri ve bu dönemlerde gelişen Türk Edebiyatının özellikleri XIII. XIV.

¹⁴ İsmail Habib Sevük, *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1925, ss. 7-79.

¹⁵ Sevük, ss. 81-424.

¹⁶ Sevük, ss. 425-594.

¹⁷ Sevük, ss. 595-690.

¹⁸ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, ss. 45-50.

Yüzyıl Türk Edebiyatının genel özellikleri ise ikinci bölümü oluşturmaktadır. Eser, XVII. yüzyıl Çağatay Edebiyatı bahsi ile son bulmaktadır.

Yazar, eser üzerine 1913 yılından itibaren çalışmaya başlamış, İstanbul Darülfünun' da okuttuğu ders notlarıyla diğer incelemelerini birleştirerek fasiküller hâlinde yayınlamıştır. Bu fasiküllerin kitap halinde yayınlanması ise 1926 yılına denk gelmektedir. Eser, ortaöğretim kurumlarına yönelik ders kitabı olmaktan çok, tamamen bir başvuru kitabı özelliği taşımasıyla edebiyat tarihi dalında yeni bir çığır açmaktadır.

Kitabın içeriği, 1924 ve 1927 edebiyat programları ile paralellik göstermektedir. Bilindiği gibi bu programlar Mehmet Fuat Köprülü' nün "Türk Kültürü ve Türk Edebiyatı bir bütündür" tezi doğrultusunda hazırlanmıştır.

Eser 1924 ve 1927 programları uygulamada iken lise II. devre II. ve III. sınıflarında ders kitabı olarak okutulmuştur. Daha sonra yazılan edebiyat tarihlerine kaynak olmuştur. Kitapta örnek metinler bulunmamakta, bölümler tamamen makale tarzında kaleme alınmaktadır.¹⁹ Kitapta geçen Türk Edebiyatı sıralaması şöyledir:

Türk Edebiyatının Dönemleri

1) İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı

- a- Sözlü Edebiyat
- b- Yazılı Edebiyat

2) İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Türk Edebiyatı

- a- Divan Edebiyatı
- b- Halk Edebiyatı
 - Anonim Türk Halk Edebiyatı
 - Dini-Tasavvufi Türk Halk Edebiyatı
 - Âşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı

3) Batı Tesirindeki Türk Edebiyatı

- a- Tanzimat Edebiyatı

¹⁹ Celal Demir, *Atatürk Döneminde Bir ve Tam Devreli Liselerde (Ortaokul Ve Liselerde) Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 450.

- b- Serveti Fünun Edebiyatı
- c- Fecr-i Ati Edebiyatı
- d- Milli Edebiyat
- e- Beş Hececiler
- f- Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı
- g- Yedi Meşaleciler
- h- Garipçiler (Birinci Yeniciler)
- i- İkinci Yeniciler
- j- Toplumcu Gerçekçiler
- k- Maviciler
- l- Hisarcılar

1.4. EDEBİ YENİLİĞİMİZ

Yazarı: İsmail Habib Sevük (bk. 1.2.)

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1930

Yayınevi: Remzi Kitabevi

Sade ve sarı üslûpla yazdığı Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi kitabı zamanında büyük ilgi uyandırmış ve tartışmalara sebep olmuştu. 1940-1951 arasında Cumhuriyet gazetesinde edebiyat konularında yazıları yayınlanmıştır. Gezi ve hatıra türünde de eserler veren Sevük, Tekin, Münekkîdîn-i Askerî, Elif-Ha, Se-Te, Hikâyeci imzalarını da kullanmıştır.

Kitap Milli Talim Terbiye Kurulu tarafından 1931-1932 öğretim yılında iki cilt halinde dâhil edilmiş, Kültür Bakanlığı'nın 1935 tarihli "Lise Edebiyat Programı Kılavuzu" isimli broşürdeki yönergelere göre tek cilde indirilerek ikinci defa basılmıştır. 1935 yılı baskısında dilde sadeleştirmeye gidilmiş, bazı bölümler de kitaptan çıkarılmıştır.²⁰

İsmail Sevük, divan edebiyatının " *ar değil iftihar*" olduğunu " *bugünkü lisanın dünden geldiğini*" hatırlatarak " *nereye gittiğini bilenler nereden geldiğini bilenlerdir.*" şeklinde divan edebiyatının gerekliliğini göstermiştir. Bu fikirlerin amacı " *milli dil ve*

²⁰ Elif Baki, *Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanunu*, Libra Yayınları, İstanbul 2010, s. 23.

milli edebiyatın yerleştirilmesidir. Bu derslerin asıl amacı “ Lisanın yoksa milletin yok, edebiyatın yoksa milliyetin dilsiz.” olduğunu belirtmiştir.

Eserin iç kapağında lise III. sınıflar için hazırlandığı ifade edilmekte ve şu açıklamaya yer verilmektedir: "Maarif Vekâleti Millî Taalim ve Terbiye Dairesinin 25.8.1930 tarih ve 3868 numaralı emri ile tabedilmektedir."

Eserde "*Hasbihâl*" başlığı altında 6 sayfalık bir önsöz bulunmaktadır ve yazar bu önsüzü "*Hayata ve Darülfünuna açılan mekteplerin son sınıf talebelerine*" hitaben yazmıştır. Bu hitap metninde gençlerden millî değerlerine, tarihine, diline ahlâkına ve edebiyatına sahip çıkması istenmektedir. Yazar bir Fransız bilim adamının "*Bizi dirilerimiz değil ölülerimiz yönetiyor*" sözünü aktararak bu düşünceye gençlerin sahip çıkmasını istemektedir.

Edebî zevk konusunda da gençlere nasihatlerde bulunan yazar şu cümleleri ilâve etmektedir: "*Eksik kalan bilgi yarın düzelebilir. Fakat eksik kalan zevk bütün ömrü sarıyor. Malumat noksanından utanmamak değil utanmak ayıptır. Herkesin bilmediği bildiğinden pek çoktur. Asıl ar olan zevksizliktir. Edebî malumatı noksan ne kadar kâmil insan var; fakat edebî zevkten tamamen malınım bir kimseye hiçbir medenî millette tam bir insan nazarı ile bakılmıyor.*"

Eser, iki cilt hâlinde düzenlenmiştir. I. Cilt Tanzimat dönemine, II. Cilt ise Edebiyat-ı Cedide ve devamına ayrılmaktadır, Ancak I. cildin başına kırk sayfalık bir özet eklenmiştir ki burada Tanzimat'ı hazırlayan sebepler ve Tanzimat dönemi üzerinde durulmaktadır.

Şahsiyetler esas alınarak kronolojik bir sıra takip edilerek düzenlenene eserde, özellikle bu şahsiyetlerin yenilikçi yönlerine dikkat çekilmektedir. Tanzimat'tan itibaren bir edebî şahsiyetler ontolojisi olan eserde, şahsiyetlerin ismi yazıldıktan sonra yan başlıklar şöyle sıralanmaktadır;

Hayatı, Mütecedditliği, yeni mefhumlar getirişi. Şiirlerindeki /Eserlerindeki yenilikler (hikâyeciliği, tarihçiliği, temâşâcılığı gibi meslekî yönü) diğer hizmetleri ve umumî netice.

Tanzimat döneminin başından, Türkçülük akımına kadar gelişen dönemi kapsayan kitapta, yazar hecenin beş şairinden (Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Enis Behiç, Halit Fahri ve Faruk Nafiz), Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'dan bahsetmiştir. Cevdet Paşa, Reşit Paşa, Mahmud Nedim Paşa, Fuad Paşa, Sami ve Kamil Paşa, Reşid Paşa,

Ziya Paşa'nın eserlerinden çeşitli örnekler kitapta yer almaktadır. Eserde her şahsiyet için ayrı ayrı küçük bir kaynakça da verilmektedir.

1.5. TANZİMAT'A KADAR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ VE NUMUNELERİ

Yazarı: Sadettin Nüzhet Ergun

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1931

Yayınevi: İstanbul Devlet Matbaası

Sadettin Nüzhet Ergun : (1901- 25 Nisan 1946): Edebiyat tarihçisi ve yazar olan Ergun, Bursa'da doğmuştur. Üsküdar İttihat ve Terakki Numune Mektebini, Üsküdar Sultanîsini, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesini bitirdi. Dayısı Üsküdar'da Hallaç Baba Dergâhı şeyhi Ferid Efendi vefat edince yerine yedi yaşında şeyh oldu. 1921'de Meşihat Dairesinin imtihanını geçerek tekke şeyhliğini resmen aldı. 1925'te dergâhlar kapatılana kadar bu görevini sürdürdü. Ankara, Konya, İstanbul liselerinde edebiyat okuttu. Bir ara İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde ders verdi. Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi memurluğuna tayin edildi. Kısa süre ailesiyle Çankırı'ya gitti. Yoksulluk ve sıkıntı içine düştüğü bir sırada Maarif Vekili Hasan Âli Yücel tarafından, 1943 yılında Bayezid Kütüphanesi Müdürlüğü'ne getirildi. Veremden İstanbul'da vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığı'nda defnedildi. Millî Mecmua' da (1923-2928) Şeyh Hüseyin Sadeddin imzasıyla mutasavvıfına gazeller yayınladı. Yazıları Hâkimiyet-i Milliye (Ankara), Babalık, Yeni Fikirler (Konya), Kurun (İstanbul), Gençlik, Halk Bilgisi Haberleri, Çınaraltı gibi gazetelerde ve dergilerde çıktı. Sadettin Nüzhet, divan, tekke ve halk edebiyatları üzerine yaptığı araştırmalarıyla da tanınmasının yanında, musiki ile de uğraşmış, az sayıda ilâhî bestelemiştir.²¹

Sadettin Nüzhet 'in Mevlana'dan tutarak Şeyh Galip'e, Gedai, Hengami, Katibi, Kuloğlu, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Aşık Ömer'e kadar bütün saz şairlerine; Rami Paşa, Şeyhülislam Bahai, Fehim, Fehim-i Kadim ve Baki'ye kadar Divan şairlerinin çoğuna dair kaynaktan ve emek mahsulü monografi ve incelemeleri vardır.²²

²¹ Sadettin Nüzhet Ergun'un Hayatı, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2011, http://www.yasamoykusu.com/biyografi-2271-Sadettin_Nuzhet_Ergun

²² Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 35.

Halk ve divan edebiyatı üzerine özellikle araştırmalar yapan Ergun kitabında, İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı'ndan başlayarak Tanzimat'a kadar Türk Edebiyatı'nın gelişimini yüzyıllık dönemlere ayırarak ve her yüzyıl içinde yer almış edebi türden kısaca bahsederek, bu dönemlerde eser vermiş kişilerin hayatlarını tek tek anlatmaktadır. Yüzyılların anlatımlarından sonra eserlerden örnekler vererek ufak açıklamalarda bulunmaktadır.²³

Eser, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk Edebiyatı ve İslam Medeniyeti dairesinde gelişen Türk Edebiyatı olmak üzere iki bölüm hâlinde düzenlenmiştir.

Birinci bölümde, Eski Türk Edebiyatı, Türk lehçeleri, Türk alfabeleri, Orhun Kitabeleri ve millî destanlar üzerinde durulmaktadır.

Tasavvuf, İslâmî Edebiyatın başlangıcı, Selçuklular ve Harezmsahlar devrinde ve Moğollar devrinde Türk Edebiyatının hususiyetleri ikinci bölümde açıklanmaktadır. XIII. Yüzyıldan başlanarak, her yüzyılda Anadolu'da gelişen Klâsik Edebiyat ile Halk ve Tasavvufî Halk Edebiyatı, başlıca şairleri ve yazarları, eserlerinden örnekler verilerek anlatılmış, Çağatay ve Azerî Edebiyatları üzerinde özellikle durulmuştur.

Eser, edebî türlerin gelişimine göre tertip edilmektedir. Bu eser de ortaöğretim kurumları için bir ders kitabı niteliğinde değildir. Daha çok bir kaynak kitap özelliği göstermektedir.²⁴

1.6. TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

Yazarı: Orhan Rıza Aktunç

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1934

Yayınevi: Suhulet Basımevi

Eserin dış kapağında "Kaynaklardan bu güne kadar" açıklaması yer almaktadır. Ayrıca liseler ve Muallim Mektepleri için hazırlandığı yine dış kapakta belirtilmiştir.

Eser on bölümden oluşmaktadır. Diğer edebiyat tarihlerinde art arda verilen konular bu eserde bölüm olarak düzenlenmiştir;

²³ Elif Baki, *Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanunu*, Libra Yayınları, İstanbul 2010, s. 19.

²⁴ Celal Demir, *Atatürk Döneminde Bir ve Tam Devreli Liselerde (Ortaokul Ve Liselerde) Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 450.

1. İslâmlıktan Önce Türkler (s. 5-21)
2. İslam Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı (s. 22-32)
3. Türkistan'da Tasavvuf (s. 33-44)
4. İslâmlıktan Sonra Tahrir Lehçeleri (s. 45-58)
5. Osmanlılar Devrinde Türk lisan ve Edebiyatı (s. 59-101)
6. Batı Medeniyet Çevresinde Türk Edebiyatı (s. 102-130)
7. Servet-i Fünûn ve Muakkipleri (s. 131-148)
8. Batı Medeniyeti Çevresinde Şimal Türklerinin Edebiyatı (s. 149-154)
9. Halk Edebiyatı veya Zümre Edebiyatı (s. 155-163)
10. Methodologie - Edebî Usuller ve Metinlerin Tetkiki (s. 164-183)

Yazar bu esere niçin gerek duyulduğunu ve eseri hangi metotla yazdığını önsözde şu cümlelerle ifade etmektedir:

"Şimdiye kadar neşredilen Edebiyat tarihlerinin, bir kısmının mufassal ve dağınık, bir kısmının noksan, bir kısmının da metinlerle şişirilmiş olması ve bir kül halinde bulunmaması talebeyi, gerek ders ve gerek imtihan hazırlıklarında zor durumda bıraktığından R. Doumio'in Fransız Edebiyatı tarihine tatbik ettiği metottan mülhem olarak liselerimizin kaleme alman bu eser, derin ve devamlı bir mesai mahsulüdür. "Bu cümleden de anlaşılacağı üzere dönemim edebiyat öğretiminde, öğrenciye görelilik söz konusu değildir.

1.7. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ

(Lise 1.Sınıf)

Yazarı: Agâh Sırrı Levend

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1932

Yayınevi: Marifet Matbaası

Agâh Sırrı Levend: 26 Ocak 1894 tarihinde Rodos'ta doğup, Edirne Mülkiye Rüştîyesini (1906) ve Askerî Rüştîyeyi (1909) bitirdi. İstanbul Kabataş İdadîsinde okurken Balkan Savaşı sırasında okul binası hastane hâline getirilince Konya'ya gitti ve 1913 yılında Konya İdadîsini bitirdi. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesine girdiyse de Birinci Dünya Savaşında askere alınarak 1919'da Şark Cephesine gönderildi. Dönüşünde yükseköğrenimini tamamladı Aşiyân Lisesinde, kurucusu olduğu Özel

İstiklâl Lisesinde öğretmenlik ve idarecilik (1922-1940), İstanbul Lisesinde (1927-1940) ve Gazi Eğitim Enstitüsünde (1947-1949) öğretmenlik, Aydın milletvekilliği (1940-1946), TDK genel yazmanlığı (1951-1960) ve başkanlığı (1963-1966) yaptı. İ. Ü. Edebiyat Fakültesinde Türk edebiyatı tarihi üzerine ders verdi (1953-1956). 28 Ekim 1978 yılında Ankara'da öldü. Zengin kitaplığı Atatürk Üniversitesi bünyesine bağışlayan yazar, 28 Ekim 1978 yılında Ankara'da vefat etti. Levend, öğretmenlik virgöl yaparken yayın hayatına da girdi. Yeni Gün gazetesinde muhabir olarak çalıştı. Arkadaşı Mehmet Servet'le Felsefe ve İçtimaiyat (1927-1930), Eminönü Halkevi adına Yeni Türk (1936-1940) dergilerini çıkardı.

İlk yazısı 'Hayatta Say' Konya'da Babalık gazetesinde yayınlandı (1913). Önce roman ve hikâye türünde eserler yazdı. Sonra edebiyat tarihi sahasındaki çalışmalarına ağırlık verdi. Edebiyat tarihimizle ilgili pek çok konuyu aydınlattı.

Edebiyat Tarihi Dersleri kitabının yazılmasındaki amacı A. Levend:

“Bu eser, senelerden beri liselerin son sınıflarında verdiğim derslerin, talebe tarafından zapt ve tespitiyle vücuda geldi. Filhakika, derslerim için böyle bir esere gerçekten ihtiyacım vardı. Elde talebeye verilecek bir eserin mevcut olmadığı, talebenin, çalışabilmek için derslerde not tutmak mecburiyetinde kaldığı, zaten mahdut olan ders saatlerinin bir kısmının da metin yazdırmak suretiyle geçtiği düşünülecek olursa, bu ihtiyacın nasıl bir zarureten doğduğu tezahür edilir”²⁵ şeklinde belirtilmektedir.

Kitap, lise (II. Devre) II. ve III. sınıf programlarına göre yazılmış olup üç bölümden oluşmaktadır.

Eserin birinci bölümünde Tanzimat’a kadar gelişen Türk Edebiyatı incelenmiştir. Bu bölümde "Edebiyat Tarihi" ile ilgili on yedi sayfalık bir giriş yer almaktadır. Girişten sonra Türk Tarihi, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk uygarlığı, lehçeler ve alfabeler, Orhun Kitabeleri, destanlar, ilk şiirler ve şairler üzerinde durulmaktadır. İslamiyet’in kabulünden sonraki Edebiyata geçilerek, İslami Edebiyatın başlıca özellikleri, sonra Hakaniye Türkçesi ve ürünleri gözden geçirilmiştir. XIII. yüzyıldan başlanarak, her yüzyılda sırasıyla Anadolu, Çağatay ve Azerî Edebiyatları genişçe incelenerek, örnekler verilmiş, tanınmış mesnevilerin

²⁵ Agâh Sırrı Levend, *Edebiyat Tarihi Dersleri*, Marifet Matbaası, İstanbul 1932, s. 5.

konularn 6zetlenmiş, her y6zyılın başında devrin genel durumuyla edebî durumu açıklanmıştır.

Tanzimat'ın sebepleri, Tanzimat Fermanı, toplumda duyulan yenilik ihtiyaının edebiyatta da zorunlu hâle gelmesi gibi hususlar 6zetlendikten sonra, Tanzimat'ın hazırlık devresi incelenerek, edebî t6rlerin gelişimine ikinci b6l6mde geçilmektedir. Yazar Şiir, Nesir, Gazetecilik, Temaşa, Mizah Edebiyatı, Bilim Hareketleri, Dil ve Edebiyat Yolunda alışma, Eleştiri, Edebiyat Tarihi, Tarih başlıkları altında Edebiyatımızda g6r6len yeni t6rleri ve başlıca kişileri, eserlerinden 6rnekler alarak açıklamaktadır.

Tanzimat'ın gelişme devresinde ise yine siyasî ve sosyal gelişmeleri 6zetledikten sonra edebî t6rlere geçilerek bu evrede gelişen hikâye ve roman 6zerinde durulmaktadır. Sonunda Fransız Edebiyatında g6r6len yeni edebî meslekleri, bu mesleklerin etkisi altında gelişen roman, tiyatro ve Şiiri başlıca temsilcileriyle incelemektedir. Bilimin iflâsı, "bireye karşı toplum" eēilimi 6zerinde durularak aēdař Fransız Edebiyatının 6zellikleri anlatılıp yorumlanmaktadır.

Yazar eserin 66nc6 b6l6m6nde Servet-i F6nun Edebiyatını inceleyerek, "Batıdaki Yeni Akımların Etkisi Altında D6ř6n ve Zevkin Deēiřmesi" bařlıēı altında Servet-i F6nun 6sl6bunu ele almaktadır. Servet-i F6nun Topluluēunun oluşumu ile grubun edebî 6zellikleri anlatıldıktan sonra edebî t6rler 6zerinde durarak bunların gelişimini, bu gelişimde 6nayak olan başlıca kişileri, eserlerinden 6rnekler vererek incelemektedir. Servet-i F6nun Topluluēunun dışında kalan H6seyin Rahmi G6rpnar'la, Ahmet Rasim 6zerinde ayrıca durulmaktadır. Fecr-i Atî Edebiyatına geçerek tanınmış kişileri, daha sonra da "6 Şair" bařlıēı altında Mehmet Akif, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'i ayrıca Rıza Tevfik'i ele almaktadır. Sonra da Fransız Edebiyatına geçerek sembolizmi s6rd6renleri ve yeni Şairleri anlatmaktadır.

Eser, liselerde okutulmak 6zere kaleme alınmış olmakla birlikte, bir okul kitabı olmaktan çok ilmî usullerle bir edebiyat tarihidir. Eserin başlıca 6zelliēi, T6rk Dili ve Edebiyatını ele alıp, Anadolu'da gelişen edebiyatla birlikte aēatay ve Azeri Edebiyatlarını kapsaması, edebiyatı kişilere g6re deēil, edebî t6rlerin gelişimine g6re sıralaması, her y6zyılın sonunda halk ve tasavvufi halk edebiyatlarını ayrı ayrı ele alması, XVI. y6zyıldan sonra ise, Batı Edebiyatlarının gelişimini, yine edebî t6rlere g6re 6zetlemesidir diyebiliriz.

Eser 1939-1940 ders yılına kadar başvuru kitabı olarak tavsiye edilmiş, bu ders yılından sonra mecburî ders kitabı olarak liselerin II. ve III. sınıfları ile muallim mekteplerinde okutulmuştur.²⁶

Kitabın, giriş bölümünde edebiyat tarihi, tarih, edebiyat tarihinde usul, edebiyat tarihçisi, eleştirmen, edebi eser, zümre edebiyatı, yazım lehçeleri gibi kavramların kısa tanımlarına yer verilmiş olup, edebiyat tarihçisinin nasıl olacağını açıklanmaktadır. Ayrıca kitapta İslamiyet'ten önce ve sonra eski Türk kavim ve devletlerinin gelenekleri, kullandıkları lehçeler, alfabeler ve bu lehçelerde verilen eserler incelenmektedir.

1.8. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ

(Lise II. Devre III. Sınıf)

Yazarı: Tahsin Celal & M. Asım

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1934

Yayınevi: Tecelli Matbaası

1.9. EDEBİYAT VE EDEBİYAT TARİHİ EL KİTABI

Yazarı: Muvaffak Hüsnü Benderli

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1937

Yayınevi: Cumhuriyet Kitaphanesi

1937 yılında basılan bu kitap, öğrencilere genel bir hatırlatma yapmak amacı ile el kitabı olarak tasarlanmış olup, yazarı tarafından şu açıklama düşülmüştür;

“Bu kitap, yeniden öğretmekten ziyade, (hatırlatmak) için yazıldı. Üç yıl, değerli öğretmenlerden bütün bahisleri çok ehemmiyet ve tafsilatla dinleyen talebe, olgunluğa girerken eski bilgilerinin esaslı hatlarını şöylece hatırlamak ister. Bu el kitabı, o işi görebilirse ne mutlu!

Muhterem Fuat Köprülü Süleyman Şevket, Ali Canip, İsmail Habib, Agah Sırrı, İbrahim Necmi, Sadettin Nüzhet, Mustafa Nihat'ın kıymetli eserlerinden çıkardığım bu

²⁶ Celal Demir, *Atatürk Döneminde Bir ve Tam Devreli Liselerde (Ortaokul Ve Liselerde) Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 451.

hülasada, benim yaptığım kusurların, bana bağışlanmasını dilerim.1933'te basılan bu kitap az zamanda tükenmiştir”

1.10. EDEBİYAT

(Lise II: Devre I. Sınıf Ve Muallim Mektepleri V. Sınıf)

Yazarı: Ali Canip

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1939

Yayınevi: Kanaat Kitabevi

Ali Canip: 1887 İstanbul doğumlu olan Canip, şair ve edebiyat tarihi araştırmacısıdır. Selanik Hukuk Mektebi'ndeki eğitimini son sınıfta terk olan yazar, gençlik yıllarında Selanik'te çıkan Genç Kalemler (1910-12) dergisinde yazılar yazdı. Öğretmenliği seçen Ali Canip, Çanakkale Sultanisi edebiyat ve felsefe öğretmenliğine atandı. Milletvekilliği de yapan Ali Canip, 1967'de yaşamını yitirdi.

Ali Canip Yöntem, birçok sanatçı gibi, adını, yazdığı eserlerle değil, girdiği edebiye ilmî tartışmalarla (Yeni Lisan tartışmaları) duyurmuştur.

Genç yaşta şiire başlamış, hatta bir şiir kitabı yayımlamış ancak şiirde ısrarcı olmamıştır. "*Geçtiğim Yol*" adlı şiir kitabı hem aruz hem de hece vezni ile yazılmış şiirlerden oluşur. Nazik bir duyarlılığı olmasına karşın bu duyarlılığı sanata ve şiire yansıtma da pek başarılı olamamıştır. Hatta bu şiirlerin bir hevesle yazıldığı söylenebilir.

Yöntem' in, en büyük hizmeti Genç Kalemler devresinden başlayıp ömrünün sonuna kadar sürdürdüğü Millî Edebiyat ve Yeni Lisan sevdasıdır. Yeni Lisan hareketini sonuna kadar savunmuştur. Bu yüzden dönemin önemli edebiyatçılarından olan Cenap Şehabettin ile ciddi bir tartışmaya girişmiştir. Bunu "Millî Edebiyat ve Cenap Bey'le Münakaşalarım" adıyla 1918'de yayımlar. Bunun yanında bilimsel alanda yaptığı çalışmalar, edebiyat öğretmenliği, Türk dilinin sadeleşmesi için giriştiği ve çoğunda da haklı çıktığı polemikler de önemlidir.

Ali Canip Yöntem; Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp ile birlikte Millî Edebiyat ve Yeni Lisan hareketinin üç teorisyeninden biridir.²⁷

²⁷Ali Canip'in Hayatı, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2011, <http://www.edebiyatforum.com/turk-edebiyati-sanatcileri/ali-canip-yontem.html>.

Elimizdeki nüshalar 1924, 1936 ve 1942 baskılarıdır; ilk baskısı 1924'te İstanbul Matbaa-yı Amire 'de eski alfabeyle yapılmıştır. Eser, liselerin I. Sınıfı ve Muallim Mektepleri V. Sınıflarına göre düzenlenmiş olup, sadece seçme metinleri ihtiva etmektedir.

Eser şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. Nazım ve Nesir
2. Vezin, Edebî Sanatlar
3. Siyasi Tanzimat'tan sonra Başlayan Yeni Edebiyatta Nesir Nevileri
4. Yeni Edebiyatta Nazım Nevileri
5. Siyasi Tanzimat ve Tanzimat Edebiyatı
6. Millî Nazım Şekilleri
7. Eski Divan Edebiyatı Nazım Şekilleri
8. Eski Nesir

Ayrıca Edebî Kıra 'at Numuneleri başlığı ile örnek metinlere ayrılmış bir bölüm de mevcuttur. Eser tertip edilişi bakımından diğer ders kitapları içinde en mükemmel olanıdır. Bu yüzden kesintisiz olarak 1951 'e kadar her yıl ders kitabı olarak seçilmiştir.²⁸

1.11. AVRUPA EDEBİYATI VE BİZ

Yazarı: İsmail Habib Sevük (bk. 1.2.)

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: Sevük (1. Cilt 1940, 2. Cilt 1941)

Yayınevi: Kanaat Kitabevi

Bu kitap Türkçedeki batıdan tercüme faaliyetini gözler önüne sermekle kalmayıp, XVII yüzyıldan itibaren bütün Batı Edebiyatları ve Türk Edebiyatını eş zamanlı vererek okuyucuya bir mukayese imkânı sağlamasıyla, hatta bilim tarihi konulu bilgileriyle, şahıslar yerine ancak kuralların yapılabileceği çapta bir hizmettir.

²⁸ Celal Demir, *Atatürk Döneminde Bir ve Tam Devreli Liselerde (Ortaokul Ve Liselerde) Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s. 454.

1.12. YENİ “EDEBİ YENİLİĞİMİZ” TANZİMAT’TAN BERİ EDEBİYAT TARİHİMİZ

Yazarı: İsmail Habib Sevük (bk. 1.2.)

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1940

Yaynevi: Remzi Kitabevi

1.13. SON ASIR TÜRK EDEBİYAT TARİHİ

Yazarı: Mustafa Nihat Özön (bk. 1.1.)

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1941

Yaynevi: Maarif Matbaası

1941 yılında lise üçüncü sınıfların müfredatına alınmıştır. Bu kitabın “*bütün mütalaaalara dayanılarak, Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi esas tutularak ve 1930’dan bugüne kadar elde edilen tecrübelerle göre lüzumlu değişiklikler ve ilaveler yapılarak*” yazıldığını söyleyen Özön, “*Lise birinci sınıfta yeni Edebiyat neviyeleriyle temas eden, ikinci sınıfta Divan Edebiyatı’na dair bol metinler okuyarak son sınıfa gelen talebe bu kitaptaki metinleri kolayca hazırlayacağı gibi, o metinler dolayısıyla her edebi nev’in fikir hayatımızdaki mevki hakkında bilgi sahibi de olabileceğini*”²⁹ belirtiyor³⁰. Biyografi kısmı son yıllara kadar işlenmiş bulunmaktadır. Bunlar yalnız kitap ismi sıralamak ve bilhassa bu isimleri ezberletmek için değil, her hangi bir yazarın yazdığı bir eserin fikri ve bedî mahiyetini, bir devrin özelliklerini göstermek düşüncesi ile ilave olunmuştur.

Eserin başlangıç kısmında Köprülü’ nün medeniyet tarihini esas alan üçüncü tasnifi yapıldıktan sonra “Garp medeniyeti altında Türk tarihi” safhası için ilk yenilik gayretleri gösterilmeye başlanmıştır. Daha sonra on kısma ayrılan eser yöntem olarak, edebiyat ve yakın alandaki türlerin gelişimini ele almıştır. Söz konusu türler şunlardır:

²⁹ Mustafa Nihat Özön, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s.3.

³⁰ Elif Baki, *Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanunu*, Libra Yayınları, İstanbul 2010, ss. 23-24.

Nazım³¹, tiyatro³², roman³³, tarih³⁴, edebiyat tarihi ve tenkidi³⁵, mektup ve hatırat³⁶, felsefe³⁷, hitabet ve gazetecilik³⁸.

1.14. EDEBİYAT BİLGİLERİ

Yazarı: İsmail Habib Sevük (bk. 1.2.)

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1941

Yayınevi: Remzi Kitabevi

1.15 TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

“BAŞLANGIÇTAN TANZİMAT’A KADAR” 1. CİLT

Yazarı: Hıfzı Tevfik Gönensay ve Nihat Sami Banarlı

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1941

Yayınevi: Remzi Kitabevi

“TAZMİNATTAN GÜNÜMÜZE KADAR” 2. CİLT

Yazarı: Hıfzı Tevfik Gönensay

Hıfzı Tevfik Gönensay: Selanik’te doğan yazar Fevziye Mektebinde, İstanbul Numune-i Terakki ve Tefeyyüz mekteplerinde, Mercan ve İstanbul Leylî İdadisinde okudu. 1913 yılında Mülkiye Mektebini bitirdi. Kabataş, Vefa, İstanbul liselerinde edebiyat öğretmenliği, özel Feyz-i Atı Mektebinde müdürlük yaptı. İstanbul Erkek Lisesi öğretmeni iken vefat etti.

Edebiyat tarihi üzerine çalışmaları olan Gönensay’ ın yazıları, Servet-i Fünun, Şehbâl, Türk Yurdu, Hürriyet-i Fikriye, Nedim, Şair, Donanma gibi dergilerde çıktı. Eserleri: Türk Edebiyatı Numuneleri, Menşe'lerden Onuncu Hicret Asrına Kadar (1. cilt,

³¹ Mustafa Nihat Özön, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Yayınları, Ankara 1945, ss. 17-126.

³² Özön, ss. 127-195.

³³ Özön, ss. 196-295.

³⁴ Özön, ss. 296-322.

³⁵ Özön, ss. 346-369.

³⁶ Özön, ss. 370-389.

³⁷ Özön, ss. 390-399.

³⁸ Özön, ss. 440-441.

Hamamîzâde İhsan ve Hasan Âli [Yücel] ile 1926), Hâmîd- Son Yılları, Son Şiirleri (1943), Başlangıçtan Tanzimat'a Kadar Türk Edebiyatı Tarihi (Nihad Sami Banarlı ile 1944, kendisi 1949), Tanzimat'tan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi (1944), Oğuz Destanı ve İki Masal (1948).

1. Cildin başında, “*Milletlerin edebiyat sahasında yetiştirdikleri büyük şahsiyetleri ve onların meydana getirdikleri edebi eser ve hareketleri tanıtmak için yazılan tarihe edebiyat tarihi denir*” şeklinde bir tanımlamaya gidildikten sonra, *edebiyat tarihinde usul, sanatkârları ve sanat eserlerini, vücuda geldikleri muhit ve zamanın şartları arasında tetkik ederek, onların hakiki derecelerini göstermek yoludur.*”³⁹

Ayrıca, bu eserde, Türk Edebiyatı tasnifi yapılırken Köprülü’ nün medeniyet değişmelerini esas alan sınıflandırması tekrarlanıp “*1908 Meşrutiyetinden sonra şuurlu bir cereyan halini alan*” tanımlamasıyla, dördüncü devir olarak “*Millileşme Devri Türk Edebiyatı*” varsayılır.

Nihat Sami Banarlı: (1907-1974) Yazı hayatına hece ve aruzla yazılmış şiirler, hikaye ve piyes denemeleri, hamasi okul temsilleri yazmakla başlayan Banarlı, 14. Asır şairlerinden Ahmedî’ nin, (ilk Osmanlı tarihinden sayılan) “*Dasitan-ı Tevarih-i Al-i Osman*” adlı eserini mükemmel incelemesi ile, edebiyat tarihi ve tetkikleri sahasına girmiştir. Banarlı’nın diğer önemli bir hizmeti de, Milli Eğitim Basımevinde yayınlanan *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*’dir.⁴⁰

Nihat Sami Banarlı edebiyat hayatının kronolojisine dair tavrın kitaba nasıl ve ne ölçüde aksettiğini şöyle belirtir: “*Bu kitap Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı I kitabının devamı olmakla beraber lise II. sınıf ders konuları icabı olarak Eski Türk Edebiyatı, Tasavvuf Edebiyatı ve Divan Edebiyatı bölümlerine ondan fazla yer ayırmıştır. Buna paralel olarak da kitabın edebiyat tarihi bölümünde edebiyatımızın bu bölüm ve devirleri hakkında, toplu ve sistemli bilgiler verilmektedir.*”

Banarlı, yukarıda belirttiği sırayı takip ederek metinleri şu başlıklar altında vermiştir;

1) Eski Türk Edebiyatı Örnekleri

³⁹ Hıfzı Tevfik Gönensay, & Nihat Sami Banarlı, *Başlangıçtan Tanzimata Kadar*, C. 1, s. 5.

⁴⁰ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 36.

- 2) Halk Edebiyatı Örnekleri
- 3) Divan Edebiyatı Örnekleri
- 4) Avrupai Türk Edebiyatı Örnekleri
- 5) Batı Edebiyatı Örnekleri

1.16. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ

(Lise Sınıf: II)

Yazarı: Agâh Sırrı Levend (bk. 1.7.)

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1943

Yayınevi: Kanaat Kitabevi

1.17. EDEBİYAT (TARİHİ) DERSLERİ ÖZÜ

(Lise Son Sınıf) “Tanzimat’tan Bugüne Edebiyat Tarihimizin Hülasasıyla İzahlı En Seçme Metinler”

Yazarı: M. Sadullah Sander & Kaadir Keçeoğlu

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1935, 1945

Yayınevi: İnkılap Kitabevi

“Lise ikinci devre olgunluk imtihanına girecekler için, yardımcı kaynak” olarak hazırlanan Edebiyat ve Edebiyat Tarihi Özü, 1935’te İnkılâp Kitaphanesi tarafından yayımlanmıştır. Müellif, üç bölüme ayırdığı eserin;

Birinci bölümünü, genel edebiyat bilgilerine; ikinci bölümünü edebiyat tarihine ve üçüncü bölümünü garp tesiri altında Türk edebiyatına ayırmıştır.

İlk bölümde nazım, nesir, kafiye, redif, manaya ait sanatlar, eski edebiyatta nazım şekilleri, halk edebiyatında aruz vezni, yeni edebiyatta nesir nevileri alt başlıklarıyla verilen bilgiler, örneklerle de açıklanmıştır.

İkinci bölümde, İslam’dan önce ve İslam’dan sonra Türk edebiyatı başlıkları altında ele alınan devirlerle ilgili olarak verilen bilgiler, Tanzimat’a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numunelerinde verilen bilgilerin okuyucu kitlesine uygun olarak kısaltılmış şekilleridir. Daha önce kaleme alınan Türk edebiyatı tarihinde de belirtildiği üzere, bu bilgiler Fuat Köprülü’ nün eserlerinden ve makalelerinden

alıntıdır. Bu eserde, farklı olarak 14. yüzyıldan 19. yüzyıl sonuna kadar Anadolu’da yetişen divan şairleri, yaşadıkları dönemlere göre sınıflandırılarak tanıtılmış; ayrıca nasirler, müverrihler, tezkireciler ve 15. yüzyıldan 19. yüzyıl sonuna kadar Anadolu’da yaşamış ve halk edebiyatı sahasında eser vermiş şairler, yaşadıkları yüzyıllara göre tasnif edilmektedir.

Türk edebiyatına Batı edebiyatından geçen yeni türler ve bu türlerde eser verenlerle Tanzimat ve sonrasında gelişen yeni edebi fikirler ve bu fikirler etrafında oluşan gruplar hakkında bilgiler üçüncü bölümde bulunmaktadır. Ayrıca bu bölümde, “Türkçülüğün İnkişafı” başlığı altında, Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı, Türkiyat Enstitüsü, Hars Müdürlüğü, Halk Bilgisi Derneği, Halkevleri, Türk Dili Tetkik Cemiyeti gibi, Cumhuriyet sonrası kurulan ve Türk kültür hayatına önemli katkıları olan kurum ve kuruluşlar da tanıtılmaktadır.

“Son Nesil” başlığı altında, son dönemin türleri ve bu türlerde eser verenler, kimileri yalnızca isimleri zikredilerek kimileri de hayatları ve eserleri hakkında bilgiler vermek suretiyle, tanıtılmıştır.

252 sayfalık eser, özellikle Tanzimat sonrası değişen dünya görüşü ve bu görüşün edebiyata akislerini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bu eserle S. Nüzhet’ in, daha önce Tanzimat öncesine kadar getirebildiği Türk edebiyatı tarihini, 20. yüzyıla kadar çıkarmıştır.⁴¹

1.18. TANZİMAT’A KADAR MUHTASAR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ VE NUMUNELERİ

Yazarı: M. Sadullah Sander

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1931

Yayınevi: Suhulet Kütüphanesi

Edebiyat tarihçiliğinde yeni bir yol açan Fuat Köprülü’ nün ardından Türk edebiyatı tarihi ile ilgili irili ufaklı pek çok çalışmaya imza atılmış; bunlardan bazıları ders kitabı ölçüsünde kalırken, bazıları farklı yönleriyle ön plana çıkmıştır. 1931 yılında yayınlanan “Tanzimat’a Kadar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri” lise talebesinin

⁴¹ Nilgün Akgün, *Sadettin Nüzhet Ergun’un Halk Edebiyatı Araştırmaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, ss. 60, 61.

istifadesine sunulmuş olmasına rağmen, Türk edebiyatını -Köprülü' nün yolundan-coğrafi ve tarihi bakımdan geniş bir çerçevede içermesinden dolayı, öne çıkan eserlerdendir.

İslamiyet'ten evvel ve İslamiyet'ten sonra Türk edebiyatı başlıklarıyla, ana hatlarıyla iki bölüme ayrılan eserin, birinci bölümünde yer alan bilgiler, müellifin de belirttiği üzere, Fuat Köprülü' nün muhtelif eser ve makalelerinden alınan bilgilerdir. Bu bölümde özellikle, "Türk Edebiyatı Tarihi'nden alınan maddeler, amaca uygun şekilde, kısaltılarak ya da özetlenerek verilmektedir. "din, aile, musiki, ahlak ve âdetler..."gibi başlıklarla edebiyatın yanı sıra, İslamiyet öncesi Türk milletinin yaşayışı da kısaca açıklanmaktadır. "İslamiyet'ten Sonra Türk Edebiyatı" başlığı altında, ilk olarak Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra bu yeni düşünce sisteminin edebiyata yansımaları üzerinde durulmuş, daha sonra Selçuklular devrinde, Harezmi' de, Moğol devrinde ve Anadolu'da Türk lisan ve edebiyatından kısaca söz edilmektedir. Bu genel tablonun ardından, Türk edebiyatı asırlar dikkate alınarak sınıflandırılmış, hem Anadolu'da hem de Azerbaycan ve Orta Asya'da geçirdiği safhalar üzerinde durulmuştur. Bu coğrafya ve dönemlerle ilgili bilgiler sunulurken, o dönemden günümüze kalan önemli eserler ve eser sahipleri tanıtılmış, her asır sonrasında da o asra ait önemli eserlerden parçalar verilmiştir. Bu eserlerden bazılarının izahlarının da yapılmış olması, talebeye faydalı olmak amacıyla meydana getirilen bir eserde, amacı gerçekleştirmek bakımından önemlidir.

Eserin sonunda "Yanlıklar" kısmı ile küçük bir "Lügatçe" de yer almaktadır. Eserde ayrıca bir lügatçe olması, izahı yapılmamış parçaların öğrenci tarafından anlaşılmasını sağlamak açısından önemlidir. "Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri", verdiği pek çok bilgi tekrar olsa da, "numuneler" açısından dikkate değer bir eserdir. Bugün dahi edebiyat fakültelerinde okumalarına rağmen Türk edebiyatının pek çok önemli eserini görmemiş olanların çokluğu düşünülürse, o dönemde, en azından bu eserlerden parçalar sunmak, büyük bir hizmettir. Bunun yanı sıra verilen örneklerin çokluğu, bilgilerin ezberlenmesinden öte öğrenilmesi amacını taşımaktadır. Eserde, içeriğin ve bilgilerin çoğunun F. Köprülü' den alınmış olmasına bakılarak denilebilir ki, Köprülü' nün yarım kalmış eseri, öğrencisi tarafından 19. yüzyıla kadar taşınmıştır.⁴²

⁴² Akgün, s. 33.

1.19. TÜRKÇE METİNLER

(İzahlı, I,II, III. Lise Sınıfları İçin)

Yazarı: Vasfi Mahir Kocatürk

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1945

Yayinevi: Ahmet Halit Kitabevi

Vasfi Mahir Kocatürk: 1907 Gümüşhane doğumlu olan yazar, şairliğinin yanında oyun yazarlığı, öğretmenlik, edebiyat araştırmacılığı ve politikacılık da yapmıştır.

Yedi Meşaleciler Hareketi'nin içinde yer alan Vasfi Mahir Kocatürk, halk şiirlerinin biçimsel özelliklerinden yararlanarak hece ölçüsüyle ulusal, epik, lirik şiirler yazmış bir şairdir. Manzum oyunlar da denemiş olan Kocatürk, bir sanatçı olmaktan çok, edebiyatla ilgili kitap ve araştırmalarıyla tanınır. Hayatı boyunca ülkenin değişik şehirlerinde edebiyat öğretmenliği, okul müdürlüğü, milli eğitim müfettişliği yapan sanatçı politika ile de uğraşmış ve Demokrat Parti Gümüşhane milletvekili olarak 9. dönem TBMM'de görev almıştır.⁴³

Yedi meşale akımı içinde destani temada vatan, yiğitlik, fedakarlık temalarından şiirler yazmış olan Kocatürk, aynı zamanda gayretli bir tarih ve edebiyat araştırmacısıdır.⁴⁴

Kolay ve kısa ders kitapları türünde geçen kitapta Edebi Türkler hakkında bilgi verildikten sonra, “Edebiyatta geçen en mühim tabirlerin izahı” başlığı altında “cinas, destan, didaktik, divan, divançe, diyalog, epope, epik, fahriye, hiciv, hicviye, hüsnü ta’lil, iktibas, imale, intak, klasik, klasisizm, leff-ü neşir, lirik, lirizm, lugaz, mersiye, monolog, nazir, natüralist, nükte, parnasiyen, pastoral, realist, realizm, romantik, rücu, seci, sembolik, tariz, takriz, takti, tazmin, tecahülü arif, tedriç, telmih, tenasüp, terdit, tezat, vasl, zihaf gibi⁴⁵ kavramlar verilmiştir. “Edebiyatımızda kullanılan belli başlı nazım şekilleri” başlığı altında örneklendirmelerle açıklamalarda bulunulmuştur.

⁴³ Vasfi Mahir Kocatürk’ün Hayatı, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2011,

http://tr.wikipedia.org/wiki/Vasfi_Mahir_Kocat%C3%BCrk

⁴⁴ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s.36.

⁴⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *Türkçe Metinler (İzahlı, I,II, III. Lise sınıfları için)*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, ss. 64-68.

Yazar eserin önsözünde; “ *Bu kitap benim şahsi bir eserim değildir. Kendi tetkiklerim de dâhil olmak üzere muhtelif meslektaşlarımız tarafından meydana konmuş bulunan klasik malumatın toplu ve hulasa halinde bir araya getirilmiştir. Gayesi lise bitirme ve olgunluk imtihanlarına hazırlananlara yardımdır. Öğretmenlere ve edebiyat hakkında fazla bilgi edinmek isteyen meraklılara mahsus olmak üzere çok geniş hacimde başka bir kitabı ayrıca hazırlamaktayım.*

Bu kitabı meydana getirirken muhtelif arkadaşların eserlerinden, bilhassa Sadettin Nüzhet Ergun’ un tetkiklerinden çok istifade ettiğimi şükranla söylüyorum.” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

1.20. TÜRKÇE II, III

(Ortaokul Kitapları)

Yazarı: MEB

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1945

Yayınevi: MEB Basımevi

Ortaokulların her üç sınıfı için hazırlanan bu kitap serisinde muhtelif yazarlardan, çeşitli konularda seçilmiş 160 metin vardır. Birinci sınıf kitabı elli, ikinci ve üçüncü sınıf kitapları da elli beşer metinden meydana gelmiştir.

Kitapta kısa metinler seçilmiştir. Bunun sebebi ise, parçaların bir derste okunup çeşitli bakımlardan işlenebilmesini sağlamak içindir.

Metinlerin işlenmesi: Uzun bir yazıdan çıkarılan metinlerin bütünlüğü içine koymak maksadıyla baş tarafta kısa özetler verilmektedir. Parçanın herhangi bir tarihi olayla ilgisi varsa gene bu kısımda, gereken bilgi verilerek öğrencilerin okuyacakları parçaya hazırlanmaları sağlanmıştır. Metinlerin alındığı kitap, dergi veya gazete adlarıyla bu kaynakların baskı tarihleri aynı metnin altında gösterilmiştir. Ayrıca metinlerin altına bir bölüm ile yazarın devri, hangi çeşit yazı yazdığı, her sınıf seviyesine uygun olarak, kısaca belirtilmiş ve birkaç eserin adı da verilmektedir.

Metinlerin işlenişi ile ilgili çalışmalar üçe ayrılmıştır:

- 1- Okuma ile ilgili çalışmalar: bu kısım ikiye ayrılmıştır;
 - a- Metnin anlaşılmasını sağlayan açıklama

b- Öğrencilerin parçayı iyice kavramalarına ve kelime haznelerini zenginleştirmelerine yarayan araştırmalar.

2- Dilbilgisi çalışmaları: birinci ve ikinci sınıfta, dilbilgisi konuları derse dağıtılmış ve her metinde, incelenecek bahisle ilgili araştırmalara yer verilmektedir. Üçüncü sınıfta birinci ve ikinci sınıf müfredatı tekrarlanmışsa da en çok dilimizin söz dizimi üzerinde durulmuştur.

Dilbilgisi, kurallarını canlı dilden aldığına göre, kuralların metinlerden hareketle en iyi bir şekilde öğrenebileceğinden şüphede edilmez. Bunun için metinleri en geniş ve en cazip bir gözlem alanıdır.

3- Metinlerle ilgili yazma konuları: parça okunup incelendikten sonra, hiç şüphesiz öğrenci, yeni bilgiler, duygular kazanmış olacaktır. O, bunlardan bir kısmını sözlü olarak, yukarıda incelenen bölümlerde ifade etmek imkânını bulmuştur. Fakat öğrencilerin fikir ve duygularını sözle olduğu kadar yazılı olarak da ifade etmeleri dersimizin başlıca amacıdır.

1.21. TÜRKÇE IV

(Lise Kitapları)

Yazarı: MEB

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1945

Yayınevi: MEB Basımevi

Milli Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanan bu kitap “Türkçe Metinler I” olarak geçmektedir. Kitap yüzyıllara ayrılarak hazırlanmıştır. Dönemlerin ön plana çıkan şahsiyetlerinden alınan metinler bulunmaktadır. Metinlerin incelenmesinde ise, ilk başta metin hakkında kısa bilgi verilmekte, kelimeler ve deyimler kısmında metinde geçen kavramlar açıklanmıştır. Dil, anlatım özellikleri kısmında anlamları değişen kelimeler vb. açıklamalar yapılmıştır. Metin üzerinde çalışmalar kısmında ise, metinle ilgili tema, konu, yazar vb. konularda sorular sorulmuştur.

1.22. TÜRKÇE V**(Lise Kitapları)****Yazarı: MEB****Yayın Yeri: İstanbul****Yayın Yılı: 1945****Yayınevi: MEB Basımevi**

Milli Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanan kitabın başında “Türk Yazınının Gelişimiyle İlgili Tarihler” tablosu bulunmaktadır. Daha sonra “Lise Türkçe Öğretiminde Tutulacak Yol” başlıklı Bakanlığın,1944-1945 yılından başlayarak uygulanacak yeni yöntem ve tekniklerin bilgisi maddeler halinde verilmektedir. Kitabın devamında metinlere geçilerek yüzyıllara göre örnekler verilmektedir. Metinlerin incelenmesinde aşağıdaki yöntemler uygulanmıştır:

- 1- Kelimeler, Deyimler
- 2- Dil, anlatım özellikleri
- 3- Metin üzerinde çalışmalar

1.23. TÜRKÇE VI**(Lise Kitapları)****Yazarı: MEB****Yayın Yeri: Ankara****Yayın Yılı: 1946****Yayınevi: MEB Basımevi****1.24. EDEBİ BİLGİLER (Metinlerle)****Yazarı: Nihad Sami Banarlı****Yayın Yeri: İstanbul****Yayın Yılı: 1940****Yayınevi: Remzi Kitabevi**

1.25. EDEBİ YENİLİĞİMİZ

(Liselerin Son Sınıflarında Resmen Kabul Edilmektedir.)

Yazarı: İsmail Habib Sevük

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1949

Yayınevi: Remzi Kitabevi

1.26. TÜRK VE BATI EDEBİYATI

(Lise 1.Sınıf)

Yazarı: Nihad Sami Banarlı

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1950

Yayınevi: Remzi Kitabevi

Eser “Edebi Bilgiler I” olarak ele alınmıştır. Maarif vekâletince 1955 gün ve 18795 sayılı kararıyla Liselerin 1. Sınıflarına ders kitabı olarak kabul edilmektedir. Eser birçok bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden IV. Bölümde “Divan Edebiyatı Örnekleri” olarak düzenlenmiştir. Türklerin İslam medeniyetiyle tanışmalarını ve İslam’ın etkisiyle verilen eserlerden bahseden bir giriş bölümüyle başlamaktadır. Daha sonra Süleyman Çelebi, Fuzuli, Nedim gibi devrinin önemli şahsiyetlerinin eserlerinden örnekler vererek, bu örnek eserler üzerinde aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır:

- Bugünkü Türkiye Türkçesine Çevrilişini,
- Kısa Bilgiler,
- Metin Üzerinde Çalışmalar
- Edebiyat Bilgileri

1.27. METİNLERLE EDEBİYAT

(Yeni Lise Kitapları, Liselerin Birinci Sınıfları İçin)

Yazarı: Vasfi Mahir Kocatürk (bk. 1.19.)

Yayın Yeri: -

Yayın Yılı: 1950

Yayınevi: İnkılap Kitabevi

Kitapta, Halk Edebiyatı, Divan Edebiyatı, Tanzimat'tan Beri Yeni Edebiyat ve Batı Edebiyatı olarak bölümlere ayrıldığını görmekteyiz. Yazar önsözde kitabın yeni program çerçevesinde, öğrencileri boğmadan, canlı, değerli ve ilgi verici metinler üzerinde çalıştırmak için metinleri seçtiğinden bahsetmektedir. Ayrıca öğrencilerin hayatları boyunca asla karşılaşmayacakları eski ve yabancı kelimelerle bocalamalarını engellemek üzere, doğrudan doğruya metne, metnin ruhuna sokmaya çalışmıştır. Bunu da metinleri seçerken fikri ve edebi değerden uzak olmayan sade metinleri koymaya özen göstermiştir. Bu metinlerin içerisinde geçen lüzumsuz yabancı kelimeler çıkarılarak yerlerine o dönemde kullandığımız kelimeler konulmuştur. Metinlerde verilmesi gerekli bilgiler verilmiş ve sorularla anlaşılmayan kısımların pekiştirilmesi sağlanmıştır. Yazarların hayatları, eserleri ve şahsiyetleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Metnin işlenmesinde oluşturulan sorular, metnin iyi anlaşılmasını temin ve kontrol düşüncesiyle hazırlanmıştır. Kelimelerin açıklanmasında lise sınıflarının seviyeleri düşünülerek, gerektiğinde öğrencilerin manalarını bulamayacakları kelimeler açıklanmıştır.

1.28. TÜRK EDEBİYATINA TOPLU BİR BAKIŞ

Yazarı: Hasan Ali

Yayın Yeri: -

Yayın Yılı: 1932

Yayınevi: Türkiye Matbaası

Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Heyetinin 4 numara ve 26.X.1933 tarihli kararıyla Lise sınıflarının Edebiyat derslerine yardımcı kitap olarak kabul edilmiştir.

Üç kısımdan oluşan eserin, başlangıç kısmında “edebiyat” hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci kısım Halk edebiyatına ayrılmıştır. “tekke edebiyatı” ikinci kısımda yer almaktadır. Üçüncü kısmı ise “Divan Edebiyatı” oluşturmaktadır. “Divan edebiyatı” kısmında alt başlık olarak “edebi lehçeler, Divan edebiyatının doğuşu, Divan edebiyatında şekiller, Divan edebiyatının temelleri, Divan edebiyatının kıymeti” bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT KİTAPLARINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI METİNLERİ

1928-1950 yılları arasında liselerde okutulan edebiyat kitaplarında yer alan divan edebiyatı metinleri, kitap adlarına göre sıralanmıştır.

2.1. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ:

2.1.1. “Fesahat” Mütercim Asım Efendi, ss.42-44

2.1.2. Hoca İshak Efendi

2.1.3. “Adem Kasidesi” Akif Paşa

*“Bu kaside kaleme kafı fenadan geldi,
Olsa namı yakışır beyzai ankayı âdem.”*

2.1.4. “Bir Gazelden” Akif Paşa

*“Azimeti nıgehim dillere Şikare midir?
Nihüfte fitnelerin şimdi aşıkâre midir? “*

2.1.5. “Bir Şarkı” Akif Paşa

*Fırkatınle dili biçareyi bimar ettin
Acımasız mı yüreğin merhametin yok mu senin,
Cevrile canü cihandan beni bizar ettin,
Acımasız mı yüreğin merhametin yok mu senin?*

2.1.6. “Mersiye”

*Tıflı namzeninim unutmam seni
Aylar günler değil geçse de günler
Tülhigam eyledi firâkın beni
Çıkar mı hatırdan o tatlı diller
Kıyamazken öpmeğe o güzel tenin*

2.1.7. Bir Şarkı, s. 50

2.1.8. “Topsına’dan Bir Parça (Topsına iki bölükten oluşur. Bir bölümü siyasi işleri tahlil eder, diğeri ise Pertev Paşa’nın fiilleri ve hareketleri hakkında yazılmıştır.)

2.1.9. “Gazel” M. Reşit Paşa s. 56

- 2.1.10. “Reşit Paşa’nın Bir Gazelinden” s. 59
- 2.1.11. “Pertev Paşa’dan Numuneler” ss. 131-132
- 2.1.12. “Ziya Paşa’dan Numuneler” ss. 139-143
- 2.1.13. “Terceme” A. Vefik Paşa “Zor Nikâh” s. 145
- 2.1.14. “Suku Ükaz’da Kaibni Saide’nin Hutbesin”den, Cevdet Paşa, s. 149
- 2.1.15. “Taziyetname” Sadullah Paşa
- 2.1.16. “Beyit” Arif Beyin Divanından, s. 156
- 2.1.17. “Mersiye” -----, s. 157
- 2.1.18. “Şiir” Lefkoşalı Galip Bey, s. 157
- 2.1.19. Yusuf Kamil Paşa, s. 158
- 2.1.20. Hersekli Arif Bey, s. 159

2.2. EDEBİ YENİLİĞİMİZ:

- 2.2.1. “Mektup” bir kısım Akif Paşa, s. 35
- 2.2.2. “Mersiye” A. Paşa, s. 36
- 2.2.3. “Destan” Ethem Pertev Paşa s. 36
- 2.2.4. “Kaside” Reşit Paşaya yazdığı, Şinasi, s. 45
- 2.2.5. “Beyit ve mısralar” Şinasi, ss. 46,47
- 2.2.6. “Kasideyi Lamiye” “, s. 49
- 2.2.7. “Methiye” s. 49
- 2.2.8. “Manzumeler” ss. 50-53

2.3. METİNLERLE EDEBİ BİLGİLER

- 2.3.1. “Gazel/musammat” Fuzuli, s. 87
- Gül-i ruhsarına karşı gözümden kanlı akar su*
Habibim fasl-ı güldür bu akar sular bulunmaz mı?
- 2.3.2. “Gazel” Nedim, s. 100
- 2.3.3. “Gazel” Mahur’dan, Y. Kemal Beyatlı, s. 102
- 2.3.4. “Mesnevi” (Leyla vü Mecnun), Fuzuli, ss. 104-106
- 2.3.5. “Şarkı” Nedim, s. 107
- 2.3.6. “Divan Şiirinden” Nedim, s. 115

2.4. EDEBİ YENİLİĞİMİZ “TANZİMATTAN BERİ”

- 2.4.1. “Beyit” Ethem Pertev Paşa, s. 31 (Reşid Paşa’ya)
 2.4.2. “Manzume” Ethem Pertev Paşa, s. 31(Cevdet Paşa’ya)
 2.4.3. “Manzum Mektup”, s. 31 (Mahmud Nedim Paşa)
 2.4.4. “Mısra” Fuad Paşa, s. 32
 2.4.5. Sami ve Kamil Paşa, ss. 34-35
 2.4.6. Ziya Paşa, ss. 53-64

2.5. TÜRKÇE IV

16.yy

2.5.1. “Leyla ve Mecnun” Fuzuli, ss.39-42 (bu parça eserin sonlarında Leyla’nın ölümünden önce, derdini tabiata döktüğü yerden alınmıştır.)

2.5.2. “Şikâyetname” Fuzuli, ss.42-44 (kendisine Evkaf ’tan bağlanan bir parayı alamadığı için, devrin büyüklerinden birine yazılmış, bu yüzden de bu adı almıştır.)

2.5.3. Baki ss. 45-48

2.5.4. “Şiir” Pir Sultan, ss. 48-55

Örnek metin:

*Bir bülbülcük konmuş dağlar başına
 Sal Allahım sal sılama varayım
 Şahin yuva yapar kendi başına
 Sal Allahım sal sılama varayım.*

...

...

...

...

*Atlarımız yemin yedi silindi
 İki kardel karşı karşı salındı
 Ciğerciğim delik delik delindi
 Sal Allahım sal sılama varayım*

Bu şiirde 11 heceli mısraların meydana getirdiği kıtalardan yapılmış bir nazım şekli buluyoruz.

Pir Sultan gibi Kızılbaş-Alevi şairlerinin mezhep özelliklerini taşıyan şiirlerine *deme*, Bektaşilerin tarikat temalarını işleyen manzumelerine de *nefes* denir.

Kelimeler, deyimler:

Sıla: gurbette bulunan insanın memleketine, ailesine, sevdiklerine vs. kavuşmaya denir.

...

Dil, anlatım özellikleri:

Bülbülcük: bu kelime burada küçük bülbül değil, sevgili veya garip, kimsesiz, mahzun bülbül anlamına alınmıştır.

...

Metin üzerine çalışmalar:

Sal Allah'ım sal sılama varayım mısraındaki yalvarma ile şair hangi halini anlatıyor?

...

Bu şiiri, tema ve duygu bakımından bundan evvelki şiirlerden hangisine yaklaştırmak mümkündür?

2.5.5. “Gazel” Nefi, ss. 56-58

2.5.6. Kâtibi, ss. 68-70

2.5.7. Âşık, ss. 71-74

2.5.8. “Seyahatname” E. Çelebi, ss. 75-81

2.5.9. “Naima Tarihi” Naima, ss. 82-87

2.5.10. “Şiir” Gevheri, ss. 88-90

Örnek metin:

Gönlümüz bağlandı zülfün teline,

Alınmaz, gözleri mestim, alınmaz

Sencileyin cevredici kuluna

Bulunmaz, gözleri mestim, bulunmaz;

...

...

...

Türkü veya koşma dediğimiz, dörtlük kıtalardan meydana gelmiş nazım şeklinde birinci kıta, kafiyelerin dizilişi bakımından:

-----a -----a
 -----b veya -----b
 -----a -----c
 -----b -----b şemasını verir.

İkinci kıtadan başlayarak da manzumenin şeması,

-----d
 -----d
 -----d
 -----d vs. olur.

Kelimeler, deyimler:

Mest: sarhoş çevredici: eziyet edici... ..

Dil, anlatım özellikleri:

Bu parça ile divan şairleri metinlerini karşılaştırınız.

...

...

...

Metin üzerine çalışmalar:

Şair bu manzumenin her kıtasında sevdiği bir gerçeği anlatmak istiyor. Bu gerçeklerden hangilerinin, şairin hitap ettiği insanla ilgisi vardır?

2.5.11. “Şarkı” Nedim, s. 91

2.6. TÜRKÇE V

2.6.1. Yunus Emre, ss. 2-5

2.6.2. Kısas-ı Enbiya, ss. 7-9

2.6.3. Yusuf-u Züleyha, ss. 10-12

- 2.6.4. “Mevlit” Süleyman Çelebi, ss. 21-23
 2.6.5. Âşık paşazade Tarihi, ss. 26-29
 2.6.6. “Tazarrunname” Şinasi Paşa, ss. 24-25
 2.6.7. Hatayi, ss. 23-35
 2.6.8. “Gazel” Fuzuli, ss. 36-39
 2.6.9. “Terkib-i Bend” Bağdatlı Ruhi, ss. 40-41
 2.6.10. “Kaside” Nefi, ss. 48-52
 2.6.11. “Seyahatname” ss. 53-70
 2.6.12. “Beyitler” Naili, ss. 71-72
 2.6.13. “Gazel” Nedim, s. 84

2.7. TÜRKÇE VI

- 2.7.1. Yunus Emre, ss. 3-7
 2.7.2. “Gazel” Sultan Veled, ss. 10-14
 2.7.3. “Garipname” Âşık Paşa, ss.10-24 (bu kitap din ve tasavvuf bilgilerini,

Tanrı ve insan münasebetlerini, dünya ve ahiret meselelerini öğretmek amacı gözetir.)

2.7.4. “Bir Berat Metni” A. Paşa, ss. 15-24 (padişahın komutanlarından, yakınlarından yüksek memurlarından birini bir yere tayin ettiği veya ona yüksek bir rütbe verdiği zaman, ihsanda bulunduğu şahsa hitap ederek yazdığı yazıya “berat” derlerdi. Kitaba alınan metin, Alman müsteşiriki Friedrich Kraelitz’in, Berlin Devlet Kütüphanesinde bulunan eski bir yazmadan yayınladığı eski Osmanlı kanunları arasından alınmıştır. Murat I. Tarafından Hacı Evrenos Beye yazılmıştır.)

2.7.5. “Mesnevi” Nesimi, ss. 25-28 (seçilen bu metin, bir rivayete göre Nesimi bu mesneviyi kardeşinin kendisine taşkınlıktan vazgeçmesi tavsiyesi üzerine yazmıştır.)

2.7.6. 15. Yüzyıl : “Divan Şiirinden Parçalar”

2.7.6.1. “Divan Şiirinden Parçalar” Şeyhi, Avni, Cem Sultan, Ahmet Paşa, Necati, ss. 29-31

Örnek metinler:

Şeyhi:

Geçsin figan ü nale vü derd ü enin ile

Şol ömr kim sürülmiye bir nazenin ile

Mef'ülü fâilâtü mefâilü fâilün

2.7.6.2. Zeynep Hatun, s. 31

2.7.6.3. Atalarsözü Kitabı, ss. 32-36 (bu kitabın yazarı belli değildir.)

Örnek metinler:

Dağ ne kadar yüce ise yol üstünden aşar.

Adam alası içinde, davar alası dışında.

Yalnız taş duvar olmaz.

Gönül yıkan Tanrıya ermez.

Yalnız elin avazı çıkmaz.

2.7.7. 16. Yüzyıl: “Divan Şirinden Parçalar”

2.7.7.1. Y. S. Selim, Zati, Hayali, Fuzuli, Selim II, Nevi, ss. 38-40

2.7.7.2. “Mersiye” Taşlıcalı Yahya Bey, ss. 42,43

2.7.7.3. Tezkire “Der Beyan-ı Aksam-ı Menatib-i Şuara”, ss. 44-48, (15 ve 16.yy şairlerinden 316 tanesi kaleme alınmıştır.)

2.7.7.4. “Matla”, Fuzuli-i Bağdadi, ss. 48-50

2.7.7.5. Gazel” “

2.7.7.6. Nefahat-ül Üns’i Lamii, ss. 50-54 (din ulularının efsanelerle karışık olan hayatlarını anlatır).

2.7.7.7. “Gazel”, Baki, ss. 55-57

2.7.8. 17. Yüzyıl: “Divan Şirinden Parçalar”

2.7.8.1. Şeyhülislam Yahya

2.7.8.2. Fehim-i Kadim

2.7.8.3. Şeyh Bahaî

Naili

Nedim-i Kadim ss. 58-61

Neşati

Nabi

2.7.8.4. “Peçevi Tarihi”, Peçevi, ss. 62-69 (Bu eserde Kanunu zamanından Mehmet III. Zamanına kadar geçen olaylar anlatılır.)

2.7.8.5. “Mizan-ül Hak”, Kâtip Çelebi, ss. 70-77 (zamanının tartışma konusu olmuş dini bahisler üzerinde durmuştur.)

2.7.8.6. “Risale-i Koçu Bey”, Koçu Bey, ss. 78-83 (devletin türlü idare bölümlerinin eski hali, sonraları nasıl bozuldukları ve ne yolda düzeltilebilecekleri hakkında tarih olaylarına dayanarak fikirlerini söylemektedir.)

2.7.9. 18. Yüzyıl: “Divan Şiirinden Parçalar”

2.7.9.1. Nedim

Nahifi

Koca Ragıp Paşa

Esrar Dede ss. 84-87

Şeyh Galip

Mahir

Veysi

2.7.9.2. “Zeyl-i Fezlike” Silahdar Mehmet Ağa, ss. 88-94 (1645-1695 yılına kadar geçen olayları kaydetmiştir.)

2.8. İZAHLI TÜRKÇE METİNLER (LİSE I,II, III. SINIFLAR)

2.8.1. Edebiyatta geçen en mühim tabirlerin izahı, ss. 65-68

Örnek metin:

Cinas: manaları başka başka olup ta telaffuzları birbirine benzeyen kelimelerin bir söz içinde kullanılmasına denir.

Destan: epope

Divançe: küçük divan

...

...

2.8.2. Edebiyatta kullanılan belli başlı nazım şekilleri ve örnekleri;

2.8.2.1. “Mısra, beyit” Koca Ragıp Paşa

2.8.2.2. “Rubai” Haleti, s. 73

2.8.2.3. “Tuyuğ” Haleti, s. 73

2.8.2.4. “Murabba” Kadı Burhanettin

2.8.2.5. “Şarkı”

2.8.2.6. “Gazel” Nef’i, s. 76

2.8.2.7. “Müstezat” Nedima, s. 77

2.8.2.8. “Kaside”

2.8.2.9. “Terkib-i Bend”

2.8.2.10. “Terci-i Bend”

2.8.2.11. “Mesnevi” Fuzuli, ss. 78-80

2.8.3. “Bazı parçalar ve açıklamaları” s. 81

2.8.3.1. “Şikâyetname”, Fuzuli

2.8.3.2. “Ağıt”, Baki, s. 82

2.8.3.3. “Şarkı” Nedim, s. 85

2.8.4. Lise II:

2.8.4.1. 13. Yüzyıl:

a- “İlahi” Yunus Emre, ss. 100-102

b- “Beyitler” Şeyyat Hamza, ss. 102-103

2.8.4.2. 14. Yüzyıl:

a- “Hurufilik”

b- “Nesimi” Eserleri ve örnekler, ss. 109-110

Örnek metin:

“Derya-yi muhit cuşe geldi

Kevn ile mekan huruşe geldi”

İzahı:

Her şeyi ihata etmiş olan vahdet denizi kaydı.

Kevn ile mekan da kabardı “yani zuhura geldi”

2.8.4.3. 15. Yüzyıl:

a- “Harname” Şeyhi, ss. 109-110

b- “Gazel” Ahmet Paşa, ss. 110-111

c- “Şiir” Necati, ss.111-113

d- “Mevlid-i Şeriften” S. Çelebi, ss. 113-114

e- “Gazel” Ali Şir Nevai, ss.114-115

2.8.4.4. 16. Yüzyıl:

a- “Gazel” Fuzuli, ss. 116-118

b- “Gazel” , ss. 118-119

c- “Kaside” Baki, ss. 121-124

d- “Gazel” Nev’i, ss. 124,125

e- “Terkib-i Bend” Ruhi, ss. 126-128

f- On altıncı yüzyılın diğer şairleri, tarihçileri, şuarı tezkirecileri

2.8.4.5. 17. Yüzyıl:

a- “Kaside” Nefi, ss. 130-132

b- “Gazel” Naili, ss. 132-133

c- “Rubai” Haleti, s. 134

d- “Diğer” Kâtip Çelebi, Evliya Çelebi, tarihçiler, tezkireciler

2.8.4.6. 18. Yüzyıl:

a- “Gazel” Nabi, s. 139

b- “Gazel” Nedim, s. 140

c- “Türkü” Nedim, s. 148

d- “Gazel” Ş. Galip, s. 144

e- “Hüsn-ü Aşk” Ş. Galip, s.145

f- “Diğer” Osmanzade Taib, Seyyid Vehbi, Beliğ, Koca

Ragıp, Safayi, Salim Remzi

2.8.4.7. 19. Yüzyıl:

a- Sünbülzade Vehbi

b- “Mihnet-i Keşan” İzzet Molla, ss. 148-150

c- Sururi, s. 150

d- Enderunlu Fazıl

e- Enderunlu Vasıf

f- Tanzimat'ta Divan Edebiyatını Devam Ettiren Şairler;

Muallim Naci, Lefkoçalı Galip, Kazım Paşa, Yenişehirli Avni,

Hersekli Arif Hikmet

2.8.5. Lise III

2.8.5.1. Ziya paşa, s. 158

a- Eserleri, s. 160

b- Örnek (terkibi bend'den), ss. 161-164

2.9. EDEBİYAT DERSLERİ ÖZÜ

2.9.1. Tanzimat Edebiyatı Metinleri

Örnek metin:

*“Güller güller, figanla geçer ömr-i andelib;
Bimar ihtizarda, ücret diler tabip!*

Ziya Paşa

*Figan: inilti andelib: bülbül bimar: hasta ihtizar: ölüm halinde
olmak*

Aynen:

*Andelibin ömrü figanla geçer; hâlbuki güller güler. Bimar, ihtizarda iken
tabip ücret diler.*

Mealên:

*Bülbülün ömrü feryatla geçtiği halde güller onun haline acımazlar ve zavallı
bülbülle adeta istihza ederler. Hasta, ölüm döşeginde can çekişirken, doktor vizitesini
ister.*

2.10. EDEBİYAT (LİSE 2. DEVRE 1.SINIF VE MUALLİM MEKTEPLERİ 5. SINIF)

2.10.1. “Beyitler” Reşit Paşa için, Şinasi, s. 187

Bir itik namedir insana senin kanununun

Bildirir haddini Sultana senin kanununun

2.10.2. “Reşit Paşanın vefatı üzerine” Şinasi, s. 187

Seza verirse tarihi hüznü bigaye

Cihanı Hak kıla melce Reşit Paşaya

2.10.3. “Divan ve Divan Edebiyatı Hususiyetleri –Hamse-” ss. 223-228

2.11. EDEBİYAT ve EDEBİYAT TARİHİ EL KİTABI

2.11.1. Edebiyat

1- Nazım- Nesir

2- Kafiye- redif

3- Vezin

4- Aruz

- 5- İmale-zihaf
- 6- Çok kullanılan aruz kalıpları
- 7- Mecazlar
 - a. Teşbih
 - b. Mecaz
 - c. Misal
 - d. Mecazı Mürsel
- 8- Kinaye- tariz
- 9- Manaya ait sanatlardan bazıları
 - a. Teşhis
 - b. İntak
 - c. Tenasüp
 - d. Rücu
 - e. Leff'ü neşir
 - f. Hüsnu tahlil
 - g. Mübalağa
 - h. Tecahülü arif
 - i. Terdit
 - j. Tezat
 - k. Tekrir
 - l. İltifat
 - m. Katı
 - n. Telmih
 - o. Tedriç
- 10- Söze ait sanatlar
 - a. Cinas
 - b. İyham
 - c. Seci
 - d. Akis
 - e. İktibas
 - f. Tazmin
- 11- Eski nazım şekilleri

- a. Kaside
- b. Gazel
- c. Mesnevi
- d. Rubai
- e. Musammat
- f. Kıt'a
- g. Murabba
- h. Muhammes
- i. Müseddes
- j. Terbi- tahmis- tesdis
- k. Terkib-i bent
- l. Terci-i bent
- m. Müstezat
- n. Tuyuğ
- o. Şarkı
- p. Tarih

2.12. MUASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

2.12.1. "Nazım" s. 19

2.12.1.1. Etem Pertev Paşa, ss. 20-27

- a- Bekayı ruh (J.J. Rousseu)
- b- Tıflı Naim (Victor Hugo'dan)
- c- Kaside (M. Nedim Paşa için)

2.12.1.2. Ziya Paşa, ss. 35-42

- a. Harabat Mukaddimesi
- b. Tercii Bent
- c. Terkibi Bent
- d. Gazel
- e. Gazel
- f. Zafername

2.12.1.3. Namık Kemal

2.12.1.4. Recaizade Ekrem

2.12.1.5. Abdülhak Hamit

2.12.1.6. Muallim Naci

- a- Diğer şahsiyetler
- b- Eskiliğin devamı
- c- Edebiyatı cedide
- d- Milli edebiyat
- e- Diğer nazım neveleri

2.13. EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ (TANZİMAT'A KADAR)

2.13.1. “Dörtlük” Seyyid Nesimi, s. 30

2.13.2. “Nazım şekilleri hakkında bilgi” s. 35

2.13.3. “Vezinler” s. 37

2.13.4. “Müşterek Mefhumlar”

2.13.4.1. Bedii Vasıflar

- a- Nefi, s. 38
- b- Baki
- c- Naili Kadim, s. 39

2.13.4.2. Bedii Unsurlar, s. 40

- a- Galib Dede
- b- Nedim, s. 41
- c- Nabi “
- d- Baki “
- e- Nef'i “

2.13.4.3. Şair Mazmunlar, s. 42

- a- Nedim, s. 42
- b- Fuzuli, s. 43
- c- Ragıp, s. 43

2.13.5. “Oğuz Türkçesi Mahsülleri” s. 49

- 1- Sultan Veled, s. 50
- 2- Şeyyat Hamza, s. 51
- 3- Yunus Emre “münacaat” ss. 52-53
“İlahi” s. 54

2.13.6. 14. Asır Türk Edebiyatı

- 1- *Hakaniye Türkçesi*
 - a- “Mahabbatname” Harezmi, s. 56
 - b- “Münacaat” Hucendi, ss. 58-59
- 2- *Azeri Edebiyatı*
 - a- “Tuyuğ” Kadı Burhanettin
 - b- “Gazel” Hasanoğlu, s. 60
 - c- Seyyit Nesimi, s. 61-62
- 3- *Anadolu Edebiyatı*
 - a- Gülşehri, s. 65
 - b- Aşık Paşa, s. 66
 - c- Ahmedi, s. 67
 - d- “Gazel” Ahmedi, s. 68
- 4- *Tasavvufi Halk Edebiyatı*, s. 70
 - a- SaitEmre, s. 70
 - b- Kaygusuz Aptal, s. 71

2.13.7. 15. Asır Türk Edebiyatı

1. Çağatay Edebiyatı, s. 72
2. “Gazel” Sekkaki, s. 73
3. “Gazel” Lütfi, s. 74
4. “Gazel” Emiri, s. 75
5. “Terci-i Bend” s. 75
6. “Gazel” Ali Şir Nevai, s. 76
7. “Muhammes” A. Şir Nevai, s. 77

2.13.8. Azeri Edebiyatı, s. 79

1. Habibi, s. 80
2. “Siyer” Erzurumlu Darir, s. 81

2.13.9. Anadolu Edebiyatı, s. 83

- 1- “Gazel” Şeyhi, s. 84
- 2- “Gazel” Şeyhi, s. 85
- 3- “Gazel” Ahmet Paşa, ss. 86-90
- 4- “Kaside” Atai, s. 91

- 5- Zeynep Hatun, s. 92
- 6- Cem, s. 92
- 7- “Harname” Şeyhi, ss. 93-96
- 8- “Hüsrev-ü Şirin” Şeyhi, ss. 97-99
- 9- “Terci” s. 100
- 10- “Münacaat” Süleyman Çelebi, ss. 101-102
- 11- Hamdullah Hamdi, s. 103
- 12- “Yusuf-u Züleyha” Hamdullah Hamdi
- 13- “Sıfat-ı Züleyha” Hamdullah Hamdi, s. 106
- 14- Mensur Eserler: Sinan Paşa “Tazarruat” s. 108

2.13.10. Tasavvufi Halk Edebiyatı, s. 110

- 1- Hacı Bayramı Veli
- 2- Eşrefoğlu Rumi
- 3- “Kaside” Baki
- 4- “Beyit x2” Hafız
- 5- “Gazel x2” Zati, s. 140
- 6- Baki “ Beyitler, ss. 141-143”
 - “Kaside”, ss. 144-145”
 - “Gazel”, ss. 146-147
 - “Beyitler ve Mısralar”, s. 148
 - “Gazel”, s. 149
 - “Beyitler”, s. 149
- 7- “Beyitler ve Mısralar” Hayali
- 8- “Terkib-i Bend” Ruhi, ss. 151-156
 - “Gazel” “
 - “Beyitler” “
- 9- Yahya “Yusuf u Züleyha”, ss. 158-161
 - “Gencine-i Baz”, ss. 161-162
 - “Usulname”, s. 162
- 10- “Hilyeyi Hakani” Hakani, s. 163
- 11- “Vamıkıazra” Lamii Çelebi, ss. 166-167
- 12- “Gül-i bülbül” Fazlı, s. 169

- 13- “Şem-ü pervane” Fazlı, s. 170
- 14- “Hüsrev ü şirin” Fazlı, s. 171
- 15- Mensur eserler, ss. 172-176
- 16- “Nefehatul’üns” s. 177
- 17- Tezkireler; ss. 178-179
 - a- Sehi tezkiresi
 - b- Latifi tezkiresi
 - c- Âşık çelevi
 - d- Kınalızade
 - e- Ahdi
- 18- “Ahmet Paşa hakkında” Sehi, s. 179
- 19- “ “ “ Aşık Paşa, s. 180
- 20- Tarihler, s. 181
 - a- Tac üt-Tevarih

Hoca Sadettin Efendi'nin; Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan I. Selim'in ölümüne kadar geçen süreç içerisinde Osmanlı Tarihi'ni ele alıp yazdığı tarihi el yazması yapıtıdır. Tac üt-Tevarih; Padişah III. Murad'a (1574 - 1595) sunulmuştur. Yapıtın son bölümü aynı zamanda o döneme ilişkin bilgin, şair, din ve tasavvuf insanlarının yaşam öykülerini içerir.

b- “Kühül Ahbar”

Gelibolulu Mustafa Ali'nin kaleme aldığı dört ciltlik genel tarih çalışması peygamberler tarihi, İslam tarihi, Türk, Moğol ve Osmanlı tarihini işlemektedir.

c- “Selanik Tarihi”

- 21- “Sade lisan temayülü”, s. 185
 - a- “Türki-î Basit”, Nazmi, s. 185
 - b- Kul Mehmet, ss. 186-187
 - c- Öksüz Dede, ss. 187-189
- 22- Tasavvufi Halk Edebiyatı, s. 190
 - a- “Manzume” Ahmedî Sarban, s. 191
 - b- “İlahî” Ümmî Sinan, s. 192
 - c- “İlahî” Üftade, ss. 192-194
 - d- “Nefes” Pir Sultan Abdal, s. 195
 - e- “Manzume” Pir Sultan Abdal, s. 195

2.14. TÜRK ve BATI EDEBİYATI

2.14.1. “Mevlid” Süleyman Çelebi, ss. 75-80

2.14.2. “Leyla vü Mecnun” Fuzuli, ss. 81-84

2.14.3. “Gazel” Fuzuli, ss. 85-86

2.14.4. “Gazel” Nedim, ss. 86-88

Örnek metin:

“Biz söz dedi cânan ki kerâmet var içinde

Dün gâceye dâir bir işaret var içinde

...

...

Ey şuh Nedima ile bir seyrin işitdik

Tencâha varub Göksu'ya işret var içinde” Nedim

*“sevgili, sanki ermiş gibi bir söz söyledi: içinde dün geceye dair
bir nükte vardı”*

...

...

*“Ey neşeli güzel! Senin, Nedim ile Göksu'ya bir gezinti yaptığını işittik. Oraya
yalnızca gitmiş, yalnızca yiyip içmişsiniz.”*

Kısa Bilgiler:

Nedim : (1681-1730) ...

Metin Üzerine Çalışmalar:

1- Nedim'in bu gazelini Fuzuli'den okuduğunuz gazelle karşılaştırınız...

2- ...

3- ...

Edebiyat Bilgileri:

*Gazel, divan edebiyatında çok sevilen ve çok terennüm edilen bir Aşk ve şarap
şiiRIDIR.*

...

...

Edebiyat Bilgileri II:

Okuduğunuz gazelin dördüncü beytinde hava kelimesi, şu çeşitli anlamlarda kullanılıyor:

a) ... b) ... c) ...

a- “Şarkı” Nedim, ss. 89-90

b- “Temâşâ- yı Garibe-i Küheylân” Evliya Çelebi, ss. 91-92

2.15. TÜRK EDEBİYATINA TOPLU BİR BAKIŞ

2.15.1. “İlahi”, Yunus Emre, s. 30

2.15.2. “İptidaname”, Sultan Veled, s. 54

2.15.3. “İlahi”, Yunus Emre, s. 59

2.15.4. “Nefes”, Yunus Emre, ss. 60-63

2.15.5. “Gazel”, Âşık Paşa, s. 64

2.15.6. “Gazel”, Nesimi, ss. 65-66

2.15.7. “Kaside” Âşık Paşa, s. 69

2.15.8. “Tuyuğ”, Nesimi, s. 69

2.15.9. “Tevhid kaside”, Âşık Paşa, s. 69

2.15.10. “Nefes”, Yunus Emre, ss. 71-72

2.15.11. “Kutadgu Bilig”, Yusuf Has Hacip, ss. 111-113

2.15.12. “Su Kaside”, Fuzuli, ss. 119-120

2.15.13. “Gazel”, Neva-î, ss. 124-126

2.15.14. “Latife”, Heva-î, s. 132

2.15.15. “Hiciv”, Nef’i, s. 133

2.15.16. “Beyit”, Fuzuli, s. 147

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
1928-1950 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT
KİTAPLARINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI METİNLERİNİN
TEMALARI

İncelemeye tabi tutulan yirmi sekiz kitapta divan edebiyatı ile ilgili işlenen kısımlardan metinlerin türlerine göre incelenmesi yapılmıştır. Ağırlıklı olarak “aşk” teması işlenen metinlerde “vatan, devrin sıkıntıları, devrin yöneticileri, ölüm, ayrılık, hasret, astronomi, tevhit, münacat, kaza ve kader, meyhane ve harabat” gibi konulara da yer verilmiştir.

3.1. VEFAT

Fuad Paşa ve Cevdet Paşa:

(Reşid Paşa'nın vefatı üzerine, birinci mısra Fuad, ikincisi de Cevdet Paşa'ya aittir.)

*Sîm bâzuların andıkça gümüş suyunda
Gözlerim sanki Bursada Pınarbaşısıdır.*

(Reşid Paşa'nın vefatı üzerine, birinci mısra Cevdet, ikincisi de Fuad Paşa'ya aittir.)

*Ulu Camideki mihrabı ne yapsın âşık
Kible-i vahdet ana yârin iki kaşısıdır.⁴⁶*

Sami Paşa:

(Fuad Paşa'nın vefatı üzerine)

*Ey zâir-i sahib-nefes Hubb-ü sivadan meyli kes
Dünyada kalmaz hiç kes Allah bes bâki heves*

Yusuf Kamil Paşa:

(Fuad Paşa'nın vefatı üzerine)

*Kırk yıl oldu gideli cennete İzzet Molla
Yadigârı idi mahdum-u maarif-vâye*

⁴⁶ İsmail Habib Sevük, *Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi*, Remzi Kitabevi, 1940, s. 32.

Zâti:

*Şu denlû bîkes olmuştur ki Zâti ölicecek anı
Bulutlar su koyup, baran yuyup, yeller götürmüştür.⁵³*

Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa'nın ölümü üzerine Taşlıcalı Yahya Bey:

*Medet! Medet! Bu cihanın yıkıldı bir yanı,
Ecel Celâlleri aldı Mustafa hanı.
Dolundu mihr-i cemali, bozuldu erkânı
Vebale koydular âl ile âli i Osmanı⁵⁴.*

...

3.2. ASTRONOMİ, UZAY, BİLİM, TEKNOLOJİ

Fuad Paşa:

(“Merih ve Utarit” gemilerinin denize inmesi üzerine)

Karada seyreder iken asker *Bu haber verdi ferah bendenize.*
Bir nefer geldi dedi tarihin *İndi Merih'le Utarid denize.⁵⁵*

3.3. DEVLET ERKÂNI, YÖNETİCİLER HAKKINDA

(Padişahlığın tac ü tahta sahip olmak değildir. Tac ü tahta leke getirecek bir padişah olmaksansa, tac ü tahtı iftihar ettirecek bir paşa daha iyidir.)

*Tasavvur eyle Hidivâ celâl ü izzetini
Seninle etmededir iftihar tâc ü serir!⁵⁶*

⁵³ Türkçe VI, MEB Yay., 1946, ss. 37.

⁵⁴ MEB, Türkçe VI, MEB Yay., 1946, s. 41.

⁵⁵ İsmail Habib Sevük, *Edebi Yeniliğimiz* (Tanzimattan Beri), Remzi Kitabevi, ss. 32-33.

⁵⁶ İsmail Habib Sevük, *Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi*, Remzi Kitabevi, 1940, s. 46.

Peygamberimizin zamanına “vakt-i saadet” denir. Reşid Paşanın devri de böyle bir vakt-i saadetti. Peygamber “fahr-i cihan” idi, Reşid Paşa da medeniyet cihanının fahridir:

*Sensin ol fahr-i cihan-ı medeniyet ki heman
Ahdini vakt-i saadet bilir ebna-yı zaman!*⁵⁷

Ziya Bey Sultan Abdülâziz’in nişan testisini vuramamasına sinirlenmesine karşı aşağıdaki kıt ’ayı söyler ve ödülü kapar:

*Padişahım sanma kim vurmaz nişanı kurşununun
Mahı çâk eyler tüfengin girse mihrin koynuna!
Satvet-i şahaneden biçare testi havf edip,
belki kurşun işlemez bir nüsha takmış boynuna!*⁵⁸

Akif Paşa’nın Mahmut Nedim Paşa sadrazam olunca hece vezni ile yazdığı destanı:

Bu deli gönlümün coşkunluğu var *Zannım o yosmanın müptelasıdır*
Bitirmiş sabrımı bilmem ne arar *Aşk ehlinin eski budalasıdır!*⁵⁹

Kâtibi IV. Murat için:

*İşte gider olduk senden
Kal indi Bağdat çölleri
Melâmet namesin benden
Al indi Bağdat çölleri.
Sultan Murat Han ’ı gördün
Pâyine yüzünü sürdün
Henüz maksudun erdin
Bil indi Bağdat çölleri.*⁶⁰

Genç Osman destanından:

*İptida Bağdat ’a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu sancaktar kaptı sancağı*

⁵⁷ İsmail Habib Sevük, *Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi*, Remzi Kitabevi, 1940, s. 46.

⁵⁸ Sevük, s. 55.

⁵⁹ İsmail Habib Sevük, *Edebi Yeniliğimiz*, Remzi Kitabevi, s. 37.

⁶⁰ M.EB, *Türkçe IV*, MEB Yay. 1945, ss. 68-69.

*İletti bedene dikti Genç Osman*⁶¹

3.4. TABİAT, HAYVANLAR

Pir Sultan Abdal:

*Ağaç ağaç dersem sana arlanma ağaç
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç
Musa Kelîm'inasâsı ağaç
Büyük büyük suların köprüsü ağaç
Kara kara denizlerin gemisi ağaç
Şah-ı Merdan Ali'nin Düldül'ünün eğeri ağaç
Zülfikar'ın kını ile kabzası ağaç
Şah Hasan'la Hüseyin'in beşiği ağaç!*⁶²

Nedim'in şöhretinde şarkılar önemli bir yer tutar:

*Gülzara salın mevsimidir geşt ü güzarın
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne baharın
Dök zülfünü semmur giyinsin ko izarın
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne baharın*⁶³

Naili:

*Varakların gül-i ter döktü Naili cûya,
Bahar mevsimidir, kim bakar risalelere.*⁶⁴

Şeyh Galip:

*Erişip bahara yenilendi sohbet-i gül,
Yine növbet-i tahammül dil-i bikarara düştü*⁶⁵

Şeyhi:

HARNAME

...

Boynuzu bazısının ay gibi

⁶¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 69.

⁶² MEB, *Türkçe IV*, MEB Yay., s. 52.

⁶³ MEB, *Türkçe IV*, MEB Yay., s. 91-92, Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, s. 85.

⁶⁴ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 59.

⁶⁵ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 86.

Kiminin halka halka yay gibi

...⁶⁶

Neceti:

*Arsa-i ru-yi zemin gayret-i dünya mı değil
Sahat-ı bağ-ı cihan Cennet-i Me'va mı değil
Bahr-ı gam garkası çıksa ölü dirilse nola
Çemen-ü nâd-ı saba Hızr-ü mesiha mı değil⁶⁷*

Baki:

*Ruhbaş oldu Mesiha sıfat enfas-ı bahar
Açtular didelerin hab-ı ademde nezhar*

...⁶⁸

Nef'i:

*Esti nesimi Nevbahar açıldı güller suph dem
Açsun bizim de gönlümüz saki medet sun cam-ı Cem*

...⁶⁹

Ziya Paşa:

*Güller güller, figanla geçer ömr-i andelip;
Bimar ihtizarda, ücret diler tabip!⁷⁰*

3.5. TERCÜMELER

Nev'i:

*Câm-ı safa gerekmez dünya-yi dun elinden
Merdaneler şikarı almaz zebun elinden⁷¹*

⁶⁶ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 109.

⁶⁷ Kocatürk, s. 111.

⁶⁸ Kocatürk, s. 121.

⁶⁹ Kocatürk, s. 131.

⁷⁰ Sadullah Sander, Kaadir Keçeoğlu, *Edebiyat Dersleri Özü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1945, s. 64.

⁷¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 124.

3.6. ATASÖZLERİ ve DEYİMLER

Atalar Sözü kitabından:

*Cihanda gizli söz olmağ için aşikâr
Ol sebepten ad verildi buna “Kitab-ı Atalar”
Okuyanlar dinleyenler olmasın hor u zelil
Bu sözleri cem edene Teyfik-i iman versin Celil
Bu kitab ı pür-pend ile hatm oldukça tamam
Hicretin sekiz yüz seksen beşi olmuştu vesselam.⁷²*

Koca Ragıp Paşa:

Şecaat arzederken merdi kıpti sirkatin söyler⁷³

Ziya Paşa:

*Nush ile yola gelmeyi etmeli tekdir
Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüdür.⁷⁴*

*Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde.⁷⁵*

*Noksanını bil bir işe ya başlama evvel,
Ya başladığın karı pezira-yı hitam et!*

*Erbab-ı kemali çekemez nakıs olanlar,
rencide olur dide-i huffaş Ziyadan!⁷⁶*

3.7. GURBET, SILA, ÖZLEM

Hece ölçüsü bahsinden:

*Yıllar geçti... ne gelen var, ne giden
Gurbet elde kaldım boynum bükülü⁷⁷*

⁷² MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., 1946, s. 32.

⁷³ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 72.

⁷⁴ Kocatürk, s. 73.

⁷⁵ Sadullah Sander, Kaadir Keçeoğlu, *Edebiyat Dersleri Özü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1945, s. 65.

⁷⁶ Sander, Keçeoğlu, s. 66.

⁷⁷ Muvaffak Hüsnü Benderli, *Edebiyat ve Edebiyat Tarihi*, Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul 1937, s. 6.

Neşati:

*Gittin amma ki kodun hasret ile canı bile,
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile.⁷⁸*

3.8. MEYHANE, RİND, ZAHİD

Muallim Naci kalben eskiyi seven, aklen yeniye taklit eden biridir:

Allah Allah Kâbe imar eyledin meyhanede!

diye“ meyhanede söylenişler” yazar dururken diğer taraftan aklını önüne koyunca bu gidişin gidiş olmadığını pekiyi anlar:

*Tarik-i bade-perestiharabezara çıkar
Bırak şu meslek-i irfana uymıyan revîşi!⁷⁹*

Avni'nin yazmış olduğu:

*Sâkiyâ, mey ver ki bir gün lâlezar elden gider,
Erişir fasl ı hazan, bağ ü bahar elden gider.*

Nedim –i Kadim:

*Bigânemeşreba, bize tâkey tegafülün?
Bir aşına nigâhada mı fırsat olmasın?
Gelmez o şuh meclise ağyar gelmese,
İster ki arz-ı hale bile ruhsat olmasın.⁸⁰*

Nedim:

*Sen bihaber, hayalin ile gûşelerde biz
Tâsubg olunca her gece ayş ü dem eyleriz
Zâhit ölür gider gam-ı havz-ı behiştini
Biz bir kadeh şarap ile def'i gam eyleriz⁸¹*

⁷⁸ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 59.

⁷⁹ İsmail Habib Sevük, *Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi*, s. 118.

⁸⁰ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 59.

⁸¹ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 84.

3.9. BOZUKLUK, YANLIŞLAR, DÜZENE İSYAN

Necati:

*Yanında bunca kulundan bir âdemi bile yok,
Beyim bu nice seferdir ki ihtiyar ettin.⁸²*

Fuzuli:

*Zulm ile akçeler alıp zalim
Eyler in'am halka minnet ile.
Cenneti almak olmaz akçe ile
Girmek olmaz bihişte rüşvet ile.⁸³*

Nabi:

*Gülsitanıdehre geldik renk yok bû kalmamış
Saye endazı kerem bir nahlidülcû kalmamış*

...
...⁸⁴
...

3.10. AŞK, SEVGİ, SEVGİLİ

Fuzuli'nin Leyla ve mecnunu Türkçeye mal etmek isteyen ilk şair olduğu söylenir.

*Leyli Mecnun Acemde çoktur
Etrâkte ol fesane yoktur
Takrîre getir bu dastanı
Kıl taze bu eski bustanı.*

*LEYLA 'NIN BAHARI ÖMRÜ HAZANA ERDİĞİDİR
Bir gün bu havada Leyl-i zâr
Gam def'ine etti meyl-i gülzar⁸⁵*

...

⁸² MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 30.

⁸³ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 37.

⁸⁴ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 139.

⁸⁵ MEB, *Türkçe IV*, MEB Yay., ss. 39-40.

Gevheri:

*Gönlümüz bağlandı zülfün teline,
Alınmaz, gözleri mestim, alınmaz
Sencileyin cevredici kuluna
Bulunmaz, göz eri mestim, bulunmaz;
...
Düştüm ateşlere durmaz yanarım;
İçip aşkın dolusundan kanarım;
Müşkül işi ululara sorarım,
Bilinmez, gözleri mestim, bilinmez⁸⁶*

Ahmet Paşa:

*Kârban ı dil ü can oldu revan sen gideli,
Ne garip olmuşum ey munis-i can, sen gideli
Mürur-i vâde i yâre inanma sen Ahmet,
Gama inan inanırsan ki eski yârindir.⁸⁷*

Zeynep Hatun:

*Bu dünyayı seninle sevmişim ben,
Benim sensiz bu dünya neyimdir ey dost?
Ban tâ senin yanında dahi hasretim sana⁸⁸*

Nev'i:

*Nev'i yabane attı bizi gerçi rüzgâr,
Düştük havayı aşk ile bir özge âleme.⁸⁹*

Baki:

*Erdim figan ü zar ile ol astane ben,
Çıktım kemend-i nâleasmane ben
...
Baki musahhar oldu bana kişver-i suhan
Geçtim serir-i zanma bugün husrevane ben⁹⁰*

⁸⁶ MEB, *Türkçe IV*, MEB Yay., ss. 88-89.

⁸⁷ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 30.

⁸⁸ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 31.

⁸⁹ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 38.

⁹⁰ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 54.

Fehim-i Kadim:

*Lezzet-i zevk-i muhabbet nidüğüñ pervanede
Şule i aha hemaguş olmayınca bilemedim.⁹¹*

Nahifi:

*Cihan cihan gam ı nadide var derunumdan
Bu derd i aşk görünmez bela imiş hayfa!
Kanı selamı, kanı bir peyamıcannın?
Saba, senin de işin hep havaimiş hayfa!⁹²*

Esrar Dede:

*Seherde bağa geldi seyre canan,
Neler seyreyledi bidar olanlar.⁹³*

Mahir:

*Kanı ol gül gülerek geldiği demler şimdi?
Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.⁹⁴*

Kadı Burhanettin:

*Dilberin işi itab-ü naz olur
Çeşmicadu gamzesi gammad olur
Ey gönül sabret tahammül kıl ana
Yâra erişmek işi az az olur⁹⁵*

Ahmet Paşa:

*Sernameimahabbeti canana yazmışım
Hasret risalesin varakı cana yazmışım
...
Zülfün hikayetini gönülde misal edip
Gam kıssasını levhi perişana yazmışım⁹⁶*

⁹¹ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 58

⁹² MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 84.

⁹³ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 85.

⁹⁴ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 86.

⁹⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 73.

⁹⁶ Kocatürk, s. 110.

Ali Şir Nevai:

Gazel

*Yârdin ayrukögnül mülki dürür sultani yoh
Mülk kim sultani yoh cismi dürür kim cani yoh*

...
97
...

Fuzuli:

*Benim tek hiç kim zarü perişan olmasunyarep
Esir-i derd-i aşk-u dağ-i hicran olmasunyarep*

...
98
...

*Beni candan usandırdı cefadan yar usanmaz mı?
Felekler yandı ahımdan muradım şem 'i yanmaz mı?*

...
99
...

*Leyla ile Mecnun 'dan
Hemrahım idin bu yolda ey mah
Hemrahi koyup gider mi hemrah*

100
...

Naili:

*Hevayi aşka uyup kûyi yâre dek gideriz
Nesimi supharefikızbahare dek gideriz*

...
101
...

Haleti:

Ol dem ki tecelliyat-ı aşk etti zuhur

⁹⁷ Kocatürk, s. 114.

⁹⁸ Kocatürk, s. 117.

⁹⁹ Kocatürk, s. 118.

¹⁰⁰ Kocatürk, s. 119.

¹⁰¹ Kocatürk, s. 133.

Kıldı dil-i bisükun fevvare-i nur

102
...

Nedim:

*Haddeden geçmiş nezaket yalübâl olmuş sana
Mey süzölmüş şişeden ruhsarıâl olmuş sana*

...
103
...

Türkü

*Sevdiğim cemalin çünkü göremem
Çıkmasın hayalin dili şeydadan*

104
...

Nedim:

*Bir söz dedi canan ki keramet var içinde
Dün giceye dair bir işaret var içinde*

...
105
...

Şarkı

*Bir safa bahşedelim gel şu dil-i naşade
Gidelim serv-i revanım yürü Sa'dabad'e*

...
106
...

Akif Paşa:

*Firkatinle dili biçareyi bimar ettin
Acıma mı yüreğin merhametin yok mu senin,*

107
...

¹⁰² Kocatürk, s. 134.

¹⁰³ Kocatürk, s. 141.

¹⁰⁴ Kocatürk, s. 142.

¹⁰⁵ Nihat Sami Banarlı, *Türk ve Batı Edebiyatı*, s. 86.

¹⁰⁶ Banarlı, s. 89.

¹⁰⁷ Celal Tahsin, M. Asım, *Edebiyat Tarihi Dersleri*, Tecelli Matbaası 1934, s. 49.

*Pek arzular gönül, Efendim, seni;
Yaktı kül eyledi firakın beni!
Dağberdağedüp bu canü teni
Yaktı, kül eyledi firakın beni!¹⁰⁸*

Neva-î:

*Bahar oldu ve gül meyli kılmadı gönlüm,
Açıldı gönçe, ve liykin açılmadı gönlüm.*

...
...¹⁰⁹
...

3.11. ALLAH, PEYGAMBER, TANRI, YARATICI, DİN, KAZA, KADER, TASAVVUF, VUSLAT

Yunus Emre:

*Biz dünyadan gider olduk,
Kalanlara selam olsun;
Bizi için hayır dua
Kılanlara selam olsun.
Ecel büke belimizi,
Söyletmiye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara selam olsun.*

...¹¹⁰
...

Sultan Veled' in bir sevgiliye söyler gibi görüldüğü, fakat Tanrı için söylediği gazeli:

*Senun yüzün günestür, yoksa aydur?
Cenum aldı gözün daki ne eydür?*

...

¹⁰⁸ Tahsin, Asım, s. 50.

¹⁰⁹ Hasan Ali, *Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Remzi Kitaphanesi 1932, s. 124.

¹¹⁰ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., ss. 3-4.

...

*Velet yoksuldu sensüz bu cihanda,
Seni buldu bu kezden bey ü baydur.¹¹¹*

Âşık Paşa'nın Tanrı ve insan münasebetlerini, dünya ve ahiret meselelerini öğretmek amacıyla kaleme aldığı "Garibname" si:

*İşit imdi biz ezelde ne idik,
Söyle kim hiç eksigi yok bay idik.*

...

*Uşbu işler cümle dünya halidir,
Kimdürür kim bu emekten halidir.¹¹²*

Yavuz Sultan Selim:

*Şirler pençe-i kahrımda olurken lerzan
Beni bir gözleri ahuya zebun etti felek.¹¹³*

Nabi:

*Ebnay i dehr her hünere aferin verir,
Yarap bu aferin ne tükenmez hazinedir.¹¹⁴*

Yunus Emre:

Ben yürürüm yana yana

...¹¹⁵

Şeyyat Hamza:

*Ecel tutmuş elinde bir ulu câm
Ki ol câmin içi dolu serencam
Kime ayık sunar kime içirmiş
Kimi esrük yatur toprakta müdam¹¹⁶*

Nesimi:

*İman ile küfr bir şeyoldu
Tatlı ile acı bir mey oldu¹¹⁷*

¹¹¹ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., ss. 8-9.

¹¹² MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., ss. 10-14.

¹¹³ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 37.

¹¹⁴ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 59.

¹¹⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 100.

¹¹⁶ Kocatürk, s. 103.

¹¹⁷ Kocatürk, s. 106.

Süleyman Çelebi:

Mevlidi Şeriften

Allah adın zikredelim evvela

Vacip oldur cümle işte her kula

Allah adın her kim ol evvel ana

118

...

Ruhi:

Terkibi Bend

Vardım seheri taatiçün mescide nagâh

Gördüm oturur halka olup nice gümrah

...

119

...

Şeyh Galip:

Yine zevraki derunum kırılıp kenara düştü

Dayanır mı şişedir bu rehi seng sara düştü

...

120

...

Süleyman Çelebi:

Mevlid

Âmine Hatun Muhammed anesi

Ol sadeften doğdu ol dür danesi

...

121

...

Fuzuli:

Gördü ki bir avcı dam kurmu

Damına gazeller yüz urmuş

Bir ahı esir damı olmuş

...

122

...

¹¹⁸ Kocatürk, s. 118.

¹¹⁹ Kocatürk, s. 126.

¹²⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 144.

¹²¹ Nihad Sami Banarlı, *Türk ve Batı Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, s. 75.

¹²² Banarlı, s. 81.

*Yârab belayı aşk ile kıl aşna beni
Bir dem belayı aşkdan etme cüda beni*

...
123
...

Cevdet Paşa:

*Tenezzül ayn-ı rif'attir; onunçün sun'-i Yezdani
Makam-ı kâkülü bâla-yıçeşm-i izzet etmiştir.¹²⁴*

Anonim:

*Ben bilmez idim gizil ayan hep sen imişsin
Canlarda ve tenlerde nihan hep sen imişsin
Senden bu cihan içre nişan idim ben
Ahir bunu bildim ki cihan hep sen imişsin¹²⁵*

Yunus Emre:

*Aşkın odu ciğerimi
Yaka geldi, yaka gider.
Garip başım bu sevdayı
Çeke geldi, çeke gider.¹²⁶*

Sultan Veled:

*Kendüzünü unut anı bilgil
Kendüzün yavı kıl anı bulgil.*

...
127
...

Yunus Emre:

*Canım kurban olsun senin yoluna
Adı güzel, kendi güzel Muhammet!¹²⁸*

¹²³ Banarlı, s. 85.

¹²⁴ Sadullah Sander, Kaadir Keçeoğlu, , *Edebiyat Dersleri Özü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1945, s. 57.

¹²⁵ Agâh Sırrı Levend, *Edebiyat Tarihi Dersleri*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1943, s. 23.

¹²⁶ Hasan Ali, *Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Remzi Kitaphanesi, 1932, s. 30.

¹²⁷ Ali, s. 55.

¹²⁸ Ali, s. 59.

Âşık Paşa:

*Senin âşıkların kılmaz nazarı firdevsi âlâyâ
Ne huriden haber söyler, ne meyerler musaffaya.*

...
129
...

Nesimi:

*Cümle Haktır her ne kim mevcut imiş
Hakka sacit, Hakka Hak mescut imiş*

...
130
...

Âşık Paşa:

*Yarattı halkı ve kıldı cemaline gözgü
Bu gözgüde görünendir gözüne ol didar.*

...
131
...

Fuzuli:

*Saçma ey göz eşkten gönlümdeki odlara su,
Kim bu denlû tutuşan odlara kılmaz çare su.*

...
132
...

3.12. ÖVME, TAKDİR, TARİZ, NASİHAT

Latifi, devrin yazarlarından Fuzuli-i Bağdadi hakkında:

*Mukavves kaşların kim vesme birle renk tutmuşlar
Kılıçlardır ki kanlar dökmeye cenk tutmuşlar*

...
133
...

Ruhi:

Ebnay-i zamanın talebi namü nişandır

¹²⁹ Ali, s. 64.

¹³⁰ Ali, s. 69.

¹³¹ Ali, s. 69.

¹³² Hasan Ali, *Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Remzi Kitaphanesi, 1932, s. 119.

¹³³ MEB, *Türkçe VI*, MEB Yay., s. 48.

*Her biri tasavvurda fûlanibnifûlandır
Güftara gelip söyleseler cehl-i mürekkep
Zumunca veli her biri bir kutb-i zamandır*

...
134
...

İzzet Molla:

*Mihneti Keşan
Hikâye ederler idi Vehbi'i pir
Yalan gerçək ol şairi binazır*

...
135
...

Reşit paşa:

*Bimuhabareh-i nârefteye gitsem de ne var?
Kahr-ı hasmeylemeğe elde aşadır hâmem!¹³⁶*

Ziya Paşa:

*Bibaht olanın bağına bir katrası düşmez,
Bârân yerine dürr-ü Güher yağsa semadan¹³⁷*

*Bir katra içen çeşme-i pürhun-i fenadan
Başın alamaz bir dahi bârân-ı beladan*

*Her kim ki arar bu-yi vefa tab-ı beşerde
Benzer ona kim devlet umar zıll-i hümadan!¹³⁸*

*İdrak-i meli bu küçük akla gerekmez
Zira bu terazu o kadar sıkleti çekmez.*

¹³⁴ Vasfi Mahir Kocatürk, *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, s. 127.

¹³⁵ Kocatürk, s. 149.

¹³⁶ Sadullah Sander, Kaadir Keçeoğlu, *Edebiyat Dersleri Özü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1945, s. 57.

¹³⁷ Sander, Keçeoğlu, s. 62.

¹³⁸ Sander, Keçeoğlu, s. 63.

Recaizade Ekrem:

*İtiyadetaff-ü iğmaz etmeğe diğherleri,
Nefsini affetmeden amma uzak dur daima!*¹³⁹

¹³⁹ Sander, Keçeoğlu, s. 70.

SONUÇ

Eğitimin, Türk kültürünün oluşmasında ana unsur olduğu görülmektedir. Aileden başlayan Türk eğitim sistemi, Osmanlı Devleti döneminde en üst seviyelere çıkmış, devletin çökmeye başlaması ile eğitim sistemi de aksamaya başlamıştır. Nihayetinde devletin çökmesi, uzun süren savaşlar, kaybedilen genç beyinler ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de 1920'lerde oluşturulmaya başlanan milli edebiyat ülküsü, "milli birlik ve beraberliği" sağlayacak olan bir ulusal karakterin var edilip güçlendirilmesi ve devamının sağlanması temeli üzerine kurulmuştur.¹⁴⁰ Bu doğrultuda amaç olarak, Türk milletini ürettiği, benimsediği, geliştirdiği eğitim ve öğretimle ilgili düşünceleri, kurumları, uygulamaları ortaya koymak, insan yetiştirme düzenini ve nasıl bir insan tipi yetiştirilmeye çalışıldığını araştırmak olmuştur.

Türk toplumunun mutluluğu ve mutsuzluğu ile eğitim ve öğretimlerinin ilişkisini araştırmak, bugünkü eğitim sorunlarımızı en iyi biçimde çözebilmek için geçmişten bir takım dersler çıkarılıp onlardan günümüzde yararlanılması gerekmektedir. Kitaplarda geçen metinler sayesinde bu dersleri alıp uygulamasını yapabiliriz.

Cumhuriyet dönemi etkisi ile belli bir ideoloji ile yapılandırılmaya başlanan eğitim sistemi, Demokrat Parti döneminde edebiyat ne kadar millileştirilebilmişse o kadar "edebiyat" olarak görülmüştür. 1930'lu ve 1940'lı yıllar genelde "kahramanlık, vatan sevgisi, devlete bağlılık" gibi duygular barındırmaktadır. 1950'ye doğru ve sonrasında ise edebiyat dışına çıkılmaya başlanmıştır. "Atatürk ve İnsanlık" gibi eserler okutulup, dil ve anlam yönünden de incelenmiştir. Mustafa Kemal'in vatan için yaptıkları ön plana çıkarılmış "savaş"ın kutsallığından bahsedilmiştir. Lise edebiyat kitaplarında yer alan bu metinler bile tek başına milli eğitim ideolojisinin edebiyat eğitiminde tuttuğu militarist ve katı tavrı açıklamaktadır. Bu ideoloji kendisini yine kendi kaynaklarında şöyle özetlemektedir:

"Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini, Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk

¹⁴⁰ Elif Baki, *Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanonu*, Libra Yayınevi, İstanbul 2010, s. 13.

milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerinin benimseyen, koruyan, geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir”¹⁴¹ olarak açıklanmıştır.

Ulus-devlet modeli kavramı altında *metin üzerinde çalışmalar* kısımlarına bakıldığı zaman Halk ve Divan Edebiyatı eserleri dışındaki metinlere yöneltilen sorular ve yapılan yorumların bir şekilde millilik ile bağdaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Tüm bunlara rağmen Divan Edebiyatı metinlerinin alınması da, bu Türkçülük ideolojisinin dışına çıkıldığını da göstermektedir. Eskiden kopmaya çalışan bir ulus-devlet modelinin, istemese de eskiden alıntı yapması da dikkat çekicidir.

İncelediğimiz 1928-1950 yılları arasını kapsayan lise edebiyat kitaplarında Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatı yüzyıllara ayrılarak, örneklemeleriyle beraber verilmektedir. Metinlerin seçilmesinde herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiştir.

Tek parti döneminde lise edebiyat kitaplarının aslında edebiyat tarihi kitabı vasfı taşımasından, ayrıca Demokrat Parti'nin ideolojisine hizmet etmesinden Divan Edebiyatı metinleri kitaplardaki yerini korumuştur. Ayrıca bu Divan Edebiyatı metinlerinin Türk'ün “milli zevk, milli zekâ, milli ruhu olarak yansıttığı varsayılmaktadır.

Sonuç olarak Cumhuriyet devri eğitimi kısmen ideoloji üzerine kurulmuştur. Edebiyatı sevdirmeye, sanatı topluma kazandırma ise ikinci hatta daha arka sıralara gerilemiştir. Bu dönemlerin etkilerini günümüzde sadece “eski edebiyatı mı? Geri kafalılık!” şeklinde görmekteyiz. Temennimiz son zamanlarda ortaya çıkmaya başlayan ata, ecdat sevgisinin edebiyatımıza da olumlu bir şekilde yansımalarıdır. Çünkü edebiyatını, geçmişini bilmeyen insan, belki medeniyetin içindedir fakat milliyetin içinde değildir.

Edebiyat, sadece milliyetlerin değil, medeniyetinde göstergesi olmuştur. Medeniyetler iki unsur üzerinde yükselir. Biri kafayla alakalı olan teknik kısım, diğeri kalpten gelen insanlık kısmı. İlim ve fen birinciyi, edebiyat ve san 'at ise ikinciyi

¹⁴¹ Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun Numarası: 1739, Kabul Tarihi: 14.06.1973, *Resmi Gazete*: 14574 sayı. Madde2.

meydana getiriyor. En hakiki medeniyetler bu ikisinin izdivacıyla doğdu. İşte bu yüzden edebiyatına sarılmak aynı zamanda vatanına da sarılmaktır. Bizim yanlışımız kendi geçmiş edebiyatımızı temel değil de ilham olarak görmemizdir. Dünyanın her yerinde güzel manzaraları görmek lazım, fakat bu görüş kendi vatanını çirkin göstermemeli, aksi halde vatan kaybolur. Daha iyiyi görmek vatani daha iyiye götürmek içindir. İsmail Habib bunu“ her edebiyattaki güzelliği gör, tat, bu sana servet olur. Fakat kendi edebiyatını -hiç- mi gördün? Yazık, kaybolan bir Türksün!” şeklinde ifade etmektedir. Cumhuriyetin ilanını maziye silme olarak algılayanlara sormak lazım; Süleymaniye’nin, Sultanahmet’in minarelerini birileri yıkmaya kalksa ne dersiniz diye? Cevapları “deli” olacaktır. Peki, bütün edebiyatın mazisine veda eden, yaptığımız işin delilikten farkı ne? Medeniyet demek bir bütün demektir. Bizim eski medeniyetimizden kubbeyi alıp şiiri, Sinan’ı alıp Fuzuli’yi bırakamazsınız. O mimarın kafası bu arzın üstünde, yarattığı kubbelerden daha büyük bir küre idi. Lakin ne Fuzuli’nin kafası ondan küçük, ne Nef’i’nin muhayyilesi mimar Kasım’dan sönüktür. O mimarlar abidelerden şiir yaptılarsa, o şairler de şiirlerden abide yaptılar. Bizim yapmamız gereken edebiyatımızda “geçen” ile “kalan” ı daima ayırt edebilmektir. Bugün kimse Fuzuli ve Nedim, ne Namık Kemal ve Hamit, hatta ne de Tevfik Fikret ve Süleyman Nazif gibi yazabilmektedir. Onların hepsinde ölen yok olan şeyi bileceğiz, fakat hepsinde bir de ölmeyen şey olduğunu bileceğiz. Ayrıca, bugünkü lisan dünün değil, lakin günün lisanının dününden geldiğini unutmamamız lazım. İsmail Habib’in “*nereden geldiğini bilenler nereye gittiğini bilenlerdir*” sözü, eski edebiyatımıza, geçmişimize sahip çıkmamız gerektiğinin önemini vurguluyor.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarih*, Pegem Akademi, Ankara 2010.
- Ali, Hasan, *Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1932.
- Baki, Elif, *Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanonu*, Libra Yayınevi, İstanbul 2010.
- Banarlı, Nihad Sami, *Metinlerle Edebi Bilgiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1940.
- Banarlı, Nihad Sami, *Türk Edebiyatı Tarihi, “Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar 1.Cilt”*, MEB Basımevi, İstanbul 1942.
- Banarlı, Nihad Sami, *Türk Edebiyatı Tarihi, “Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar 1.Cilt”*, İstanbul 1944.
- Banarlı, Nihad Sami, *Türk Ve Batı Edebiyat*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1950.
- Benderli, Muvaffak Hüsnü, *Edebiyat Ve Edebiyat Tarihi El Kitabı*, Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul 1937.
- Canip, Ali, *Edebiyat*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939.
- Celal, Tahsin, *Edebiyat Tarihi Dersleri*, Tecelli Matbaası, İstanbul 1934.
- Demir, Celal, *Atatürk Döneminde Bir Ve Tam Devreli Liselerde (Ortaokul Ve Liselerde) Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.
- Erdal, Leyla, *Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan 1957 Müfredat Programına Göre Yazılmış Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- Ergun, Sadettin Nüzhet, *Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi*, Suhulet Kütüphanesi Sahibi Semih Lütü, 1931.
- Gönensay, Hıfzı Tevfik, *Türk Edebiyatı Tarihi, “Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar 1.Cilt”*, İstanbul 1944.
- Gönensay, Hıfzı Tevfik & Hamammizade, İsmail, *Türk Edebiyatı Numuneleri*, İstanbul Milli Matbaası, İstanbul 1946.
- Gönensay, Hıfzı Tevfik, *Tanzimattan Günümüze Kadar 2.Cilt*, İstanbul 1949.
- Güzel, Abdurrahman, *Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
- Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.
- Kaplan, İsmail, *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

- Karagöl, Hamza, *Genel Liselerde Divan Edebiyatı Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2005.
- Kılıç, Mehmet, *Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1992.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Metinlerle Edebiyat*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1950.
- Levend, Agah Sırrı, *Edebiyat Tarihi Dersleri*, Maarifet Matbaası, İstanbul 1932.
- Levend, Agah Sırrı, *Edebiyat Tarihi Dersleri*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1943.
- Milli Eğitim Bakanlığı, *Türkçe II*, MEB Basımevi, İstanbul 1945.
- Milli Eğitim Bakanlığı, *Türkçe III*, MEB Basımevi, İstanbul 1945.
- Milli Eğitim Bakanlığı, *Türkçe IV*, MEB Basımevi, Ankara 1945.
- Milli Eğitim Bakanlığı, *Türkçe VI*, MEB Basımevi, Ankara 1946.
- Ozansoy, Halit Fahri, *Edebi Kırat Numuneleri 4.Cilt*, Devlet Matbaası, İstanbul 1929.
- Özön, M. Nihat, *Son Asır Türk Edebiyat Tarihi*, Maarif Matbaası, İstanbul 1941.
- Sander, M.Sadullah, *Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi Ve Numuneleri*, Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1931.
- Sander, M. Sadullah, (1935 *Edebiyat (Tarihi) Dersleri Özü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1935.
- Sander, M. Sadullah, *Edebiyat (Tarihi) Dersleri Özü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1945.
- Sevük, İsmail Habib, *Türk Teceddüt Tarihi Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1925.
- Sevük, İsmail Habib, *Avrupa Edebiyatı Ve Biz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1940.
- Sevük, İsmail Habib, *Yeni "Edebi Yeniliğimiz" Tanzimat'tan Beri Edebiyat Tarihimiz*. Remzi Kitabevi, İstanbul 1940.
- Sevük, İsmail Habib, *Edebiyat Bilgileri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1942.
- Sevük, İsmail Habib, *Edebi Yeniliğimiz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1949.
- Timurtaş, Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Vilayet Yayınları, İstanbul 1981.
- T.C Kültür Bakanlığı Komisyonu, *Okuma Kitabı I,II,III.*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.
- Unat, Faik Reşit, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişimine Tarihi Bir Bakış*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1964.

Zeybek, H., *Genel Liselerin Birinci Sınıflarında Okutulan Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.

İsmail Habib Sevük'ün Hayatı, Erişim Tarihi: 22 Nisan, 2011,
http://www.yasamoykusu.com/biyografi-1311-Ismail_Habib_Sevuk.

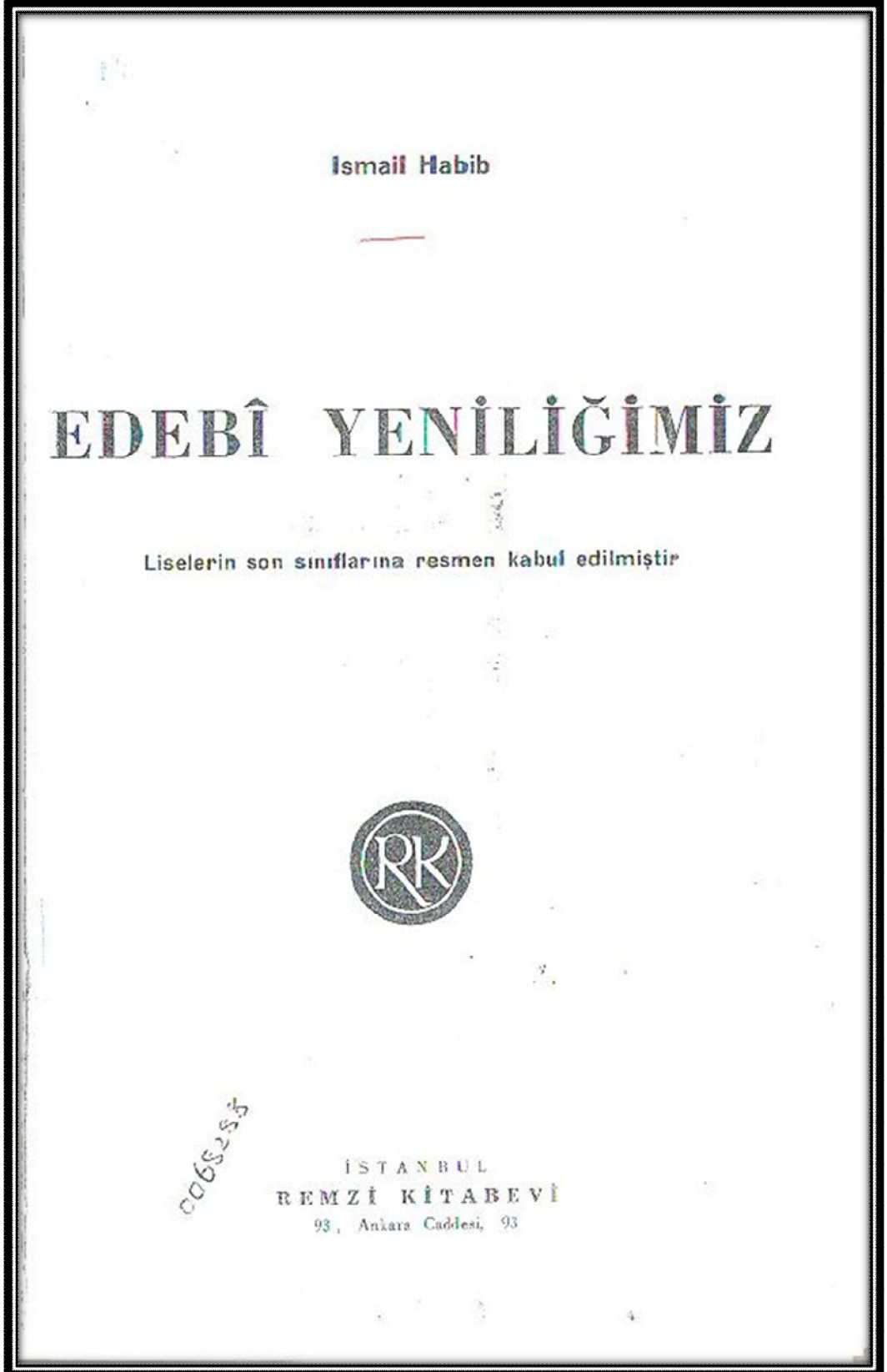
Mustafa Nihay Özön'un Hayatı, (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2011,
http://www.yasamoykusu.com/biyografi-1802-Mustafa_Nihat_Ozen.

Ali Canip Yöntem' in Hayatı, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2011,
<http://www.edebiyatforum.com/turk-edebiyati-sanatcilari/ali-canip-yontem.html>.

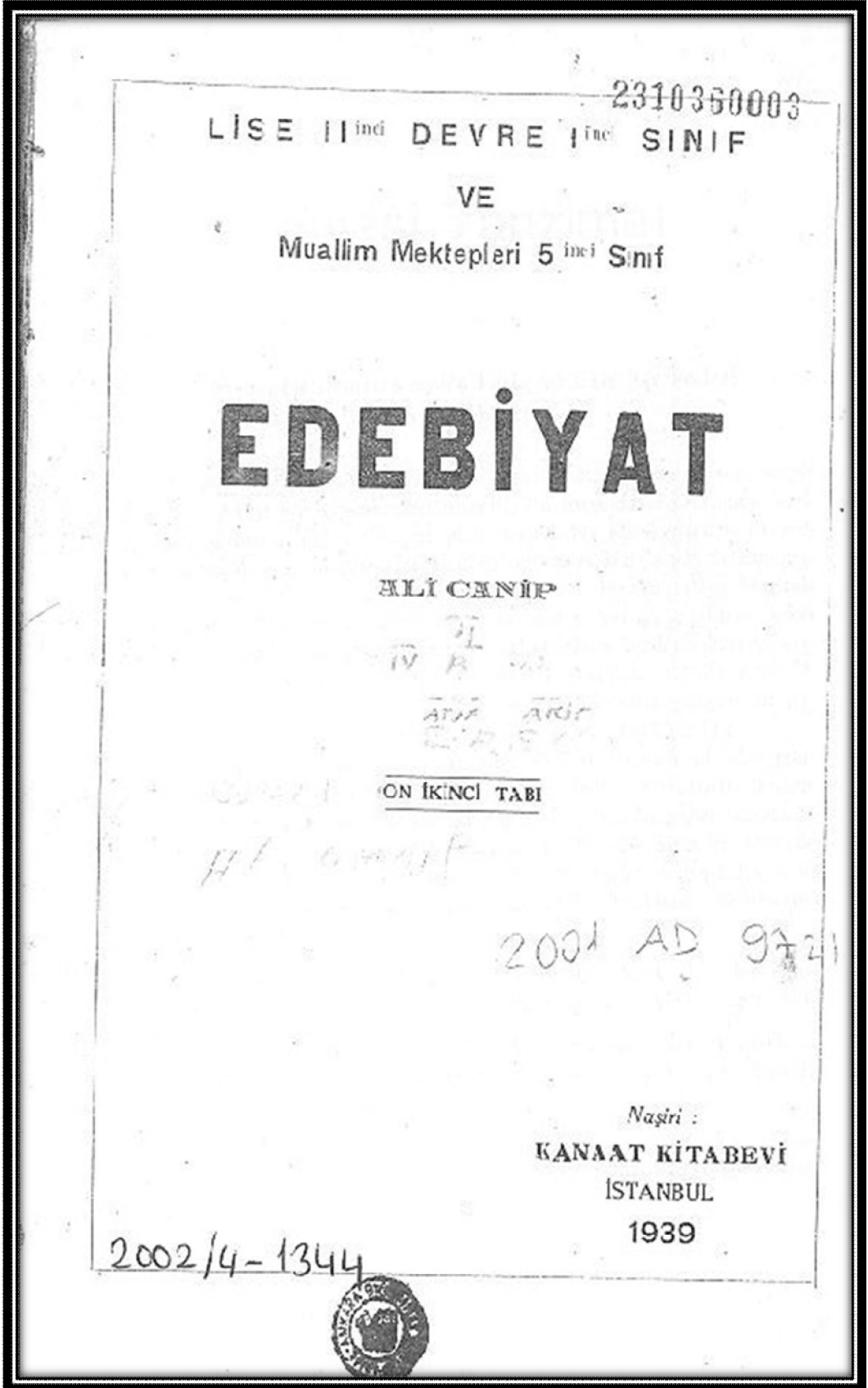
Vasfi Mahir Kocatürk'ün Hayatı, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2011,
http://tr.wikipedia.org/wiki/Vasfi_Mahir_Kocat%C3%BCrk.

EKLER

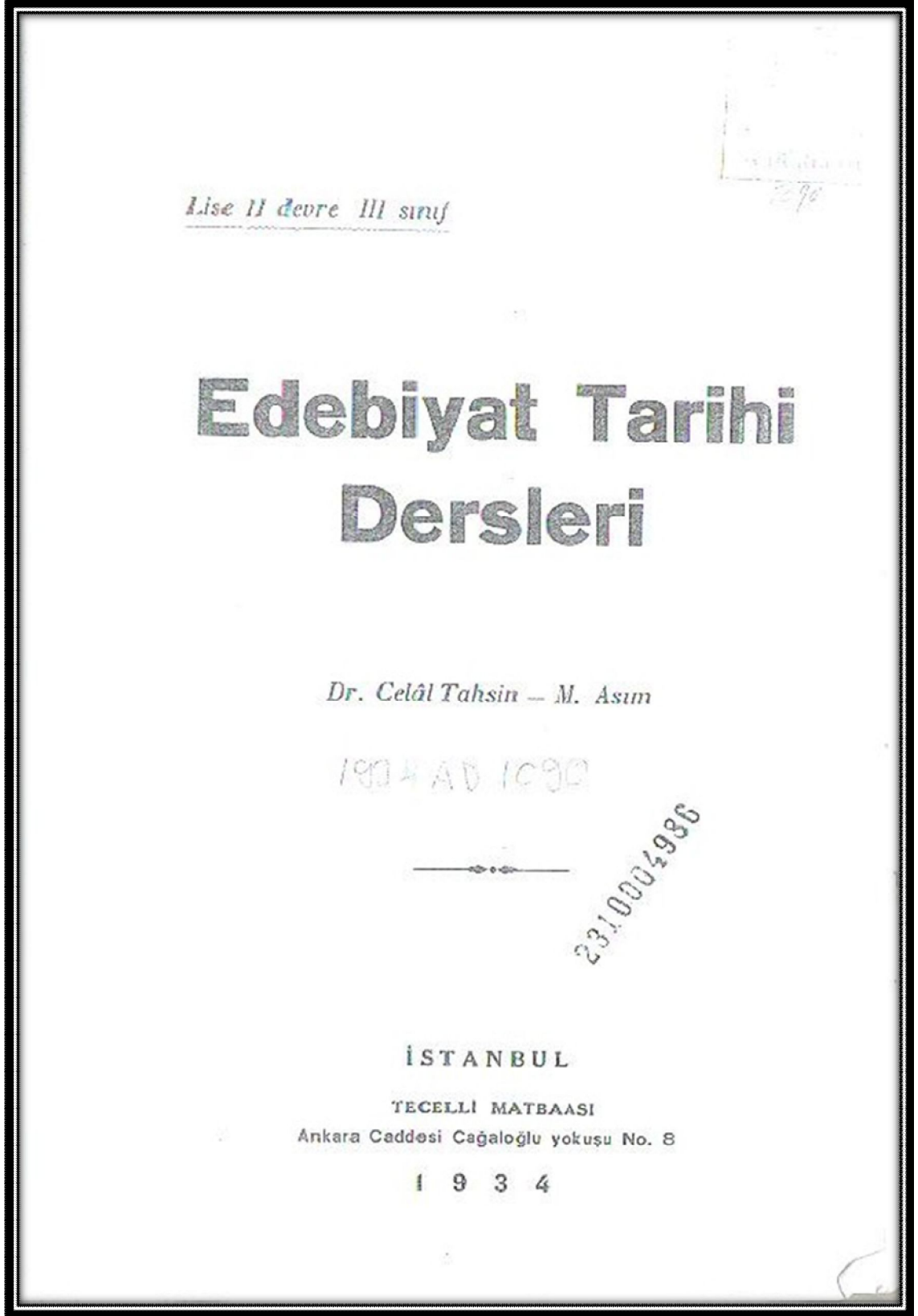
EK 1.

EK 2.

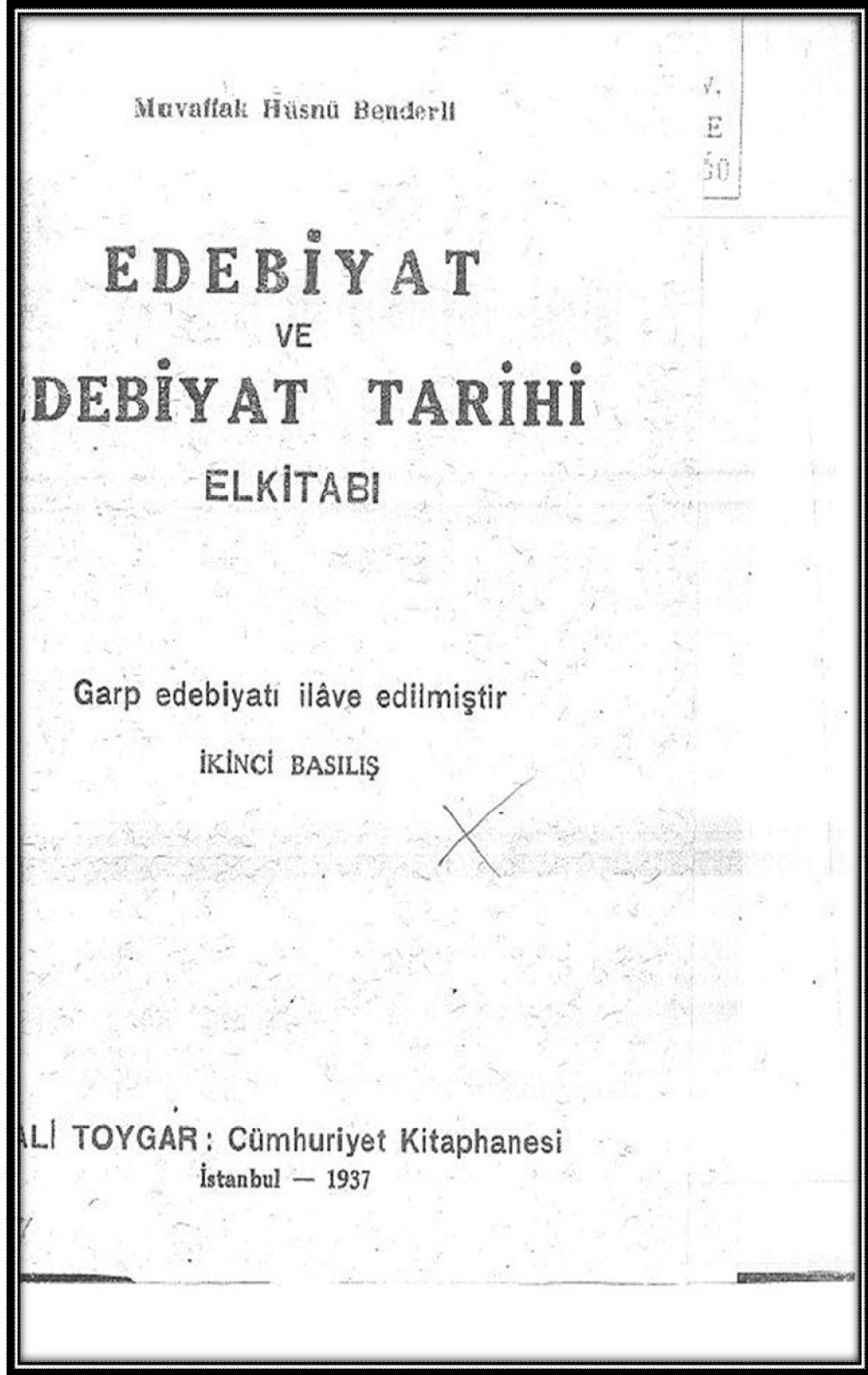
EK 3.

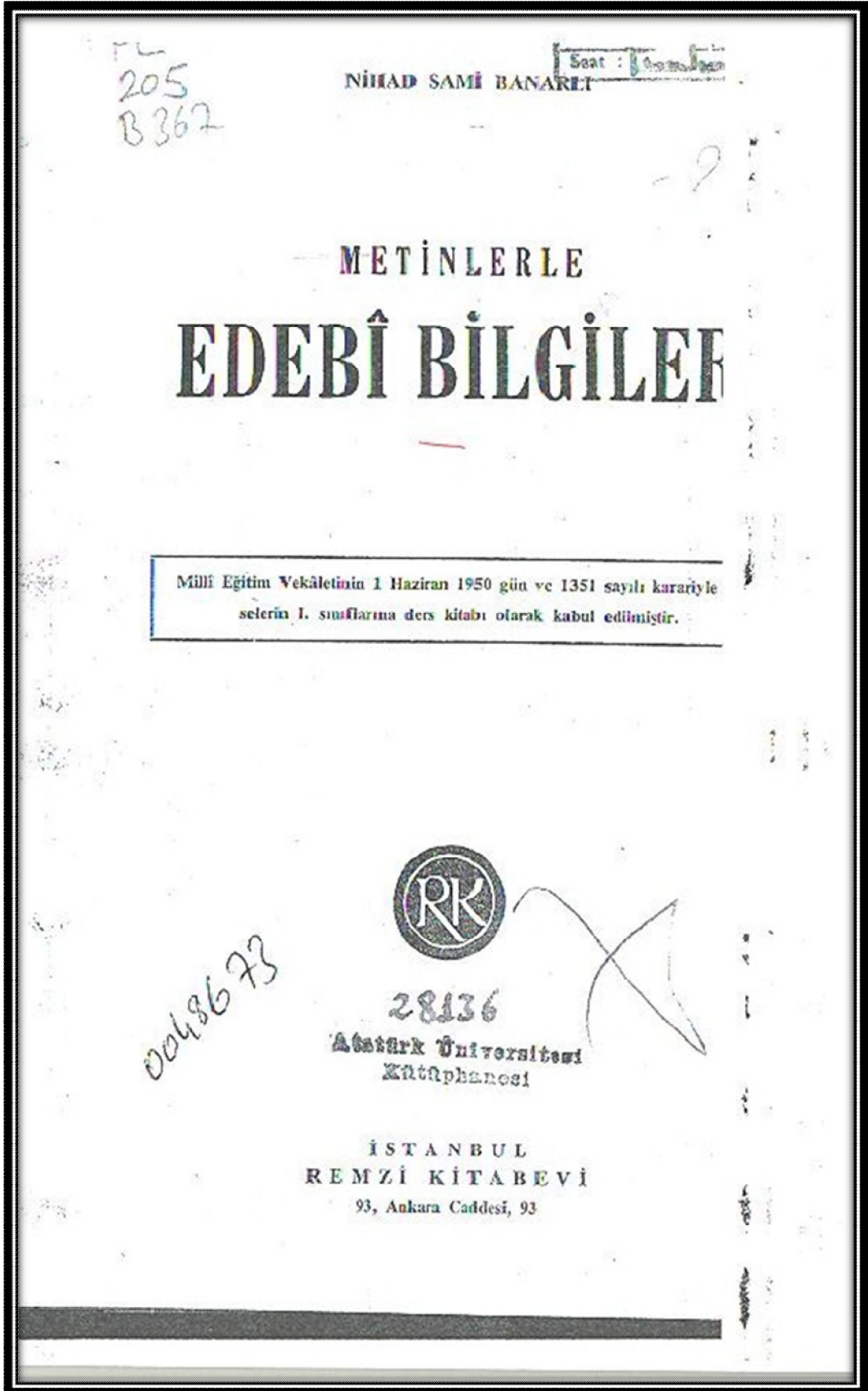
EK 4.

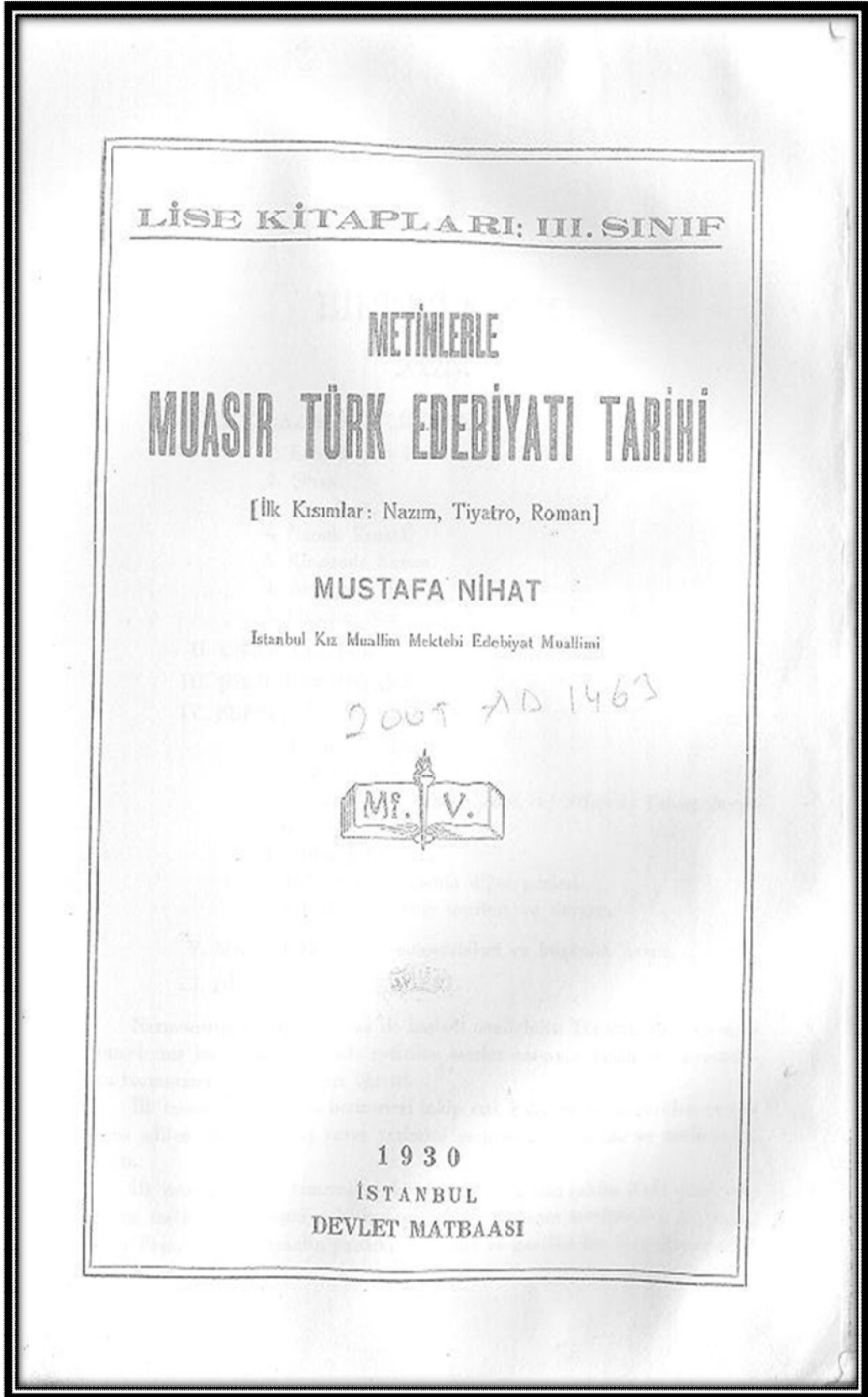
EK 5.

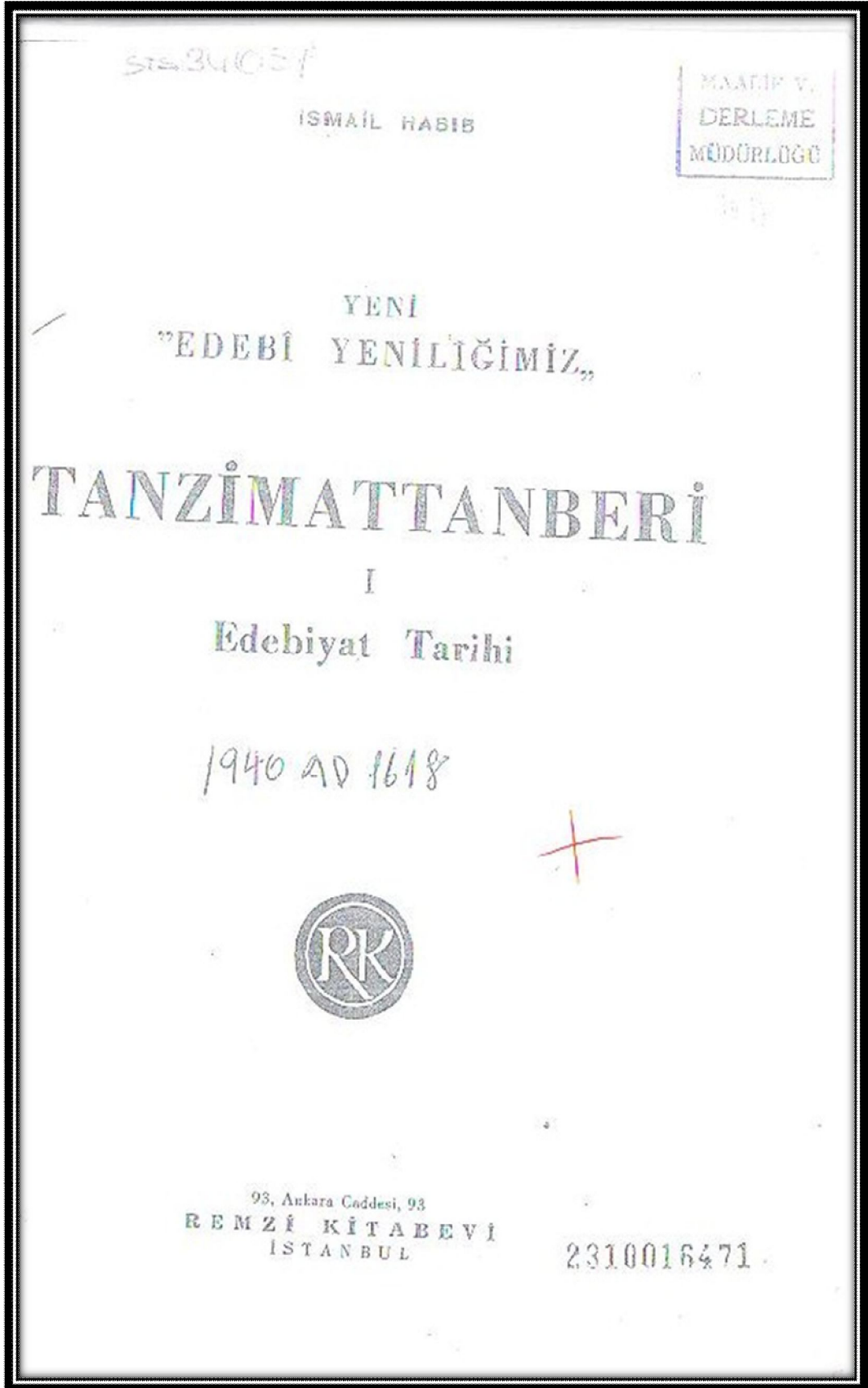
EK 6.

EK 7.

EK 8.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet Fatih ÖZCAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Şavşat 13.02.1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Farsça, Gürcüce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
İletişim	
E-Posta Adresi	mefo3@hotmail.com
Tarih	07.07.2011